

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

PPMi

**Projekto 09.2.2-ESFA-V-729-01-0001
“Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtra”
gerosios patirties ir finansavimo modelio
panaudojimas mokymosi visą gyvenimą srityje**

Atvejo studija

TURINYS

Įvadas	3
1. Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtros įgyvendinimo modeliai 2014–2020 m. laikotarpiu	7
1.1. NVŠ krepšelio modelio bruožai	8
1.2. Kultūros paso veikimo principai	15
2. NVŠ krepšelio įgyvendinimo poreikis ir rezultatai	17
3. NVŠ krepšelio modelio privalumai ir trūkumai, išmoktos pamokos	22
3.1. Programų įvairovė ir kokybė	22
3.2. Vaikų užimtumas, asmenybės ugdymo ir kiti tikslai	24
3.3. Naujų aktualių programų kryptių poreikis	26
3.4. Finansavimo poreikis ir proceso privalumai bei trūkumai	28
3.5. Administravimo ir dokumentacijos iššūkiai	32
3.6. NVŠ modelio poveikis administraciniu lygmeniu	33
4. Suaugusiųjų švietimo finansavimo galimybės taikant krepšelio modelį	34
4.1. Sprendžiama problema – žemas suaugusiųjų dalyvavimo MVG lygis	37
4.2. Tikslinės grupės dydis	41
4.3. Suaugusiųjų mokymosi paslaugų pasiūla ir prieinamumas	46
Išvados ir rekomendacijos	55

Įvadas

Kaip pažymima Europos Komisijos stebėsenos dokumentuose, šiandieninių globalių iššūkių – technologinių pasiekimų formuojamoje greitai besikeičiančioje aplinkoje, taip pat socialinės nelygybės, neapibrėžtumo, migrantų integracijos kontekste, modernioms visuomenėms vis svarbesnis tampa neformaliojo švietimo vaidmuo. Jau prieš dešimtmetį priimtame Europos Komisijos komunikate „2020 m. Europa: pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“ neformalusis švietimas buvo minimas kaip vienas iš svarbiausių įrankių siekiant gerinti visų lygių švietimo kokybę, skatinti judumą ir gerinti jaunimo užimtumo padėtį, sudaryti sąlygas įgyti naujų įgūdžių, leidžiančių prisitaikyti prie naujų sąlygų ir ateities darbo poreikių.

ES tarybos rekomendacijose pabrėžiama, kad būtent neformaliojo ugdymo, paprastai aktyviais mokymosi metodais ir įsitraukimu į procesus grįstas švietimo modelis turi didelę reikšmę pilietiniam aktyvumui ir realioms darbo įgūdžiams bei kompetencijoms ugdyti.¹ Taip pat akcentuojamas formaliojo ir neformaliojo (savanoriško) švietimo derinimo aspektas, suteikiantis vaikams daugiau mokymosi galimybių ir skirtingų mokymosi aplinkų.² Kitaip sakant, siektinas esminis pokytis – kokybinis neformaliojo ugdymo veiklų poveikis jaunam žmogui, formuojantis ilgalaikius įgūdžius, pritaikomus asmeninėje, profesinėje ir visuomeninėje srityse bei įgalinančius prisitaikyti prie besikeičiančių situacijų, būti dinamiškais ir nuolat mokytis bei aktyviai prisidėti prie pokyčių ir sprendimų priėmimo įvairiais lygmenimis.

Neformalaus vaikų švietimo (toliau – NVŠ) paskirties apibrėžimas LR švietimo įstatymo 2011 m. redakcijoje buvo išplėstas akcentuojant ne tik pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, aktyvumą visuomenėje, tačiau ir žinių, gebėjimų, įgūdžių ir papildomų dalykinių kompetencijų stiprinimą kaip formalųjį švietimą papildantį ugdymą ir neformaliojo vaikų švietimo dalį.³ Formalųjį švietimą papildančio ugdymo paskirtis būtų plėsti tam tikros srities žinias, stiprinti gebėjimus ir įgūdžius bei suteikti asmeniui papildomų dalykinių ir bendrųjų kompetencijų, o neformalusis ugdymas skirtas ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenines, socialines ir kitas bendrąsias kompetencijas.⁴

Švietimo ir mokslo ministerijos (dabar – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija) 2012 m. parengtoje NVŠ koncepcijoje pasiūlyta *neformaliojo vaikų švietimo* sąvoką keisti į *pasirenkamąjį vaikų ugdymą (PVŠ)*, o PVŠ programas skirstyti į 2 grupes: neformaliojo ugdymo ir formalųjį švietimą papildančio vaikų ugdymo programą.⁵ Buvo tikimasi, kad toks terminų ir programų skirstymo pokytis atskleis programų specifiką, bus išskirti esminiai programų rengimo, vykdymo ir kokybės užtikrinimo kriterijai, padidinta programų įvairovė, vaikų galimybė

¹ Official Journal of the European Union. Council Recommendations, 2012 Retrieved from: https://www.cedefop.europa.eu/files/Council_Recommendation_on_the_validation_20_December_2012.pdf; Youth work and non-formal learning in Europe's education landscape. 2015, p. 30-33 (from Siurala, 2012, 107-108); European Commission. Education and Training. Monitor 2018, p. 16. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/volume-1-2018-education-and-training-monitor-country-analysis.pdf>.

² Youth work and non-formal learning in Europe's education landscape. 2015, p. 33 (from Siurala, 2012, 107-108).

³ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2011 m. redakcija; Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija. 2012 m. redakcija.

⁴ Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija. 2012 m. redakcija.

⁵ Ten pat.

dalyvauti pasirenkamojo vaikų ugdymo veiklose.⁶ Šioje atvejo studijoje neformaliojo švietimo ir neformaliojo ugdymo sąvokos vartojamos paraleliai.

Nors pokyčiai teisinėje bazėje buvo palankūs neformaliajam vaikų švietimui plėsti (parengta jau minėta Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija), švietimo dalyviai, tyrėjai ir vertintojai 2012 m. įvardijo šias vis dar esančias neformaliojo vaikų švietimo kokybės problemas⁷ Lietuvoje:

- nepakankamai veiksmingą NVŠ organizavimą;
- nepakankamą prieinamumą;
- nepakankamą finansavimą;
- nepakankamą kokybės užtikrinimą;
- NVŠ programų pasiūlos ir paklausos neatitikimą.

Esminių darbo rinkos ir visuomeninių pokyčių neatliepanti situacija, neformaliojo švietimo tendencijos europiniu lygmeniu ir pamažu besikeičęs ir plėtėsis požiūris į neformalųjį vaikų (ir suaugusiųjų) švietimą lėmė naujų neformaliojo vaikų švietimo finansavimo modelių ir jų teikiamų galimybių paieškas bei bandymus naujuosius modelius įgyvendinti.

Pirmosios pasirenkamojo vaikų ugdymo finansavimo modelio gairės pasirodė LR Švietimo ir mokslo ministerijai ES struktūrinių fondų ir Lietuvos biudžeto lėšomis įgyvendinus projektą „Pasirenkamojo vaikų švietimo finansavimo modelio sukūrimas ir išbandymas savivaldybėse“ (2011–2013 m.), kuriuo buvo siekiama sukurti patį finansavimo modelį ir jį išbandyti keturiose pasirinktose – Anykščių r., Klaipėdos r., Panevėžio r. ir Panevėžio miesto – savivaldybėse (projekto Nr. VP1–2.2-ŠMM-10-V-03–001).⁸ Sukurtas ir išbandytas pilotinis finansavimo modelis prisidėjo prie pastebėtų teigiamų pokyčių:⁹

- pagerėjusio NVŠ veiklų prieinamumo bei geografinės aprėpties;
- išaugusio į užsiėmimus įsitraukusių mokinių skaičiaus (per 5 mėn. buvo ugdomi 5200 iki tol neformaliojo ugdymo programų nelankusių vaikų, 23 proc. jų buvo iš kaimiškųjų vietovių, o 53 proc. – iš neformaliajame švietime menkai dalyvavusios 10–15 metų amžiaus grupės);
- sumažėjusio kaštų netolygumo tarp savivaldybių;
- paskatintos NVŠ užsiėmimų įvairovės plėtros (akredituotos 332 naujos programos, vykdytos 90 teikėjų);
- atsiradusių naujų ugdymo krypčių programų (techninė kūryba, medijos);
- platesnio organizacijų įsitraukimo į neformaliojo švietimo teikėjų gretas: dalyvavo ne tik biudžetinės, švietimo įstaigos, tačiau ir kultūros, sporto, nevyriausybinės organizacijos ir kt.

Anot projekto vykdytojų, daugiau nei du trečdaliai mokinių, tėvų, ugdytojų palankiai įvertino naują finansavimo modelį ir pastebėjo jo nulemtus pokyčius, susijusius su užsiėmimų įvairove, kokybe, kainos mažėjimu bei

⁶ Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija. 2012 m. redakcija.

⁷ Švietimo problemos analizė. Neformaliojo ugdymo aktualijos. 2012, gruodis, Nr. 20 (84). Prieiga internetu: http://www.snm.lt/uploads/documents/kiti/2012-12_Nr_20_Neformaliojo%20ugdymo%20aktualijos.pdf [žiūrėta 2020 01 30]; Kaip organizuojamas neformalusis mokinių švietimas. Valstybinio audito ataskaita, p. 4; Vaikų kūrybiškumo ugdymas namuose, mokykloje ir popamokinėje veikloje, p. 21. Prieiga internetu: <https://www.lietuva2030.lt/lt/naudinga> [žiūrėta 2020 01 31].

⁸ ES struktūrinė parama 2007–2013. Prieiga internetu: <http://www.esparama.lt/projektas?id=30931>.

⁹ Pasirenkamasis vaikų ugdymas. Pilotinio projekto svetainė. <http://pvu.weebly.com/>.

informacijos apie veiklas pagausėjimu.¹⁰ Tačiau atliktas tyrimas¹¹ parodė ir neigiamų aspektų (įvardyti vaikų ir jų tėvų): padidėjo kai kurių užsiėmimų mokestis, buvo apribotas užsiėmimų skaičius, trukmė, nemažai mokinių nebuvo gerai informuoti apie finansavimo modelį. Siekiant tobulinti išbandytą finansavimo modelį ir tokiu būdu išplėsti kokybiškų NVŠ paslaugų įvairovę tematiniais ir geografiniais aspektais, jis nuo 2015 m. imtas taikyti visose Lietuvos savivaldybėse.¹² Iš pradžių projektas buvo finansuojamas valstybės biudžeto lėšomis – nuo 2015 m. iki 2016 m. antro ketvirčio ir 2017 m., o nuo 2016 m. antro ketvirčio ir nuo 2018 m. iki šiol – ES struktūrinių fondų lėšomis.¹³

Valstybinėje švietimo 2013–2022 m. strategijoje¹⁴ akcentuoti reikalingi esminiai švietimo, taip pat ir neformaliojo švietimo pokyčiai. Lietuvos švietimo vizijoje atsispindi poreikis užtikrinti, kad kiekvienas vaikas siektų ir nesunkiai rastų, kur mokytis, įvairios švietimo įstaigos nuolat tobulėtų ir bendradarbiautų tarpusavyje bei su partneriais, autoritetingi darbuotojai palaikytų nuolatinę diskusiją dėl pokyčių švietimo srityje bei būtų užtikrinta darni miesto ir kaimo raida.

Šios VP 9 prioriteto atvejo studijos objektas – „VP priemonės 09.2.2-ESFA-V-729 „Neformaliojo vaikų švietimo įvairovės ir prieinamumo didinimas“ projekto Nr. 09.2.2-ESFA-V-729-01-0001 „Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtra“ geroji patirtis ir finansavimo modelio panaudojimas mokymosi visą gyvenimą srityje (žr. 1 lentelę). Minėta neformaliojo vaikų švietimo prieinamumo didinimo priemonė buvo skirta padidinti vaikų dalyvavimą neformaliajame švietime (orientuojantis į vaikų, lankančių NVŠ užsiėmimus, skaičių) didinant neformaliojo švietimo paslaugų finansinį prieinamumą ir neformaliojo švietimo paslaugų pasiūlą ir įvairovę.

1 LENTELĖ. PROJEKTO „NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO PASLAUGŲ PLĖTRA“ INFORMACIJA

PROJEKTO PAVADINIMAS	„NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO PASLAUGŲ PLĖTRA“
Projekto vykdytojas ir partneriai	Projekto vykdytojas – Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras. Projekto partneriai – 60 Lietuvos savivaldybių ir Nacionalinė švietimo agentūra.
Finansavimas	Projektui skirtas finansavimas – 44,468 mln. eurų. Išskyrus 112 800 eurų iš nacionalinių viešųjų lėšų, didžioji dalis yra ES fondų lėšos.
Įgyvendinimo laikotarpis	2016 m. balandis–2020 m. gruodis

¹⁰ Pasirenkamasis vaikų ugdymas. Pilotinio projekto svetainė. <http://pvu.weebly.com/>; Pasirenkamojo vaikų ugdymo prieinamumo tyrimas. 2013 m. Prieiga internetu: <http://pvu.weebly.com/tyrimas.html>.

¹¹ Pasirenkamojo vaikų ugdymo prieinamumo tyrimas. 2013 m. Prieiga internetu: <http://pvu.weebly.com/tyrimas.html>.

¹² Informacija iš interviu su LMNŠC atstovu.

¹³ Ten pat.

¹⁴ Nutarimas dėl valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo. 2013 m.

Įgyvendintos veiklos¹⁵

Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinis finansavimas; Edukacinių programų sukūrimas ir vykdymas įvairiose edukacinėse erdvėse; Neformaliojo vaikų švietimo programų sukūrimas ir įgyvendinimas neakivaizdinio mokymo būdu; Mokinių kūno kultūros ir fizinio aktyvumo ugdymo edukacinių programų įgyvendinimas; Švietimo portalo www.emokykla.lt pritaikymas NVŠ reikmėms; Skaitmeninė mokymo priemonė saugaus mokinių eismo ugdymui; Mokymai NVŠ mokytojams (orientuoti į STEAM krypties kompetencijų ugdymą).

Šaltinis: www.esinvesticijos.lt, PFSA, interviu su projekto vykdytoju.

Pirmoje studijos dalyje siekiama įvertinti projekte Nr. 09.2.2-ESFA-V-729-01-0001 „Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtra“ taikomą neformaliojo vaikų švietimo krepšelio ir kultūros paso finansavimo modelį, išskirti privalumus ir silpnybes. Modelio analizė leis pristatyti ir rekomenduoti modelio pritaikymo galimybes suaugusiųjų mokymuisi siekiant padidinti dalyvavimą mokymosi visą gyvenimą veiklose (žr. 4 skyrių). Atvejo studijoje yra siekiama atsakyti į šiuos vertinimo klausimus:

- Kokie yra pagrindiniai taikomo neformaliojo vaikų švietimo krepšelio ir kultūros paso finansavimo modelio bruožai, jo privalumai ir silpnybės?
- Kaip panašiomis intervencijomis galėtų būti padidintas mokymosi visą gyvenimą veiklose dalyvaujančių suaugusiųjų skaičius (suaugusiojo mokymosi krepšelis / pasas) ir mokymosi kokybė?

Vertinant NVŠ krepšelio ir kultūros paso finansavimo modelio pritaikomumą didinti suaugusiųjų dalyvavimą mokymosi visą gyvenimą, bus atsižvelgiama į tikslinės grupės dydį ir charakteristikas, paslaugų finansavimo krepšelio apimtį, suaugusiųjų mokymo paslaugų rinkos struktūrą, investicijomis sprendžiamų iššūkių priežastis, tikėtiną poveikį ir šalutinius padarinius, finansavimo paskirstymo būdus. Taikant kaitos teoriją grįstą vertinimo požiūrį bus siekiama vertinti NVŠ ir mokymosi visą gyvenimą tarpusavio suderinamumą ir tinkamumą bei finansavimo modelių perkeliamumą (angl. *transferability*) nustatant įvairių veiksmų tarpusavio ryšį ir priežastingumą.

Rengiant atvejo studiją pasitelkti šie tyrimo metodai: pirminių ir antrinių šaltinių analizė, administracinių ir stebėsenos duomenų analizė, pusiau struktūruoti interviu su Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos atstovais, atsakingais už NVŠ programų ir ES struktūrinių fondų lėšų koordinavimą, analizuojamo projekto vykdytoju, Vilniaus m., Šilutės r., Kaišiadorių r. ir Lazdijų r. savivaldybių atstovais, NVŠ teikėjais. Taip pat organizuota fokusuota grupinė diskusija su ŠMSM bei Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro (KPMPC) atstovais.

¹⁵Projektas „Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtra“. Projekto veiklų suvestinės. Prieiga internetu: https://www.lmnc.lt/neformaliojo_vaidu_svietimo_paslaugu_pletra/ [žiūrėta 2020 02 11]; 2017 m. projekto veiklų suvestinė. Prieiga internetu: https://www.lmnc.lt/uplfiles/nvsprojektas2017_tinklapiuij_5sfm.pdf [žiūrėta 2020 02 11].

1. Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtros įgyvendinimo modeliai 2014–2020 m. laikotarpiu

Laikmečio iššūkiai – technologiniai ir darbo rinkos pokyčiai, naujų kompetencijų poreikis, mokymosi visą gyvenimą būtinybė, netenkinančios ir netolygios vaikų galimybės ir pasiekimų rezultatai lėmė neformaliojo ugdymo paslaugų plėtros poreikį.

Pasibaigus įvadiniame skyriuje paminėtam bandomajam „Pasirenkamojo vaikų švietimo finansavimo modelio sukūrimas ir išbandymas savivaldybėse“ projektui¹⁶ ir pastebėjus teigiamus jo rezultatus bei siekiant užtikrinti tolygų tolesnį neformaliojo ugdymo prieinamumo ir kokybės skatinimą, buvo parengtas tęstinis Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų planas 2014–2016 m.,¹⁷ kuriame numatytoms priemonėms įgyvendinti buvo naudojamos valstybės, savivaldybių biudžetų ir ES lėšos. Veiksmų plane buvo numatyti trys pagrindiniai tikslai:¹⁸

- tobulinti neformaliojo vaikų švietimo finansavimo modelį (sudarant prielaidas NVŠ finansavimo modelio taikymui visose savivaldybėse ir tobulinant kvalifikacijos ir kompetencijų kėlimo sistemą NVŠ programas vykdančių įstaigų vadovams, mokytojams ir savivaldybių darbuotojams);
- gerinti NVŠ infrastruktūrą ir ugdymo aplinką (atnaujinant NVŠ mokyklų infrastruktūrą ir plečiant NVŠ programoms įgyvendinti būtinas ugdymo bazines);
- sukurti nacionalinių NVŠ projektų finansavimo sistemą (efektyviau finansuojant nacionalinius NVŠ projektus).

Svarbu paminėti, kad tikslas remti gabių vaikų akademinį, kūrybinį ir sporto neformalųjį ugdymą sutelkiant geriausius šalies mokytojus, mokslo, kultūros ir sporto ekspertus, pritraukiant užsienio specialistų ir plėtojant palankias sąlygas mokymuisi visą gyvenimą yra įtrauktas tarp Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2030“ pažangos darbų.¹⁹ Tikėtina, kad neformaliojo ugdymo tikslinio finansavimo modelio efektyvus taikymas gali prisidėti prie šių strategijos pažangos rodiklių²⁰ įgyvendinimo: mokymosi visą gyvenimą siekio; mokinių pasiekimų lygio didėjimo; visuomenės narių, linkusių dalyvauti vykdant kultūrinę, meninę veiklą, skaičiaus augimo; pilietinės galios indekso stiprėjimo. Matyti, kad visi šie rodikliai tampriai susiję ir gali koreliuoti su neformaliojo vaikų ugdymo prieinamumo ir kokybės užtikrinimo veiksniais šalyje. Todėl siekiant įvertinti dabartinės neformaliojo vaikų švietimo situacijos pokyčius ir jų efektyvumą, pirmiausia svarbu susipažinti su

¹⁶ Pasirenkamasis vaikų ugdymas. Pilotinio projekto svetainė. <http://pvu.weebly.com/>.

¹⁷ Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų planas 2014–2016 m.

¹⁸ Ten pat.

¹⁹ Pasirenkamasis vaikų ugdymas. Pilotinio projekto svetainė. <http://pvu.weebly.com/>; Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, p. 11–12. Prieiga internetu: <https://www.docdroid.net/OHqeBsc/lietuva2030.pdf#page=12>.

²⁰ Oficiali „Lietuva 2030“ svetainė. Pažangos rodikliai. <https://www.lietuva2030.lt/lt/pazangos-rodikliai/filtrai:378-sumani-visuomene>.

esminiais finansavimo modelių – NVŠ krepšelio ir kultūros paso (projektas „Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtra“ – veikimo principais).

1.1. NVŠ krepšelio modelio bruožai

Siekis sukurti kiekvienam Lietuvos vaikui prieinamą neformaliojo ugdymo užsiėmimų aplinką bei atliepti asmeninių, visuomeninių ir profesinių kompetencijų ugdymo poreikius, skatino ieškoti naujų finansavimo modelių ir galimybių. Taip buvo sukurtas ir išplėtotas alternatyvus vaikų ugdymo finansavimo modelis krepšelio pagrindu²¹ (iki tol neformalusis vaikų švietimas finansuotas instituciniu pagrindu).

Vieni svarbiausių iššūkių NVŠ srityje – *prieinamumo ir kokybės* klausimai. Nagrinėjamo modelio atveju, prieinamumą didinti siekiama pirmiausia pačia finansavimo tvarka – krepšeliu, kuris skiriamas programos teikėjui už kiekvieną vaiką, lankantį jo vykdomą neformaliojo ugdymo programą. Neformaliojo vaikų švietimo lėšos pagal šį projektą yra skiriamos savivaldybėms, kurios savo ruožtu NVŠ finansavimą skiria paslaugų teikėjams (decentralizuotas modelis), vykdančioms savivaldybės atkredituotas NVŠ programas. Teisę pretenduoti į NVŠ finansavimą turi vaikas, kuris mokosi pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas. NVŠ lėšomis gali būti finansuojama tik viena vaiko pasirinkta NVŠ programa, kuriai NVŠ lėšas skiria ta savivaldybė, kurioje vaikas mokosi pagal NVŠ programą, nepriklausomai, kurioje savivaldybėje jis gyvena ir mokosi pagal bendrojo ugdymo programą.²²

Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos apraše rekomenduojama NVŠ programoje dalyvaujančiam vaikui skirti 15 eurų per mėnesį, tačiau taip pat pažymima, kad savivaldybė galinti pati nustatyti šią sumą pagal faktinius poreikius (10–20 eurų intervale), atsižvelgdama į prioritetus ir juos pagrįsdama bei išsaugodama ugdymo kokybę ir užtikrindama NVŠ lėšų efektyvų ir racionalų panaudojimą, o skirdama didesnę finansavimą privalo aptarti aukštesnius NVŠ programos vykdymo kokybinius, kiekybinius rodiklius.²³ Nuo 2019 m. oficialiai įvardijamas STEAM (angl. *Science, Technology, Engineering, Art (creative activities), Mathematics*) krypties prioritetas NVŠ programoms, skatinančioms gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos tyrimų ir eksperimentines veiklas, ir toms programų kryptims, kurių nevykdo švietimo teikėjai, veikiantys savivaldybėje.²⁴

Vienam mokiniui mėnesiui skiriama suma apskaičiuojama visą skirtą NVŠ lėšų sumą padalinus iš mokinių, kurie praėjusių kalendorinių metų rugsėjo 1 d. mokėsi pagal bendrojo ugdymo programas, skaičiaus ir iš finansuojamo laikotarpio mėnesių skaičiaus. Gautąjį skaičių padauginus iš atitinkamai savivaldybėje besimokiusių vaikų skaičiaus ir finansuojamo laikotarpio mėnesių skaičiaus, gaunama savivaldybei tenkanti lėšų suma vienam vaikui per mėnesį.²⁵ Savivaldybė, skirstydama NVŠ lėšas, turi siekti, kad NVŠ dalyvaujančių vaikų skaičius padidėtų maksimaliai, būtų užtikrinta NVŠ programų įvairovė, kokybė ir prieinamumas.²⁶

²¹ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2019 m. redakcija.

²² Ten pat.

²³ Ten pat.

²⁴ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2019 m. redakcija.

²⁵ Ten pat.

²⁶ Ten pat.

Taikant pagal bendrąją ugdymą besimokančių vaikų skaičiui proporcingą finansavimo paskirstymą visose Lietuvos savivaldybėse siekiama sudaryti vienodas sąlygas rinktis papildomus, vaikų gebėjimus ugdančius užsiėmimus nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos ar socialinės padėties. Kaip teigė ŠMSM atstovai, visos savivaldybės turi vienodą startinę poziciją ir nustatydamos krepšelio dydį reguliuoja NVŠ programas lankančių vaikų skaičių – mažindamos krepšelio dydį gali pasiekti didesnę įtrauktį.²⁷ Vis dėlto tokiu atveju neturėtų būti pamirštas kokybės veiksnys.

Nesant pakankamam lėšų kiekiui, savivaldybės turi atsižvelgti į dalyvaujančių NVŠ programose mokinių socialinę ir ekonominę padėtį, taip pat nustatyti prioritetus toms NVŠ programų kryptims, kurios nėra įgyvendinamos valstybinėse ir savivaldybės neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklose ir kitų švietimo teikėjų.²⁸ Savivaldybės taip pat gali prioritetizuoti NVŠ programų temines kryptis taip formuodamos naujų krypčių poreikį ir prienamumą bei skatindamos naujų kompetencijų ugdymą.²⁹ Kai kurios savivaldybės jau tai praktikuoja sudarydamos prioritetinių sričių, pavyzdžiui, IT, gamtos mokslai, pilietiškumas, asmenybės ugdymas, techninė kūryba ir pan., sąrašą.³⁰ Žinoma, verta pastebėti, kad prienamumo didėjimas taip pat priklauso nuo naujų programų teikėjų išitraukimo, jų siūlomų veiklų įvairovės, rengiamų programų kokybės, geografinio pasiskirstymo.

Pažymima, kad savivaldybė gali NVŠ programoms nustatyti šiuos prioritetus:

- STEAM krypties;
- orientuotos į vaikus, turinčius specialiųjų poreikių, taip pat į mokinius, gaunančius socialinę paramą;
- nėra įgyvendinamos kitų savivaldybėje veikiančių švietimo teikėjų arba jų santykinai mažai;
- didesnės apimties nei 2 pedagoginio darbo valandos per savaitę; atliepia regionines politikos nuostatas.³¹

Savivaldybės turi siekti, kad NVŠ programos būtų įgyvendinamos kuo arčiau vaiko gyvenamosios vietos ar mokyklos, kurioje jis mokosi: rekomenduojama NVŠ programas įgyvendinti bendrojo ugdymo mokyklų, kultūros įstaigų ir kitose saugiose ir tam tikslui pritaikytose erdvėse, kuriose NVŠ teikėjai galėtų išsinuomoti patalpas už minimalią kainą³². Prioritetai NVŠ programoms gali pasireikšti nustatant didesnę NVŠ lėšų sumą prioritetinėje programoje dalyvaujančiam vaikui; sudarant galimybę programoje dalyvauti didesniai vaikų skaičiui ar vykdyti programą didesnėje grupėje.³³

Kaip jau minėta, tiek registruojant programas, tiek vėliau, jau pradėjus jas įgyvendinti, svarbus yra programų *kokybės* elementas. Savivaldybėms labai svarbu pritraukti kuo daugiau į skirtingų kompetencijų ugdymą orientuotų NVŠ paslaugų teikėjų, kurie siūlytų kokybiškas, rinkos ir visuomenės pokyčius bei tikslines vaikų grupės poreikius atitinkančias programas ir bendrai stiprintų neformaliojo ugdymo kokybę Lietuvoje. Todėl iš projekto „Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtra“ lėšų greta tikslinio finansavimo buvo vykdomos ir kitos

²⁷ Interviu su ŠMSM atstovais.

²⁸ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2019 m. redakcija.

²⁹ Interviu su ŠMSM atstovais.

³⁰ Interviu su savivaldybės atstovu.

³¹ Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo įgyvendinimo rekomendacijos. Prieiga internetu: <https://www.lmnc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20rekomendacijos%202020.pdf> [žiūrėta 2020 02 07].

³² Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2019 m. redakcija.

³³ Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo įgyvendinimo rekomendacijos. Prieiga internetu: <https://www.lmnc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20rekomendacijos%202020.pdf> [žiūrėta 2020 02 07].

NVŠ programų kokybę stiprinančios veiklos, tarp kurių NVŠ mokytojų mokymai.³⁴ Jų metu vykdytos dvi programos: viena orientuota į STEAM kompetencijas, o kita – įvairiais su NVŠ teikimu susijusiais teisiniais, metodiniais, psichologiniais ir pedagoginiais klausimais.³⁵

Kaip teigiama Švietimo įstatyme³⁶, už švietimo kokybę atsako švietimo teikėjas, o valstybė neformaliojo švietimo, taip pat ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo kokybę išpareigoja užtikrinti iš dalies. NVŠ programų atveju, jų kokybę užtikrina *stebėseną ir vertinimą*, atliekami decentralizuotai – savivaldybės atstovų. Kokybei įvertinti pasitelkiami įvairūs stebėsenos ir tyrimų modeliai, pavyzdžiui, vertinant ir akredituojant programas pirminiame atrankos etape, taip pat klausiant mokinių bei jų tėvų nuomonės apklausų metu. Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centro (LMNŠC) metodininkai vykdo NVŠ tikslinių grupių (mokinių, tėvų, NVŠ paslaugų teikėjų, už NVŠ atsakingų savivaldybės darbuotojų) apklausas, sistemina duomenis, teikia metodinę pagalbą NVŠ paslaugų teikėjams mokinių specialiųjų kompetencijų ugdymo klausimais, bendradarbiauja su savivaldybių specialistais.³⁷ Atliktų tyrimų rezultatai apžvelgiami ir šioje studijoje (žr. 3 skyriuje).

Siekiant užtikrinti NVŠ programų kokybę, dėmesys skiriamas programų atitikties reikalavimų nustatymui, kuriam savivaldybė sudaro komisiją iš įvairių institucijų atstovų, nepriklausomų vertintojų, turinčių patirties NVŠ srityje.³⁸ Rekomenduojama programų akreditaciją vykdyti 1–2 kartus per metus³⁹, iš anksto informuojant NVŠ teikėjus ir nustatant pakankamą laiko intervalą dokumentų pateikimui, o pačioje atitikties reikalavimų vertinimo formoje įsivertinti, ar kriterijai atitinka nacionalinius ir savivaldybių nustatytus prioritetus.⁴⁰ Kadangi NVŠ teikėjai skirtingose savivaldybėse susiduria su skirtingais reikalavimais, ŠMSM atstovai yra svarstę nacionalinės akreditacijos variantą, tačiau tuomet liktų neaišku, kokių veiksmų imtis dėl stebėsenos proceso – vykdyti jį centralizuotai ar atskirose savivaldybėse (o tam reikalingos papildomos lėšos).⁴¹

NVŠ programą rekomenduojama vertinti pagal NVŠ programos vertinimo kriterijus: NVŠ programos tikslumą, ugdymo turinį, NVŠ programos apimtį, informaciją apie vaikus, kuriems bus skiriamas užsiėmimas, pažangos skatinimą ir vertinimą, kokybę ir atsakomybę.⁴² Savivaldybių darbuotojai vykdo NVŠ programų stebėseną pagal savivaldybės patvirtintą NVŠ programų įgyvendinimo kokybės stebėsenos tvarką:⁴³

- Pagal sudarytą stebėsenos planą;
- Atsitiktinai pasirinkę programas;
- Gavus neigiamų atsiliepimų.

³⁴Šaltinis: www.esinvesticijos.lt, PFSA, interviu su projekto vykdytoju.

³⁵ Interviu su projekto vykdytoju.

³⁶ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2020 m. redakcija.

³⁷ Šaltinis: www.esinvesticijos.lt, PFSA, interviu su projekto vykdytoju.

³⁸ Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo įgyvendinimo rekomendacijos. Prieiga internetu: <https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20rekomendacijos%202020.pdf> [žiūrėta 2020 02 07]; Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2019 m. redakcija.

³⁹ Interviu su savivaldybių atstovais metu paaiškėjo, kad savivaldybės siekiamos supaprastinti procesą linkusios organizuoti NVŠ programų akreditaciją kas 2 metus, taip pat nekeičiamos programos akreditaciją galima 2 metams pratęsti.

⁴⁰ Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo įgyvendinimo rekomendacijos. Prieiga internetu: <https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20rekomendacijos%202020.pdf> [žiūrėta 2020 02 07].

⁴¹ Interviu su ŠMSM atstovais.

⁴² Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo įgyvendinimo rekomendacijos. Prieiga internetu: <https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20rekomendacijos%202020.pdf> [žiūrėta 2020 02 07].

⁴³Ten pat.

Vykdamas stebėseną, gali būti analizuojami šie duomenys:⁴⁴

- Paslaugų teikimo sutartys tarp mokinių tėvų ir NVŠ teikėjo;
- Vaikų lankomumas ir lankomumo pokytis;
- Mokinių registro duomenys ir jų pokyčiai;
- Vaikų lankomumo ir užsiėmimų grafiko dermė;
- Viešinama informacija apie programos eigą, pasiektus rezultatus;
- Atsiliepimai (apklausos rezultatai) apie programos įgyvendinimo kokybę.

Vis dėlto, išskyrus akreditacijos procesą, kompetencijas ugdančių programų vertinimą organizuoti iki šiol sudėtinga, jis išlieka labiau formalaus pobūdžio.⁴⁵ Apie tai liudija ir ką tik aptarti stebėsenos kriterijai.

Kalbant apie NVŠ krepšelio modelio *administravimo* procesus, svarbu akcentuoti jų svarbą sėkmingam pokyčių ir proceso užtikrinimui. Administravimo veiksmai, siektina, turi užtikrinti sklandų ir efektyvų NVŠ krepšelio modelio taikymą. Taip pat svarbu, kad visi administravimo proceso dalyviai būtų įsitraukę, laikytųsi nurodymų ir įvykdytų jiems priklausančius administracinius veiksmus. Administracinis modelio aparatas skirtas tam, kad būtų tikslingai paskirstomos lėšos ir užtikrinama stebėseną.⁴⁶ Taigi, būtent prieinamumo, kokybės, sklandaus administravimo ir tinkamos stebėsenos bei vertinimo procesų užtikrinimas, tikėtina, sukurs laukiamą rezultatą (žr. 1 pav.).

Atvejo studijos rengimo metu sukurtas paveikslas (žr. 1 pav.) rodo, kaip įgyvendinant NVŠ krepšelio modelį veikia pagrindiniai modelio dalyviai (jų grupės):

- savivaldybių darbuotojai, atsakingi už NVŠ programų administravimą;
- programų teikėjai (bendrojo ugdymo mokytojai, laisvieji mokytojai, organizacijos, NVO, bibliotekos ir kt.);
- mokiniai ir jų tėvai, kurie renkasi lankyti vieną ar kitą neformaliojo ugdymo užsiėmimą.

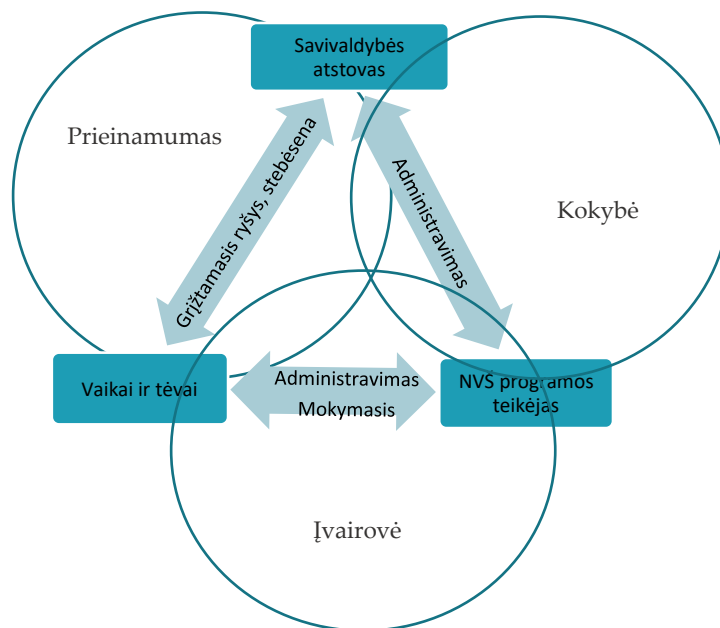
Visos grupės dalyvaudamos tame pačiame krepšelio finansavimo modelio procese ir atlikdamos atitinkamas funkcijas prisideda prie aptartųjų veiksmų įgyvendinimo ir užtikrina sėkmingą modelio funkcionavimą (tiesiogiai juose dalyvaudamos arba juos vertindamos, suteikdamos grįžtamąjį ryšį ir pan.).

⁴⁴ Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo įgyvendinimo rekomendacijos. Prieiga internetu: <https://www.lmns.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20rekomendacijos%202020.pdf> [žiūrėta 2020 02 07].

⁴⁵ Interviu su savivaldybių ir LVJC atstovais; fokusuota grupinė diskusija.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2019 m. redakcija.

1 PAVEIKSLAS. NVŠ KREPŠELIO VEIKIMO MODELIS

Šaltinis: sudaryta PPML.

Krepšelio modelio veikimą iliustruoja ir finansavimo modelio efektyvumą demonstruoja būtent siektini veiksniai: programų prieinamumas ir įvairovė, efektyvus administracinis procesas, kokybiškas stebėsenos ir vertinimo procesas, programų kokybė (kompetencijų mokymas). Kaip jau buvo minėta, kiekvieno iš šių veiksmų įgyvendinimas priklauso praktiškai nuo visų NVŠ krepšelio modelio veikimo modelio dalyvių. Taip pat NVŠ organizavimas atskirose savivaldybėse skiriasi ir priklauso nuo savivaldybės faktinių poreikių.

NVŠ teikėjai, norėdami gauti tikslinį NVŠ finansavimą privalo užsiregistruoti Švietimo ir mokslo institucijų registre (ŠMIR⁴⁷) kreipdamiesi į ŠMIR'o tvarkytoją savivaldybės švietimo skyriuje.⁴⁸ Tik užsiregistravę ŠMIR'o sistemoje, jie gali savo programas registruoti Kvalifikacijos tobulinimo programų ir renginių registre (KTPRR⁴⁹).⁵⁰ Į KTPRR programas registruoja pats NVŠ teikėjas pildydamas teikėjo prašymą tapti KTPRR vartotoju ir pasižadėjimą saugoti asmens duomenų paslaptį, kurie turi būti siunčiami Nacionalinės švietimo agentūros (NŠA) Infrastruktūros plėtros departamentui, kuris atsakingas už švietimo registrų valdymą.⁵¹ Užregistruotas teikėjas

⁴⁷ Švietimo ir mokslo institucijų registras (ŠMIR): <https://www.smir.smm.lt/aikos2-smir/>.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2019 m. redakcija; Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo įgyvendinimo rekomendacijos. Prieiga internetu: <https://www.lmnc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20rekomendacijos%202020.pdf> [žiūrėta 2020 02 07].

⁴⁹ Kvalifikacijos tobulinimo, programų ir renginių registras (KTPRR): <https://www.ktprr.smm.lt/aikos2-ktprr/>.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2019 m. redakcija; Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo įgyvendinimo rekomendacijos. Prieiga internetu: <https://www.lmnc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20rekomendacijos%202020.pdf> [žiūrėta 2020 02 07]; informacija iš interviu su savivaldybių atstovais.

⁵¹ Ten pat.

gauna prisijungimo duomenis prie KTPRR, kur suveda informaciją apie NVŠ programą.⁵² NVŠ teikėjas turi užpildyti programos atitikties paraišką savivaldybei (jei programos bus vykdomos keliose savivaldybėse, programų paraiškos pateikiamos į kiekvieną iš jų), skenuota NVŠ programos atitikties reikalavimams paraiškos forma turi būti prisegta prie programos KTPRR registre.⁵³ Kai programa akredituojama, savivaldybės darbuotojas tai patvirtina pažymėdamas KTPRR sistemoje ir programa atsiranda Mokinių registre, kur NVŠ teikėjas galės registruoti mokinius.⁵⁴

NVŠ teikėjas turi užpildyti ir pasirašyti Mokinių registro naudotojo registravimo duomenų prašymą ir pasižadėjimą saugoti asmens duomenų paslaptį (formas galima rasti portale www.emokykla.lt), kurie siunčiami už Mokinių registrą atsakingam savivaldybės darbuotojui arba NŠA Infrastruktūros plėtros departamentui.⁵⁵ Per 3 darbo dienas nuo sutarties su mokinių tėvais sudarymo turi užregistruoti mokinius Mokinių registre.⁵⁶ Standartizuotos sutartys pildomos elektroniniu būdu, tačiau pasirašomos paprastai, todėl kai kurios savivaldybės jas gauna popierines, tikrina ir kelia į KTPRR sistemą.⁵⁷ NVŠ teikėjas su savivaldybe taip pat pasirašo NVŠ programų vykdymo ir finansavimo sutartį.⁵⁸

NVŠ programos veiklos turi būti įgyvendinamos ne rečiau kaip po 2 pedagoginio darbo valandas per savaitę (8 valandas per mėnesį)⁵⁹. Teikiamų akredituoti programų skaičius neribojamas.⁶⁰ Užsiėmimų grafikas pildomas KTPRR sistemoje ir www.emokykla.lt, nesant tokios galimybės informacija siunčiama savivaldybės darbuotojui.⁶¹

Taigi, matyti, kad norėdamas pradėti savo veiklą kaip NVŠ krepšelio programos teikėjas, asmuo (fizinis ar juridinis) turi atlikti administracinius veiksmus elektroniniuose registruose, taip pat bendraudamas tiesiogiai su savivaldybės atstovu. Būsimas NVŠ programų teikėjas registruojasi trijuose skirtinguose registruose: ŠMIR, KTPRR, Mokinių registre bei sudaro sutartis su mokinių tėvais ir savivaldybe. Galima daryti prielaidą, kad šio proceso sėkmingas ir sklandus veikimas gali būti paskata būsimiems programų teikėjams įsijungti į neformaliojo ugdymo veiklų teikėjų gretas ir taip plėsti patį neformaliojo ugdymo tinklą bei didinti neformaliojo ugdymo prieinamumą Lietuvos vaikams. Ir priešingai, nesklaidžiai veikiančios administracinės procedūros gali atgrasyti naujus ar NVŠ rinkoje populiarius teikėjus.⁶²

⁵² Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2019 m. redakcija; Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo įgyvendinimo rekomendacijos. Prieiga internetu: <https://www.lmns.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20rekomendacijos%202020.pdf> [žiūrėta 2020 02 07]; informacija iš interviu su savivaldybių atstovais.

⁵³ Ten pat.

⁵⁴ Interviu su projekto vykdytoju ir savivaldybių atstovais.

⁵⁵ Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo įgyvendinimo rekomendacijos. Prieiga internetu: <https://www.lmns.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20rekomendacijos%202020.pdf> [žiūrėta 2020 02 07].

⁵⁶ Interviu su projekto vykdytoju ir savivaldybių atstovais.

⁵⁷ Interviu su savivaldybių atstovais.

⁵⁸ Interviu su projekto vykdytoju ir savivaldybių atstovais.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2019 m. redakcija.

⁶⁰ Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2012 m.

⁶¹ Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo įgyvendinimo rekomendacijos. Prieiga internetu: <https://www.lmns.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20rekomendacijos%202020.pdf> [žiūrėta 2020 02 07].

⁶² Interviu su savivaldybės atstovais.

Kaip teigiama neformaliojo vaikų švietimo lėšų tvarkos apraše⁶³, NVŠ lėšomis NVŠ programas įgyvendinti gali visi neformaliojo vaikų švietimo teikėjai, taip pat ir laisvieji mokytojai, išskyrus mokyklas, teikiančias bendrąjį ugdymą. Švietimo teikėjai privalo turėti teisę vykdyti švietimo veiklą ir, kaip jau minėta, būti užsiregistravę ŠMIR, turėti programai įgyvendinti pritaikytas patalpas, priemones, įrangą, užtikrinti saugią ir sveiką ugdymo(si) aplinką bei turėti asmenis, galinčius dirbti neformaliojo vaikų švietimo mokytojais.⁶⁴ NVŠ mokytojais gali būti:

- pedagogai;
- asmenys, įgiję aukštąjį (aukštesnįjį, įgytą iki 2009 metų, ar specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) išsilavinimą ir per vienus metus nuo darbo NVŠ mokytoju pradžios išklaušę pedagoginių ir psichologinių žinių kursą;
- asmenys, baigę profesinio mokymo programą, įgiję vidurinį išsilavinimą ir kvalifikaciją, turintys 3 metų darbo stažą ir išklaušę pedagoginių ir psichologinių žinių kursą;
- asmenys, įgiję vidurinį išsilavinimą ir išklaušę pedagoginių ir psichologinių žinių kursą.⁶⁵

Savivaldybės kaip vieno iš NVŠ krepšelio modelio veikimo schemos dalyvių vaidmuo svarbus pirmiausia skelbiant informaciją apie NVŠ finansavimą, kuri turi būti aiškiai matoma ir randama internetinėje svetainėje.⁶⁶ Taip pat savivaldybės organizuoja susitikimus su NVŠ teikėjais ir pristato programų vertinimo, įgyvendinimo ir atsiskaitymo tvarką.⁶⁷ Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu sudaroma NVŠ programų vertinimo komisija, kuri nustato, ar programa atitinka nustatytus reikalavimus ir gali būti finansuojama NVŠ lėšomis (žr. NVŠ programos vertinimo kriterijai⁶⁸).

Atsižvelgdamas į komisijos rekomendaciją, sprendimą dėl akredituojamų NVŠ programų priima administracijos direktorius ir per tris darbo dienas nuo šio sprendimo *administracijos paskirtas atsakingas asmuo* pažymi rezultatą KTPRR sistemoje, informacija taip pat skelbiama savivaldybių interneto svetainėse.⁶⁹ Savivaldybės atsakingas asmuo arba NŠA darbuotojas suteikia identifikavimo kodus prisijungimui prie Mokinių registro.⁷⁰ Po sutarties su teikėju pasirašymo savivaldybė savo nustatyta tvarka perveda NVŠ lėšas NVŠ teikėjui pagal vaikų, su kuriais buvo sudarytos sutartys, skaičių.⁷¹

Finansavimą savivaldybė gauna Europos socialinio fondo agentūrai (ESFA) patikrinus visus mokėjimo prašymus, todėl lėšos savivaldybę pasiekia taip greitai kaip tiksliai buvo sutvarkyti dokumentai.⁷² Savivaldybė, gavusi pinigus, stengiasi juos kuo greičiau pervesti NVŠ teikėjams, paprastai per 1–3 darbo dienas.⁷³ Įgyvendinus patvirtintas programas, NVŠ teikėjai atsiskaito su savivaldybės administracija, o programų įgyvendinimo

⁶³ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2019 m. redakcija.

⁶⁴ Ten pat.

⁶⁵ Ten pat.

⁶⁶ Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo įgyvendinimo rekomendacijos. Prieiga internetu: <https://www.lmnc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20rekomendacijos%202020.pdf> [žiūrėta 2020 02 07].

⁶⁷ Ten pat.

⁶⁸ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2019 m. redakcija.

⁶⁹ Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo įgyvendinimo rekomendacijos. Prieiga internetu: <https://www.lmnc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20rekomendacijos%202020.pdf> [žiūrėta 2020 02 07].

⁷⁰ Ten pat.

⁷¹ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2019 m. redakcija.

⁷² Interviu su projekto vykdytoju ir savivaldybės atstovais.

⁷³ Interviu su projekto vykdytoju ir savivaldybės atstovu.

laikotarpiu savivaldybė vykdo stebėseną, užtikrina lėšų panaudojimą pagal tikslingą paskirtį – lėšos skiriamos vaiko ugdymo procesui ir su juo susijusioms išlaidoms kompensuoti.⁷⁴

Taigi, savivaldybė administruoja, vykdo stebėseną ir vertinimą, siekia NVŠ programų kokybės užtikrinimo, nemažai bendrauja su teikėjais. Pirmasis vertinimo etapas – akreditacija, kurios metu savivaldybėje sudaryta komisija vertina programų teikėjų paraiškas. Vėliau tikrinama, ar programų teikėjai laikosi numatytų reikalavimų, pavyzdžiui, ar pildomi lankomumo dokumentai, ar programos vyksta pagal numatytą grafiką (kartais vykstanta į užsiėmimo vietą iš anksto nepranešus) ir pan. Programų kokybę taip pat vertina tėvai ir vaikai, su kuriais bendraujama tiek telefonu, tiek elektroniniu būdu siunčiant klausimynus.

Savivaldybė įsipareigoja užtikrinti, kad NVŠ teikėjas turėtų reikalingą išsilavinimą ir pedagoginių žinių (privaloma baigti šiuos kursus). Ypač svarbus savivaldybės vaidmuo siekiant atliepti visų joje gyvenančių vaikų poreikius ir skirstant lėšas bei siekiant užtikrinti trūkstamą finansavimą iš savivaldybės biudžeto – ne viena savivaldybė skiria tam lėšų.⁷⁵ Būtent šis momentas leidžia užtikrinti neformaliojo ugdymo prieinamumą savivaldybėje.

Mokiniai ir jų tėvai kaip NVŠ paslaugos, teikiamos krepšelio finansavimo lėšomis, gavėjai informacijos apie krepšelio finansavimo tvarką, dokumentų pavyzdžius, atsakymų į DUK, ieško konkrečios savivaldybės interneto svetainėje, kur privalo būti pateikiama pilna kiekvienos akredituotos programos informacija.⁷⁶ NVŠ teikėjai ir vaikų tėvai (globėjai) sudaro paslaugų teikimo sutartį, visi sutarties laukai pildomi kompiuterio pagalba, išskyrus NVŠ teikėjo ir tėvų/globėjų parašus bei sutarties nutraukimo informaciją, kai sutartis nutraukiama nepasibaigus programai.⁷⁷ Vaikų ir jų tėvų atsiliepimai apie NVŠ programas ypač reikalingi savivaldybėms vykdant stebėsenos procesus ir siekiant užtikrinti užsiėmimų kokybę. NVŠ paslaugų gavėjai (vaikai ir jų tėvai) mažiausiai susiduria su administraciniu procesu.

1.2. Kultūros paso veikimo principai

Kultūros paso koncepcija startavo 2018 m. rugsėjo mėnesį kaip projekto „Neformaliojo vaikų švietimo plėtra“ sudedamoji dalis, tuo metu suteikusi 5 eurų finansavimą kiekvienam Lietuvos pradinėms klasių moksleiviui pasinaudoti bent viena kultūrine ar meno paslauga.⁷⁸ Kultūros paso tikslas – plėtoti kultūrinį ir meninį mokinių ugdymą ir jų kultūrinę kompetencijas siekiant kultūrą pristatyti kaip patrauklią laisvalaikio praleidimo formą.⁷⁹

Pasiteisinęs finansavimo modelis nuo 2019 m. tapo priemone visų Lietuvos mokinių, besimokančių pagal bendrojo ugdymo programas, kultūros pažinimo įpročiams ugdyti ir jų kultūros patirčiai plėsti, teikiant jiems atitinkamas kultūros ir meno paslaugas.⁸⁰ Kultūros pasui įgyvendinti vienam mokiniui šiuo metu skiriama 15 eurų, kurie panaudojami kultūros paso paslaugoms finansuoti, o paslauga galima pasinaudoti dalyvaujant kartu

⁷⁴Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo įgyvendinimo rekomendacijos. Prieiga internetu: <https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20rekomendacijos%202020.pdf> [žiūrėta 2020 02 07]; interviu su LMNŠC ir savivaldybių atstovais.

⁷⁵ Interviu su savivaldybių atstovais.

⁷⁶ Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo įgyvendinimo rekomendacijos. Prieiga internetu: <https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20rekomendacijos%202020.pdf>.

⁷⁷ Ten pat.

⁷⁸ Kultūros paso koncepcija. www.emokykla.lt; interviu su projekto vykdytoju.

⁷⁹ Įsakymas dėl kultūros paso koncepcijos patvirtinimo. 2020 m. redakcija.

⁸⁰ Kultūros paso koncepcija. www.emokykla.lt.

su grupe arba individualiai.⁸¹ Šis finansavimo būdas prieinamas visiems Lietuvos mokiniams (finansavimą gali gauti kiekvienas) taip stiprinant mokinių galimybes naudotis kultūros ir meno paslaugomis.⁸²

Kultūros paso modelis skatina siekti aukštesnės paslaugų kokybės kultūros ir meno įstaigas (ir konkuruoti tarpusavyje), didina kultūrinių paslaugų vartotojų skaičių ir stiprina kultūros įstaigų vaidmenį mokinių kultūriniam ugdymui.⁸³ LR kultūros ministerijai patvirtinus kultūrinę-meninę edukaciją, jos vykdytoji nesuteikiama jokia išankstinė garantija, kuri leistų jam pritraukti vaikų į programą – viską lemia pačios programos patrauklumas kitų edukacijų kontekste.⁸⁴

Edukacijų atrankos, turinio ir kokybės procesą užtikrina Kultūros ministerija, o LMNŠC yra pavesta atlikti administracinius darbus ir užtikrinti finansavimo procesą.⁸⁵ Kultūros pasas administruojamas naudojantis www.emokykla.lt platforma, kurioje galima rasti informaciją apie kultūros paso modelį ir mokiniams siūlomas edukacines programas. Mokyklos, gavusios prisijungimus prie minėto portalo, pačios rezervuoja konkrečias edukacijas, o edukacijų teikėjas, pasibaigus mėnesiui, atsižvelgdamas į vaikų, kuriems buvo vykdytas užsiėmimas, skaičių, pateikia sąskaitą LMNŠC.⁸⁶ ŠMSM pažymi, kad stebimas teatro, kino, operos edukacijų trūkumas, didžiausią dalį užimant etnografiniams užsiėmimams.⁸⁷

Kaip teigia ŠMSM atstovai, kultūros paso modelis vertinamas teigiamai, o esminis skirtumas nuo NVŠ krepšelio – sistemingumo ir kryptingumo nebuvimas turint vieną konkretų išpareigojimą finansuoti vienkartinę kultūrinę ar meninę paslaugą kiekvienam pagal BU programą besimokančiam Lietuvos vaikui.⁸⁸

⁸¹ Kultūros paso koncepcija. www.emokykla.lt.

⁸² Ten pat.

⁸³ Kultūros paso koncepcija. www.emokykla.lt.

⁸⁴ Interviu su ŠMSM atstovais.

⁸⁵ Interviu su projekto vykdytoju.

⁸⁶ Dėl Kultūros paso paslaugų finansavimo 2018 metų tvarkos aprašo patvirtinimo.

⁸⁷ Ten pat.

⁸⁸ Interviu su projekto vykdytoju.

2. NVŠ krepšelio įgyvendinimo poreikis ir rezultatai

Kaip teigiama projekto „Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtra“ (Nr. 09.2.2-ESFA-V-729-01-0001) aprašyme, neformalusis vaikų švietimas yra vienas iš įrankių mažinti anksti iš švietimo sistemos pasitraukusių ir bendrojo ugdymo programų nebaigusiu asmenų skaičių bei įgyvendinti sėkmingą vaikų ir jaunimo socializaciją.⁸⁹ Projekte akcentuojama, kad NVŠ padeda ugdyti sąmoningą, pilietišką ir kūrybingą jauną žmogų, gebantį sėkmingai integruotis į visuomenę ir dinamišką socialinę bei ekonominę aplinką, veikia kaip žalingų įpročių ir nusikalstamumo prevencijos priemonė; padeda išlaikyti mokinius formaliojo švietimo sistemoje ir papildo ją.⁹⁰

Švietimo informacinių technologijų centro (jo veiklas šiuo metu vykdo Nacionalinė švietimo agentūra) duomenimis, 2012–2013 mokslo metais neformaliojo vaikų švietimo mokyklas po pamokų lankė apie 102 440 vaikų, tai sudarė tik 27,4 procentus visų šalies vaikų.⁹¹ Tačiau reikia pažymėti, kad iki 2015 m. duomenys apie NVŠ dalyvaujančius vaikus nebuvo tikslūs, jų trūko, kadangi nebuvo vykdoma privaloma registracija (privatūs teikėjai, nefinansuojami valstybės lėšomis ir dabar tokių duomenų neregistruoja).⁹² ŠMSM atstovai pastebi, kad NVŠ krepšelio modelis prisidėjo prie to, kad buvo pradėta sistemingai rinkti informaciją apie vaikų dalyvavimą NVŠ⁹³, todėl nuo 2016 m. Švietimo valdymo informacinėje sistemoje (ŠVIS)⁹⁴ esantys duomenys jau tiksliau atspindi situaciją.

Valstybinėje švietimo 2013–2022 strategijoje buvo atkreiptas dėmesys, kad net gabūs vaikai kartais neranda priimtinos mokymosi formos, o tokia situacija aktualizuoja įtraukties į švietimą ir alternatyvių mokymosi galimybių, ypač socializacijos, asmenybinio, kultūrinio ugdymo tikslais, uždavinius.⁹⁵ Kitaip sakant, akcentuojamas bendrųjų kompetencijų ugdymo poreikis.

Siekiant įgyvendinti pokyčius bei įtraukti į neformalųjį vaikų švietimą kuo daugiau vaikų, buvo būtina didinti neformaliojo ugdymo veiklų prieinamumą ir kokybę, taip suteikiant didesnes galimybes tobulėti, siekti aukštojo mokslo, tinkamai pasirengti, sėkmingai įgyti profesinę kvalifikaciją ir įsidarbinti.⁹⁶ Tarp laukiamų efektyvaus neformaliojo ugdymo rezultatų minėtas didesnis piliečių aktyvumas bendruomeniniame ir visuomeniniame gyvenime, išaugsiantis pilietiškumas ir tautiškumas, o gebant lanksčiai prisitaikyti darbo rinkoje ir mažėjantis

⁸⁹ Kultūros paso koncepcija. www.emokykla.lt.

⁹⁰ Ten pat.

⁹¹ Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų planas 2014–2016 m.

⁹² Interviu su ŠMSM ir savivaldybės atstovais.

⁹³ Interviu su ŠMSM atstovais.

⁹⁴ Švietimo valdymo informacinė sistema: <https://www.svis.smm.lt/neformalus-vaiku-svietimas/>.

⁹⁵ Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija.

⁹⁶ Švietimo problemos analizė. Neformaliojo ugdymo aktualijos. 2012, gruodis, Nr. 20 (84). Prieiga internetu: http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/2012-12_Nr_20_Neformaliojo%20ugdymo%20aktualijos.pdf [žiūrėta 2020 01 30].

nedarbas šalyje.⁹⁷ Svarbu pažymėti, kad kokybiškas ir visiems prieinamas NVŠ formuotų mokymosi visą gyvenimą įgūdžius bei, tikėtina, stiprintų suaugusių žmonių įsitraukimą į įvairias mokymosi veiklas ateityje.

Reikalingų pokyčių poreikį rodė ir šie išskirti faktoriai:

- didelis užsiėmimų prieinamumo atotrūkis miesto ir kaimo vietovėse;
- nepakankamas skirtingų sričių veiklų užtikrinimas (dominuojančios muzikos, meno ir sporto sritys);
- informacijos apie visas neformaliojo ugdymo veiklas vykdančias organizacijas nebuvimas;
- neformaliojo vaikų švietimo būdu įgytų kompetencijų pripažinimo nebuvimas (nėra sukurto kompetencijų pripažinimo mechanizmo, todėl neformaliojo vaikų švietimo rezultatai tėra vaiko asmeninis reikalas).⁹⁸

Valstybinėje švietimo 2013–2022 m. strategijoje⁹⁹ taip pat įvardytos problematiškos ir pokyčių reikalaujančios neformaliojo švietimo sritys:

- nepakankamas kokybės ir jaunų žmonių poreikių užtikrinimas;
- lėšų stygius, neleidžiantis daliai jaunimo lankyti neformaliojo švietimo mokyklų (sudėtingas prieinamumas), ypač kaimo vietovėse;
- nepakankamai platus švietimo teikėjų tinklas (siūloma įtraukti bibliotekas, muziejus, kitas kultūros, meno įstaigas ir pan.);
- jaunų mokytojų trūkumas¹⁰⁰ neformaliojo ugdymo srityje;
- lyčių dermės tarp mokytojų nebuvimas bei mokytojų bendradarbiavimo ir patirčių dalijimosi su dėstytojais stygius;
- tam tikrų švietimo srities duomenų trūkumas, menkas tyrimų išvadų naudojimas priimant praktinius sprendimus dėl neformaliojo švietimo įstaigų veiklos gerinimo (stebėsenos ir vertinimo poreikis);
- neišplėtotos viešosios diskusijos dėl permainų krypčių, neatitinkama mokymosi visą gyvenimą realijų.¹⁰¹

Jau minėto projekto „Pasirenkamojo vaikų švietimo finansavimo modelio sukūrimas ir išbandymas savivaldybėse“ metu sukurtas bandomasis NVŠ krepšelio finansavimo modelis ir teigiami jo rezultatai, galima sakyti, tapo geru įrankiu spręsti finansavimo stokos problemą ir paskatino toliau vykdyti krepšeliu pagrįstą finansavimo modelį. NVŠ koncepcijoje, kurios pagrindu buvo sukurtas krepšelio modelis, akcentuota, kad vaikas įgis kompetencijų, būtinų asmeniniam, visuomeniniam ir profesiniam gyvenimui, o įgyjamos kompetencijos turės tiesioginės įtakos sėkmingam jo ugdymui(si) formaliojo švietimo sistemoje, padės spręsti savo problemas ir aktyviai veikti bendruomenėje, visuomenėje bei įsitvirtinti darbo rinkoje. Antra, kalbant apie visuomenę, prognozuotas visuomenės narių pilietiškumas ir tautiškumas, didesnis aktyvumas bendruomeniniame ir visuomeniniame (politiniame) gyvenime, o didėjant darbo rinkoje lengvai prisitaikančių visuomenės narių skaičiui, šalyje mažės nedarbas ir valstybės išlaidos socialinėms išmokoms.¹⁰² Vis dėlto pats NVŠ krepšelio

⁹⁷ Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2012 m.

⁹⁸ Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2012 m.; ES struktūrinė parama 2007–2013. Prieiga internetu: <http://www.esparama.lt/projektas?id=30931>; Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų planas 2014–2016 m.

⁹⁹ Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija.

¹⁰⁰ LMNŠC atliktoje mokytojų, teikiančių NVŠ paslaugas, apklausoje taip pat dalyvavo daugiau vyresnių nei jaunesnių mokytojų: 18–40 m. mokytojų buvo 32,74 proc., o tų, kuriems daugiau nei 41 – 66,84 proc. https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20NVS%20M.PDF

¹⁰¹ Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija.

¹⁰² Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2012 m.

modelis buvo kryptingai orientuotas pirmiausia į vaikų skaičiaus NVŠ programose didinimą ir programų įvairovę.

Kaip teigiama Švietimo ir mokslo ministerijos (šiuo metu Švietimo, mokslo ir sporto ministerija) parengtame NVŠ finansavimo tobulinimo veiksmų plane, NVŠ krepšelio modelio finansavimo projekto, kuriame dalyvavo Anykščių r., Panevėžio m., Panevėžio r. ir Klaipėdos r. savivaldybės, patirtis parodė, kad itin išsiplėtė dalyvaujančiųjų neformaliajame vaikų švietime aprėptis, buvo sukurta naujų darbo vietų, sumažinti dalyvavimo netolygumai, atsirandantys dėl vaiko socialinės padėties ir gyvenamosios vietos.¹⁰³ Atlikus finansavimo modelio vertinimo analizę, pats modelis įvertintas kaip optimali alternatyva, nes leido pasiekti tikslus efektyviau, pastebėta socialinė ir ekonominė nauda vertinamuoju ir ilguoju laikotarpiu.¹⁰⁴ Švietimo įstatyme (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 28 str. 1 ir 6 d.) nustatyta, kad savivaldybės privalo turėti optimalų neformaliojo švietimo teikėjų tinklą, užtikrinantį asmenų ugdymąsi, visuotinio švietimo prieinamumą ir jo įvairovę.¹⁰⁵

Kokybiškai ir kūrybingai organizuojamas NVŠ, didėjantis prieinamumas ir įvairovė (pritraukti nauji teikėjai programų vykdymui), gerėjantys švietimo sistemos rezultatai, geresnės sąlygos jaunimui patekti į darbo rinką – projekte buvo keliami šie tikslai.¹⁰⁶ Numatyta, kad NVŠ paslaugas gaus apie trečdalis Lietuvos mokinių, o NVŠ mokytojų dalyvavimas mokymuose pagal kvalifikacijos tobulinimo programas sustiprins jų bendrąsias ir specialiąsias kompetencijas bei tokiu būdu užtikrins NVŠ turinio kokybę.¹⁰⁷ Vis dėlto, situacija labai priklausoma nuo užsiėmimų, vykdomų įvairiose geografinėse vietovėse, ypač kaimuose, ir jų įvairovės suteikiant galimybę vaikui rinktis jį dominančią sritį (t. y. ne tik populiariausias sporto, muzikos ar meno kryptis).

Vykdam projektą iki 2019 m. spalio mėnesio neformaliojo švietimo paslaugos (pagal veiksmų programą ESF lėšomis) buvo suteiktos 152 441 mokiniui, veiklose sudalyvavo 503 švietimo įstaigų darbuotojai, kūrybinėse partnerystėse – 200 mokyklų, sukurta 40 neakivaizdinių NVŠ programų (874 dalyvavę mokiniai).¹⁰⁸ Taip pat viso projekto metu (2016–2020 m.) buvo numatyta sukurti 2500 kūno kultūros ir fizinio aktyvumo ugdymo edukacinius užsiėmimus, sukviesti 250 mokytojų dalyvauti mokymų programose (orientuojamasi į STEAM krypties kompetencijų ugdymą), o atnaujinus kultūros paso sistemos paslaugas per 2019 m. pritraukti 1000 kultūros paso modelių pasinaudosiančių mokyklų.¹⁰⁹

Kalbant konkrečiai apie NVŠ krepšelio veikimo modelio rezultatus ir jų įtaką, pirmiausia reikia pažvelgti į mokinių, dalyvaujančių įvairiuose neformaliojo ugdymo užsiėmimuose, skaičiaus pokyčius. Remiantis ŠMSM duomenimis, nuo 2015 m. mokinių dalyvavimas neformaliose NVŠ krepšelio lėšomis finansuojamose veiklose, padidėjo. 2018 m. vidutiniškai šalyje neformaliojo vaikų švietimo programose mokykloje ir kitur dalyvavo 60,3 proc. mokinių (nors 2015 m. – tik apie 20 proc.)¹¹⁰. Vis dėlto reikia pažymėti, kad duomenys iki 2015 m. nebuvo tikslūs dėl neprivalomo tokių veiklų registracijos proceso, todėl, tikėtina, vaikų NVŠ užsiėmimuose ir tuomet galėjo dalyvauti daugiau.

¹⁰³ Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų planas 2014–2016 m.

¹⁰⁴ Ten pat.

¹⁰⁵ Šaltinis: www.esinvesticijos.lt, PFSA, interviu su projekto vykdytoju.

¹⁰⁶ Ten pat.

¹⁰⁷ Ten pat.

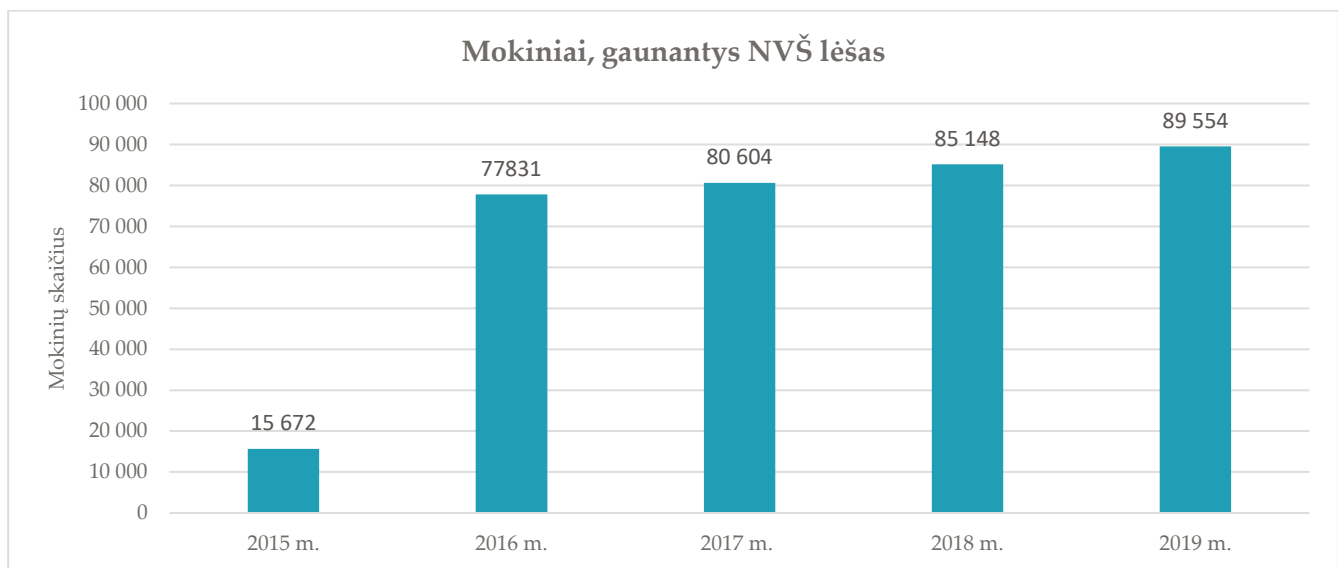
¹⁰⁸ Ten pat.

¹⁰⁹ Ten pat.

¹¹⁰ LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Švietimo būklės apžvalga, 2019. Prieiga internetu: <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2019/10/Svietimo-bukles-apzvalga-2019-web.pdf>.

Tiksliau pokyčius būtų galima įvertinti pasitelkiant NVŠ krepšelio modelio dalyvių, vaikų, skaičiaus kitimo duomenis nuo 2015 m. antrosios pusės. ŠMSM atstovų teigimu, būtent įvedus NVŠ krepšelio modelį, pavyko pasiekti ir peržengti 30 proc. BU lankančių vaikų skaičiaus, besinaudojančio NVŠ tiksliniu finansavimu, ribą.¹¹¹ Kaip rodo LMNŠC turima informacija, 2015 m. NVŠ tiksliniu finansavimu naudojosi 15 672 vaikai, 2016 m. (nuo antro metų ketvirčio krepšelis pradėtas finansuoti iš ES struktūrinių fondų lėšų) jau 77 831 vaikų (žr. pav. Nr. 2). Toks pokytis sietinas su padidėjusiomis finansavimo galimybėmis. Vėliau, 2017–2019 m. duomenys augo – užregistruoti atitinkamai 80 604, 85 148 ir 89 554 vaikai, gavę NVŠ tikslinį finansavimą (žr. 2 pav.). Pozityvius statistinius rezultatus atliepia ir teigiamas krepšelio modelio vertinimas.

2 PAVEIKSLAS. MOKINIŲ, GAUNANČIŲ NVŠ TIKSLINIO FINANSAVIMO LĖŠAS, SKAIČIAUS POKYTIS

Šaltinis: LMNŠC duomenys.

Kalbant apie NVŠ akredituotų programų skaičių, jų padaugėjo – nuo 1699 užsiėmimų 2015 m. iki 2310 programų 2019 m.¹¹² Taigi, tiek programų pasiūla, tiek mokinių, dalyvaujančių NVŠ užsiėmimuose, skaičius įvedus NVŠ tikslinį finansavimą išaugo, padidėjo NVŠ prieinamumas, vaikų įtrauktis ir programų įvairovė. Vykdyto interviu metu NVŠ teikėjai taip pat sakė atsiradus NVŠ krepšeliui pradėję organizuoti ne vieną, o kelis būrelius, priimti į juos daugiau vaikų.¹¹³ Be abejo, reikia pastebėti, kad 2016 m. įvykęs spartus vaikų, besinaudojančių NVŠ krepšeliu, skaičiaus augimas vėliau išliko gana stabilus.¹¹⁴

Atsiradus didesnei programų įvairovei, tematiškai vis dar dominuoja tradiciniai užsiėmimai: sportas, muzika, choreografija, tačiau mokomasi ir kalbų, pilietiškumo, techninės kūrybos, informacinių technologijų, vis dėlto

¹¹¹ Interviu su ŠMSM atstovais.

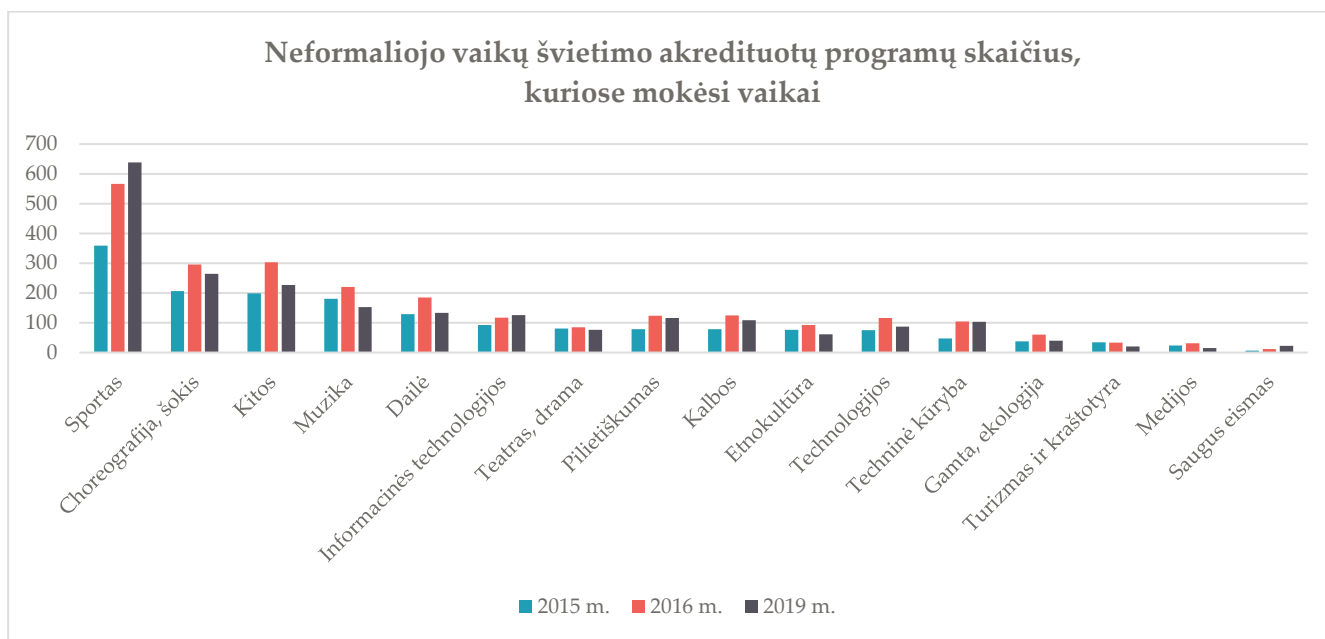
¹¹² Interviu su projekto vykdytoju.

¹¹³ Informacija, gauta iš interviu su NVŠ teikėjais.

¹¹⁴ Ten pat.

gerokai mažiau; dalyvavimo pasiskirstymas pagal lytis taip pat išlieka.¹¹⁵ LMNŠC duomenimis, dvigubai išaugo techninės kūrybos užsiėmimų (nuo 47 iki 103), tačiau sporto (638), šokio (264), muzikos (153) ir dailės (133) programų organizuojama daugiausia (žr. 3 pav.) – matomas netolygus vaikų pasiskirstymas tarp NVŠ programų. Kalbų ir informacinių technologijų bei techninės kūrybos programų skaičius taip pat šiek tiek išaugęs (atitinkamai 109, 126 ir 103 programos), o medijų, gamtos ir ekologijos programų registruojama mažiausiai (žr. 3 pav.). Vis dėlto, net ir padidėjus kai kurių programų skaičiui, jis vis dar žymiai skiriasi nuo populiariausių NVŠ programų, todėl ir prieinamumas lankyti rečiau vykdomas programas, tikėtina, nėra pasiekiantis visus vaikus.

3 PAVEIKSLAS. NVŠ AKREDITUOTŲ PROGRAMŲ SKAIČIAUS POKYTIS

Šaltinis: LMNŠC duomenys.

Žvelgiant į mokinių, dalyvaujančių NVŠ veiklose, pasiskirstymą, ŠMSM duomenimis, jis tapęs tolygesnis, dauguma savivaldybių viršija bendrą šalies vidurkį – 60,3 proc. vaikų dalyvavimą NVŠ veiklose (ne tik pagal tikslinį finansavimą).¹¹⁶ Kalbant apie kaimiškų vietovių savivaldybes, įvedus NVŠ krepšelio modelį, daugiau užsiėmimų imta organizuoti mažose vietovėse, atvykus pas vaikus, taip sprendžiant pavėžėjimo problemą.¹¹⁷ NVŠ plėtra pasiekė atokiose Lietuvos vietose gyvenančius vaikus.¹¹⁸

¹¹⁵ LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Švietimo būklės apžvalga, 2019. Prieiga internetu: <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2019/10/Svietimo-bukles-apzvalga-2019-web.pdf>.

¹¹⁶ LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Švietimo būklės apžvalga, 2019. Prieiga internetu: <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2019/10/Svietimo-bukles-apzvalga-2019-web.pdf>.

¹¹⁷ Interviu su savivaldybės atstovu.

¹¹⁸ Interviu su savivaldybės atstovais.

3. NVŠ krepšelio modelio privalumai ir trūkumai, išmoktos pamokos

Remiantis Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centro (LMNŠC), projekto „Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtra“ vykdytojo, duomenimis, apklausus įvairias NVŠ krepšelio modelio veikimo procese dalyvaujančias grupes – savivaldybių darbuotojus, mokinius ir jų tėvus, taip pat programų teikėjus, visi jie gana palankiai vertino krepšelio modelį. Pozityviai apie šį finansavimo modelį atsiliepė 89,91 proc. apklausoje dalyvavusių savivaldybių darbuotojų ir 90,84 proc. mokytojų (norinčių, kad modelis būtų tęsiamas¹¹⁹), 87,43 proc. mokinių buvo patenkinti NVŠ užsiėmimų metu pasiektais rezultatais, 81,77 proc. apklausos dalyvių tėvų taip pat atsiliepė teigiamai.¹²⁰

Šioje atvejo studijos dalyje aptariami esminiai NVŠ krepšelio modelio trūkumai ir privalumai, pastebėti paties NVŠ krepšelio veikimo modelio dalyvių (žr. 1 pav.). Studijoje remiamasi LMNŠC 2018 m. atliktomis apklausomis ir jų rezultatais bei tyrimo metu vykdytais interviu su ŠMSM atstovais, projekto „Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtra“ vykdytoju – LMNŠC, savivaldybių darbuotojais ir NVŠ teikėjais.

3.1. Programų įvairovė ir kokybė

Kaip rodo LMNŠC duomenys (2015–2019 m. duomenų apžvalga¹²¹), įvedus tikslinio finansavimo mechanizmą, iš tiesų padaugėjo NVŠ programų teikėjų (nuo 338 – 2015 m. iki 1206 – 2019 m.), išaugo NVŠ tinkle dalyvaujančių laisvųjų mokytojų ir švietimo organizacijų skaičius, todėl didėjo pats programų skaičius, programų įvairovė. LMNŠC apklausoje dalyvavę NVŠ teikėjai ir NVŠ užsiėmimus lanke moksleiviai taip pat nurodė pastebėję atsiradusią užsiėmimų įvairovę.¹²²

¹¹⁹ Studijos rengimo metu kalbinti NVŠ teikėjai – Lietuvos vaikų ir jaunimo centro (LVJC), Vilniaus kolegijos atstovai ir laisvasis mokytojas – taip pat teigiamai vertino NVŠ krepšelio modelį.

¹²⁰ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: savivaldybių darbuotojų atsakingų už neformalųjį vaikų švietimą apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-05%20sav.pdf [žiūrėta 2020 02 05]; Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: neformaliojo vaikų švietimo mokytojų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20NVS%20M.PDF [žiūrėta 2020 02 06]; Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: mokinių apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12.pdf [žiūrėta 2020 02 06]; Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: tėvų / globėjų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20t.pdf [žiūrėta 2020 02 09].

¹²¹ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo duomenų apžvalga 2015-2019 m. Prieiga internetu: [https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20program%C5%B3%20tikslinis%20finansavimas_\(2019%2005%2027\).pdf](https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20program%C5%B3%20tikslinis%20finansavimas_(2019%2005%2027).pdf) [žiūrėta 2020 02 03]

¹²² Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: neformaliojo vaikų švietimo mokytojų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20NVS%20M.PDF [žiūrėta 2020 02 06]; Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: mokinių apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12.pdf [žiūrėta 2020 02 06].

Interviu metu kalbinti savivaldybių atstovai taip pat pažymėjo, kad NVŠ programų skaičius kasmet augo, buvo pritraukti specialistai, jauni žmonės, laisvieji mokytojai, kūrėsi NVŠ mokyklos kaimo vietovėse, atsirado naujų užsiėmimų – robotika ir virtuali realybė.¹²³ Pažymėtina, kad NVŠ krepšelis paskatino ir jau esamų teikėjų paslaugų plėtrą.¹²⁴ Visa tai sąlygojo ir NVŠ programų įvairovės didėjimą.

Kalbant apie kokybę, ji yra reguliuojama savivaldybės lygmeniu tiek akredituojant programas, tiek vykdant jų stebėseną bei priežiūrą. Savivaldybių darbuotojai stebėdami programas ar vykdami jų pasižiūrėti fiksuoja skirtingą užsiėmimų kokybę.¹²⁵ NVŠ programų kokybės pagerėjimą, remiantis LMNŠC vykdytos apklausos duomenimis, matė 37,88 proc. apklausoje dalyvavusių savivaldybės darbuotojų.¹²⁶

Kaip pažymėjo vienos iš savivaldybių atstovai, pirmasis NVŠ programos vertinimo etapas – akreditacija NVŠ teikėjo vykdomai programai suteikia kokybės ženklą, todėl gali būti patrauklus siekiant pritraukti ar išlaikyti esamus teikėjus.¹²⁷ Siekiant plėsti programų įvairovę ir pasiūlą vaikams, dažniausiai programos yra akredituojamos, paprastai atmetamos vos kelios, tačiau puikūs NVŠ programų aprašymai, pateikti akreditacijai, ne visuomet atitinka programų kokybę realybėje, dažnai dėl mokytojų psichologinių, pedagoginių žinių trūkumo.¹²⁸

Vykdam stebėseną, daugiausia tikrinami programų vykdymo formalumai, vyksta inspekcinio pobūdžio patikros: vykstama stebėti būrelių, tikrinami tvarkaraščiai, kiti dokumentai, atsižvelgiama į tėvų ir vaikų atsiliepimus, tikrinamas vaikų lankomumas.¹²⁹ Kaip pažymėjo savivaldybės atstovai, tikrąją stebėseną vykdo tėvai ir vaikai, į kurių atsiliepimus visuomet reaguojama.¹³⁰ Kitaip sakant, kokybės užtikrinimo procese vienas iš svarbiausių vertintojų yra patys programų lankytojai ir jų tėvai.

NVŠ mokytojai LMNŠC apklausoje teigė, kad pats krepšelio modelis paskatino mokytojus pažiūrėti kūrybiškiau į užsiėmimus, kurti įvairesnes programas, konkuruoti (užsitikrinti reikiamą mokinių skaičių grupėje),¹³¹ o šis veiksnys galėjo daryti teigiamą įtaką NVŠ užsiėmimų kokybei. Vis dėlto kalbėdami apie NVŠ krepšelio privalumus, apklausoje dalyvavę tėvai pagerėjusią kokybę akcentavo mažiausiai,¹³² kas galimai liudija apie nežymius jų kokybinius pokyčius atsiradus NVŠ krepšeliui. Nors iki šiol pirmenybė buvo teikiama NVŠ lankančių vaikų skaičiaus didinimui, vaikų įpročio lankyti užsiėmimus formavimui, o programų kokybė buvo antrame plane, ŠMSM atstovai pripažįsta, kad įgyvendinus pirminius tikslus kokybė privalo augti.¹³³

¹²³ Interviu su savivaldybių atstovais.

¹²⁴ Ten pat.

¹²⁵ Ten pat.

¹²⁶ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: savivaldybių darbuotojų atsakingų už neformalųjį vaikų švietimą apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-05%20sav.pdf [žiūrėta 2020 02 05].

¹²⁷ Interviu su savivaldybių atstovais.

¹²⁸ Ten pat.

¹²⁹ Ten pat.

¹³⁰ Ten pat.

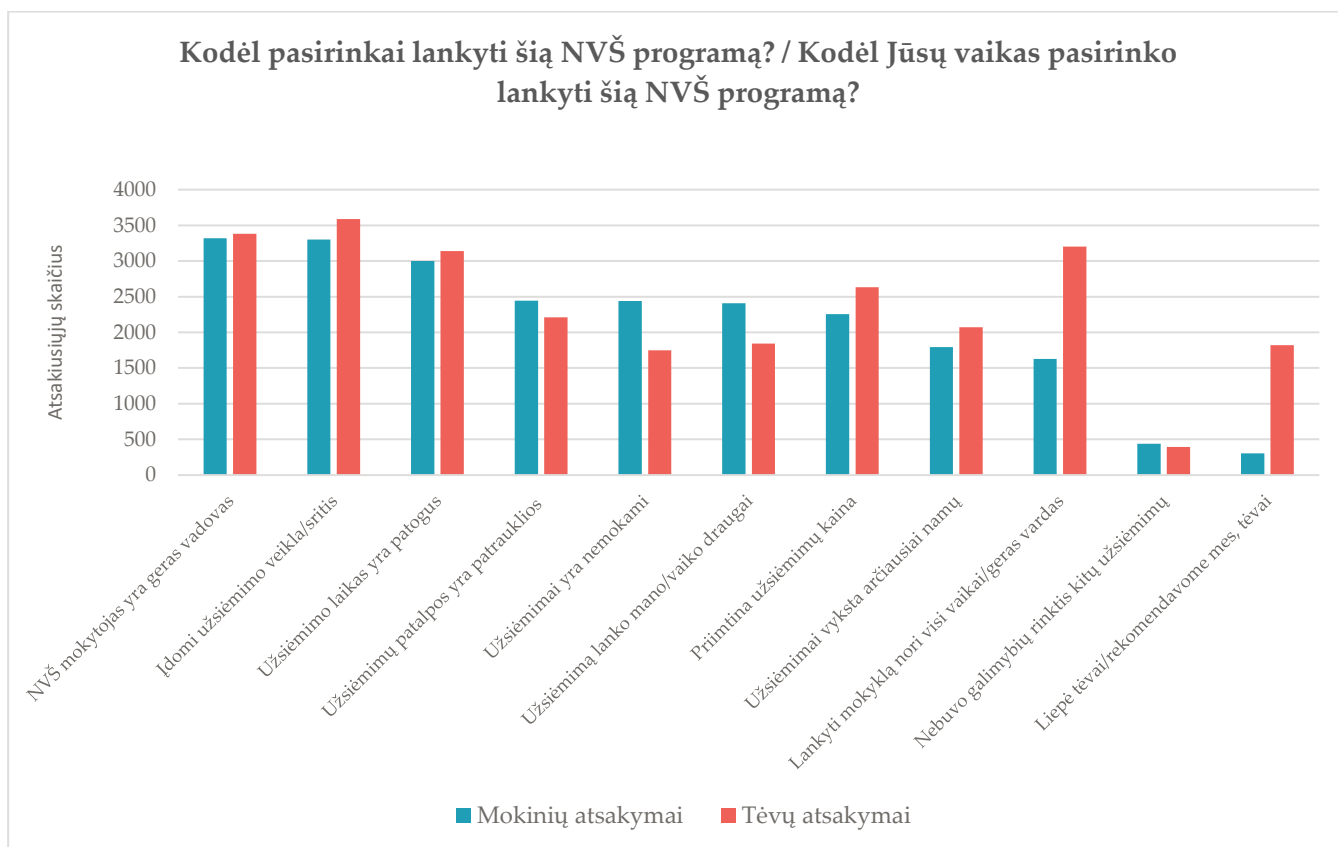
¹³¹ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: neformaliojo vaikų švietimo mokytojų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20NVS%20M.PDF [žiūrėta 2020 02 06]

¹³² Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: tėvų / globėjų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20t.pdf [žiūrėta 2020 02 09].

¹³³ Interviu su ŠMSM atstovais.

Vaikų programų pasirinkimą (pagal jų kokybės kriterijus), LMNŠC apklausos duomenimis, lėmė daugiausia šie faktoriai: mokytojas yra geras vadovas, įdomi veikla, patogus laikas ir patrauklios patalpos, o tėvai apklausoje papildomai pažymėjo įstaigos gero vardo svarbą, nemažas procentas nurodė priimtina užsiėmimų kainą (žr. 4 pav.).

4 PAVEIKSLAS. NVŠ PROGRAMŲ LANKYMO PRIEŽASTYS. TĖVŲ IR VAIKŲ NUOMONIŲ PALYGINIMAS

Šaltinis: LMNŠC duomenys.

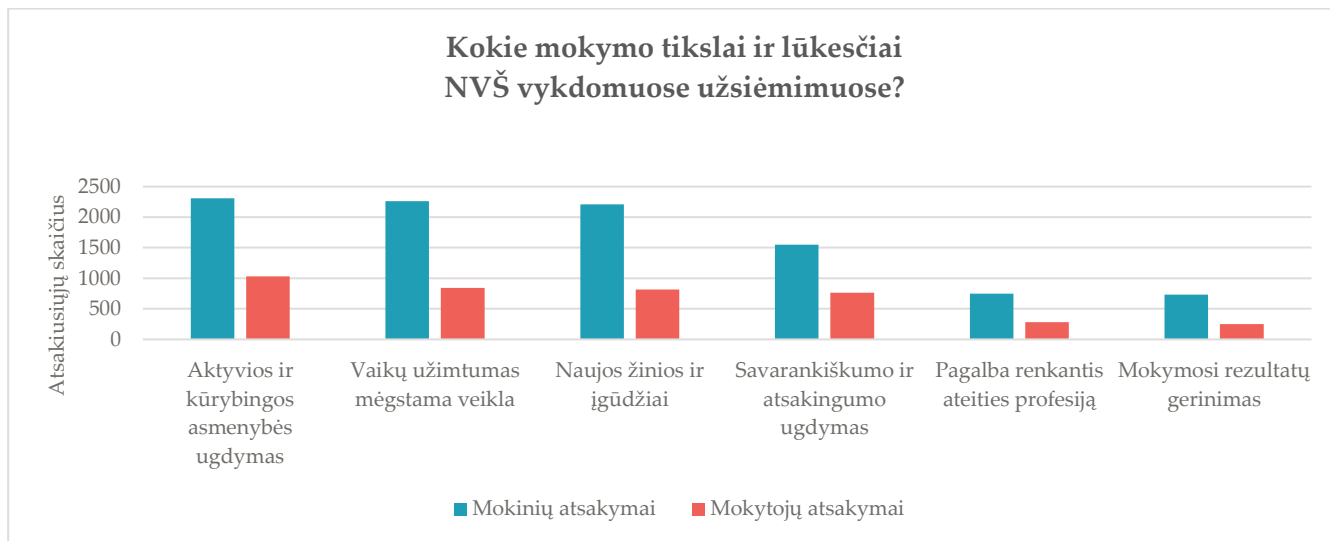
3.2. Vaikų užimtumas, asmenybės ugdymo ir kiti tikslai

LMNŠC apklausoje dalyvavę mokytojai ir mokiniai akcentavo NVŠ užsiėmimų svarbą aktyvios ir kūrybingos asmenybės ugdymui, vaikų užimtumo po pamokų didinimui, naujų žinių ir įgūdžių suteikimui, mažesniai procentui akcentuojant savarankiškumo ir atsakingumo ugdymą, žinių pritaikymo praktikoje skatinimą, pagalbą renkantis ateities profesiją ar gerinant mokymosi rezultatus (žr. 5 pav.). Matyti, kad vyrauja NVŠ programų matymas kaip priemonės vaiko užimtumui užtikrinti ir jo asmenybei ugdyti, tačiau vis dar per mažai orientavimosi į kitų kompetencijų ugdymą. Vis dėlto atkreiptinas dėmesys, kad socialinių, dalykinių ir kitų bendrųjų kompetencijų plėtojimo svarba pabrėžiama tiek LR Švietimo įstatyme¹³⁴, tiek Neformaliojo vaikų

¹³⁴ LR Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2015 m. redakcija.

švietimo koncepcijoje¹³⁵, tiek Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos apraše.¹³⁶ Kaip jau buvo aptarta, didesnis dėmesys iki šiol skirtas vaikų, lankančių NVŠ užsiėmimus, skaičiui didinti nei lėšų panaudojimui programų kokybei gerinti.

5 PAVEIKSLAS. NVŠ MOKYMO TIKSLAI IR LŪKESČIAI. MOKINIŲ IR MOKYTOJŲ LYGINAMOJI DIAGRAMA

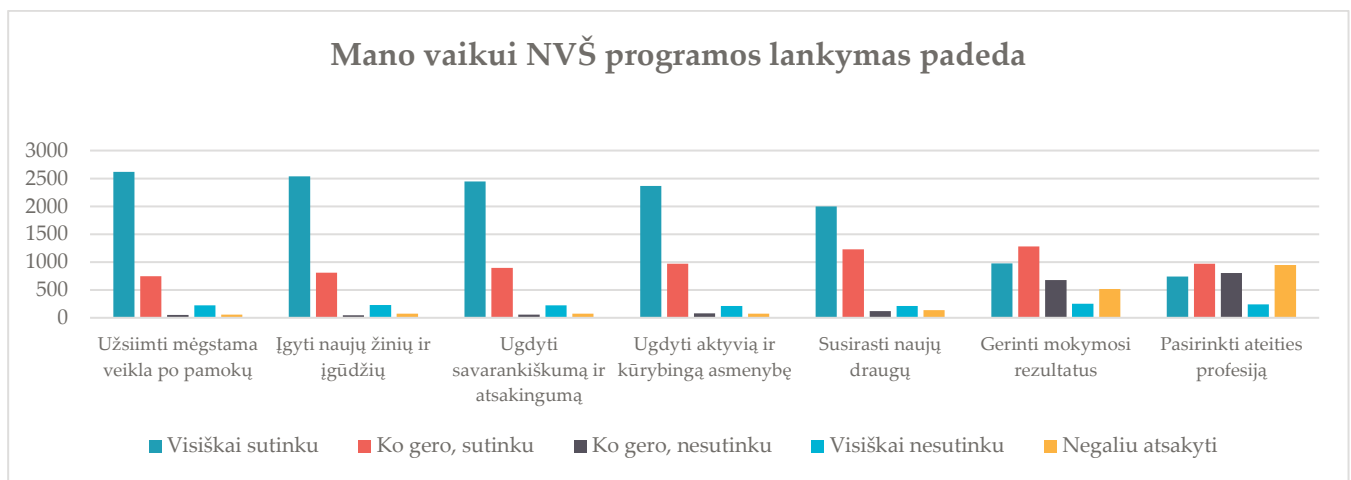
Šaltinis: LMNŠC duomenys.

Kitų respondentų, vaikų tėvų, paprašius apklausos metu įvertinti, ar jie sutinkantys su pateigtais teiginiais (pasirinkimai: visiškai nesutinku, ko gero nesutinku, ko gero sutinku, visiškai sutinku ir negaliu atsakyti), visos išvardytos galimos NVŠ programų naudos sulaukė dėmesio. Gavę galimybę kiekvieną teiginį vertinti atskirai (ne tik renkantis variantus iš pateiktųjų), tėvai šalia aktyvios bei kūrybingos asmenybės ugdymo, užimtumo mėgstama veikla, akcentavo būrelių naudą žinių, įgūdžių įgijimui, šiek tiek mažiau, tačiau taip pat vertinę NVŠ naudą mokymosi rezultatų gerinimui, ateities profesijos pasirinkimui (žr. 6 pav.).

¹³⁵ Įsakymas dėl Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo. 2012 m. redakcija.

¹³⁶ Įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2020 m. redakcija.

6 PAVEIKSLAS. NVŠ PROGRAMŲ TEIKIAMA NAUDA. TĖVŲ VERTINIMAS

Šaltinis: LMNŠC duomenys.

3.3. Naujų aktualių programų kryptių poreikis

LMNŠC apklausoje dalyvavę savivaldybių darbuotojai kaip svarbų siekį matė naujų, savivaldybėje anksčiau nevykdytų programų, kryptių atsiradimo (ir programų įvairovės) skatinimą.¹³⁷ Kai kurios savivaldybės pačios nusimatė prioritėtines sritis, į kurias siekia orientuotis bei daugiau jų įtraukti į NVŠ užsiėmimų tinklą.¹³⁸ Prioritėtinėms, paprastai retoms sritims kai kuriose savivaldybėse skiriama didesnė krepšelio suma (pvz. 15 eur.): IT, gamtamokslinė sričiai, pilietinio ir asmenybės ugdymo, techninės kūrybos ir patriotinės pakraipos užsiėmimams, o ne prioritėtinėms atitinkamai šiek tiek mažesnės išmokos – 10–12 eurų.¹³⁹

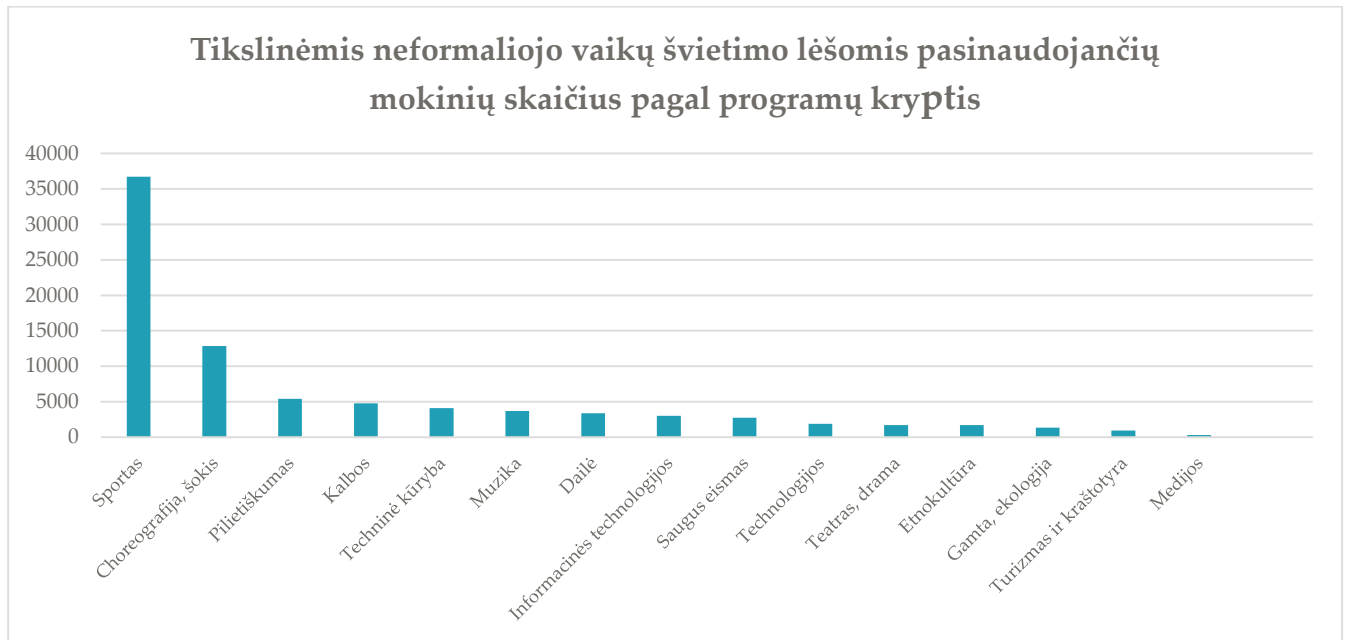
Apžvelgiant NVŠ tikslinio finansavimo modelio programų kryptių pasiūlą ir paklausą, dominuoja sportas ir šokis, choreografija. Būtent LMNŠC atliktų tyrimų duomenimis (2019), daugiausia NVŠ užsiėmimus lankė ir krepšėlių už juos gavo mokiniai lankę sporto ir šokio programas, o pilietiško, kalbų, techninės kūrybos, muzikos, dailės, informacinių technologijų, medijų, gamtamokslų, medijų ir kitos programos buvo gerokai mažiau lankomos lyginant juose dalyvavusių vaikų skaičių (žr. 7 pav.). Matyti, kad NVŠ programų įvairovė yra, tačiau vis dar stebimas netolygus atotrūkis tarp skirtingų programų lyginant programas lankančių vaikų skaičių. Todėl reikalingas tiek reguliavimas prioritėtizuojant mažiau populiarias NVŠ užsiėmimų sritis – informacinių technologijų, gamtos mokslų, medijų ir pan., tiek investavimas į jas – investicijos galėtų būti papildomos arba gali būti perskirstoma iš kitų sričių.

¹³⁷ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: savivaldybių darbuotojų atsakingų už neformalųjį vaikų švietimą apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-05%20sav.pdf [žiūrėta 2020 02 05].

¹³⁸ Interviu su savivaldybės atstovais.

¹³⁹ Ten pat.

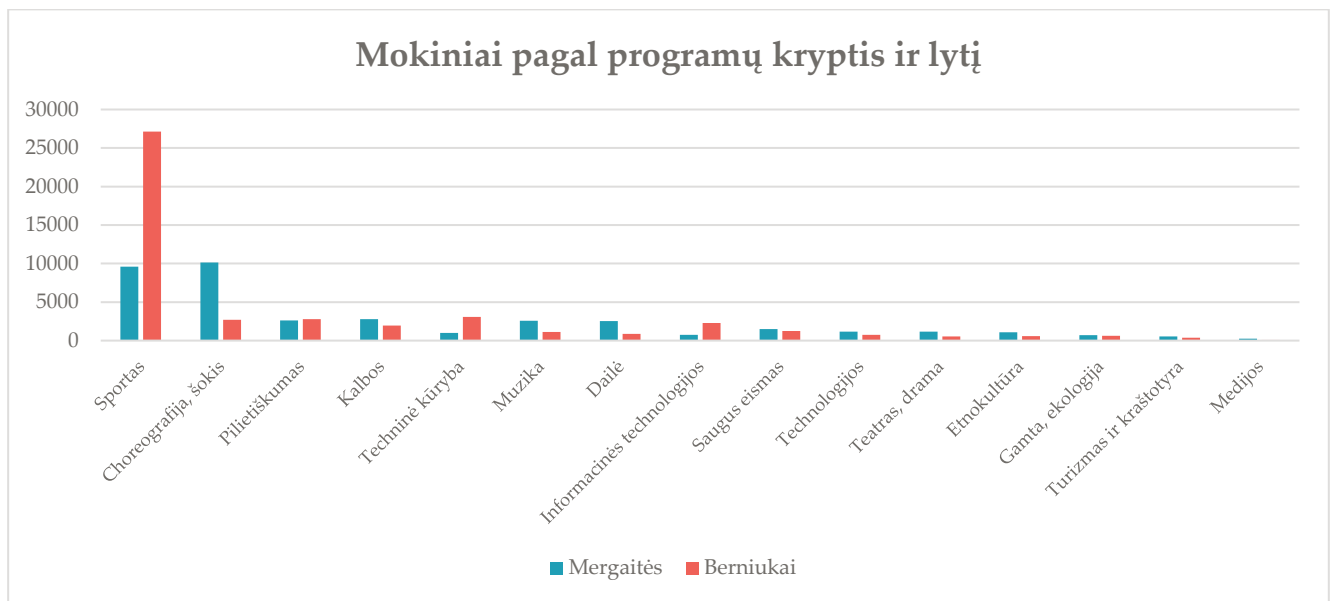
7 PAVEIKSLAS. LANKOMIAUSIOS NVŠ UŽSIĖMIMŲ SRITYS (2019)

Šaltinis: LMNŠC duomenys.

Taip pat pastebimas netolygus kryptių pasirinkimas pagal lytį: sporto, techninės kūrybos ir informacinių technologijų srityje vyrauja berniukų dalyvavimas, o šokio ir choreografijos, muzikos, dailės, medijų programas dažniau renkasi mergaitės (žr. 8 pav.).

8 PAVEIKSLAS. NVŠ KREPŠELIO PROGRAMAS LANKANTYS MOKINIAI PAGAL SRITIS IR LYTĮ (2019)

Šaltinis: LMNŠC duomenys.

Matyti, kad dominuoja tradicinės NVŠ užsiėmimų kryptys ir nors didėjant programų įvairovei, naujų sričių atsiranda, didžiausia paklausa ir pasiūla išlieka tarp tų pačių užsiėmimų. Todėl kalbant apie ateities visuomenių poreikius, dar didesnę kaitą bei inovacijų ir technologijų plėtrą, asmeninių, visuomeninių ir profesinių įgūdžių pasikeitimus bei didėjančią NVŠ įtaką šioms įgūdžiams formuoti, atsiranda poreikis skatinti naujų sričių NVŠ srityje atsiradimą. Kaip pažymėjo ŠMSM atstovai, gilios popamokinių veiklų tradicijos iš ankstesnių kartų natūraliai perkeliamos į šiandienos pasirinkimus, t. y. tėvai vaikams dažnai siūlo rinktis veiklas, kurias patys yra lankę.¹⁴⁰ Vis dėlto, bent jau tiesioginės įtakos, mokinių apklausos duomenimis, tėvai jų pasirinkimams neturėjo.¹⁴¹

Tikėtina, kad naujų inovatyvių NVŠ užsiėmimų trūkumas daro įtaką ir žemam vyresniųjų klasių mokinių dalyvavimui užsiėmimuose: dažniausiai tikslinio finansavimo modeliu naudojasi 7–11 metų mokiniai, mažiausiai – vyresniųjų klasių (17–19 m.).¹⁴² LMNŠC duomenimis, NVŠ krepšeliu finansuojamuose užsiėmimuose dalyvauja 56,4 proc. 7–11 metų moksleivių, 34,8 proc. – 12–16 m. mokinių ir tik 8,8 proc. vyresniųjų klasių.¹⁴³ Projekto metu kaip atskira veikla vykdytos neakivaizdinės mokyklos, susijusios su profesinių kompetencijų ugdymu, ir jų teigiamas įvertinimas tarp vyresniųjų klasių mokinių rodo, kokio pobūdžio programos pritrauktų jų dėmesį ir paskatintų aktyviau dalyvauti NVŠ veiklose.¹⁴⁴

Pagerėjus NVŠ programų prieinamumui ir išplėtus NVŠ teikėjų tinklą, LMNŠC atstovo nuomone, labai svarbu toliau siekti patenkinti skirtingus vaikų poreikius skatinant mažiau populiarių sričių programų kūrimą, jų didesnę pasiūlą, NVŠ užsiėmimus siejant ne tik su bendrosiomis, bet ir su profesinėmis kompetencijomis, ugdymu karjerai – tokiu būdu būtų galima pritraukti ir daugiau vyresnio amžiaus moksleivių.¹⁴⁵ Taip pat akcentuota specialistų, kurie būtų pasirengę siūlyti naujus modulius, susijusius su išmaniosiomis technologijoms, inovacijomis, rengimo problema.¹⁴⁶

ŠMSM atstovai pažymėjo, kad ateityje neabejotinai reikalinga sudaryti sąlygas formuoti naujus NVŠ programų pasirinkimo įpročius, pavyzdžiui, skiriant finansavimą konkrečioms sritims, kurios yra svarbios ateities kompetencijoms ugdyti.¹⁴⁷ Vis dėlto, jie taip pat minėjo matomus apribojimus tą daryti: užauginus NVŠ teikėjus prioritetinėje srityje, būtų reikalinga nacionalinė finansavimo sistema, kuri padėtų išsilaikyti rinkoje ir toliau.¹⁴⁸

3.4. Finansavimo poreikis ir proceso privalumai bei trūkumai

Kalbant apie finansavimo procesą, LMNŠC apklausoje dalyvavusių savivaldybės darbuotojų NVŠ krepšelio privalumais įvardijo padidėjusį vaikų užimtumą, išaugusią programų įvairovę bei sumažėjusią programos kainą (žr. 9 pav.). Reikia pastebėti būtent šiuos privalumus buvus esminiais krepšelio modelio tikslais. Nemokami užsiėmimai, geresnė programų materialinė bazė, geresnė organizavimo kokybė taip pat dažnai pasirinkti kaip

¹⁴⁰ Interviu su ŠMSM atstovais.

¹⁴¹ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: mokinių apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12.pdf [žiūrėta 2020 02 06].

¹⁴² Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo duomenų apžvalga 2015-2019 m. Prieiga internetu: [https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20program%C5%B3%20tikslinis%20finansavimas_\(2019%2005%2027\).pdf](https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20program%C5%B3%20tikslinis%20finansavimas_(2019%2005%2027).pdf) [žiūrėta 2020 02 03].

¹⁴³ Interviu su projekto vykdytoju.

¹⁴⁴ Interviu su ŠMSM atstovais ir projekto vykdytoju.

¹⁴⁵ Interviu su projekto vykdytoju.

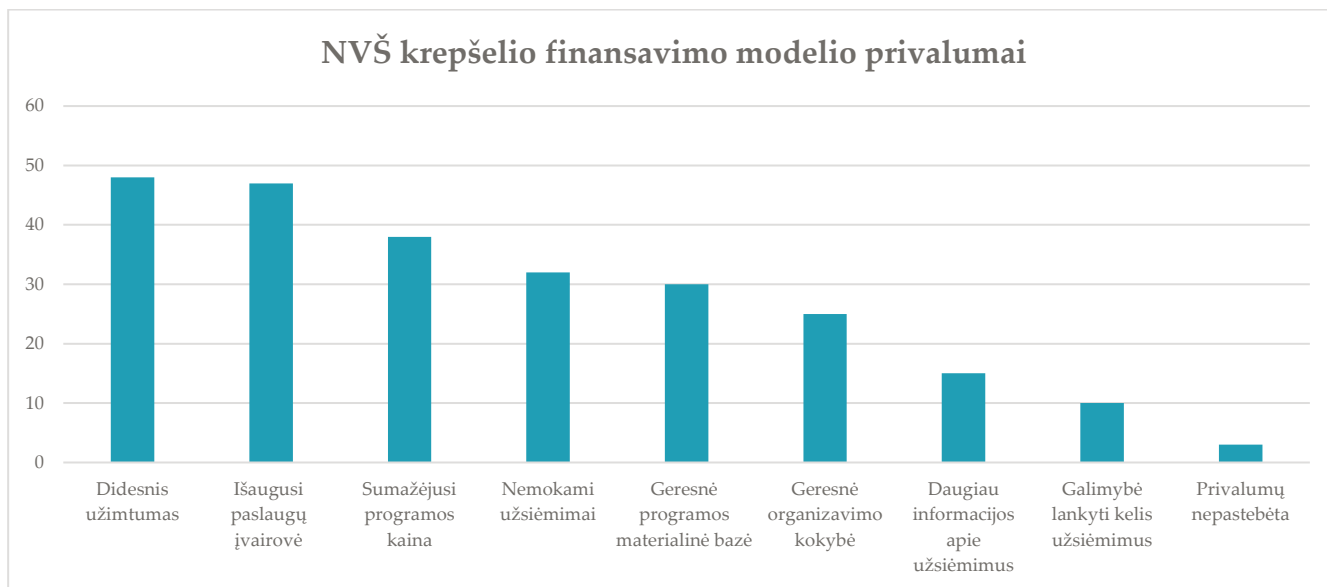
¹⁴⁶ Ten pat.

¹⁴⁷ Interviu su ŠMSM atstovais.

¹⁴⁸ Ten pat.

modelio privalumai, o atsiradusią galimybę dėl finansavimo vaikams lankyti kelis NVŠ būrelius pastebėjo daug mažiau apklausoje dalyvavusių savivaldybių darbuotojų (žr. 9 pav.).

9 PAVEIKSLAS. NVŠ KREPŠELIO FINANSAVIMO MODELIO PRIVALUMAI. SAVIVALDYBĖS DARBUOTOJŲ NUOMONĖ

Šaltinis: LMNŠC duomenys.

71,25 proc. LMNŠC apklausoje¹⁴⁹ dalyvavusių tėvų kaip užsiėmimų lankymo priežastį įvardijo priimtina kaina ir nors finansavimo krepšelis jiems nėra esminis veiksnys renkantis užsiėmimus, tačiau išlieka svarbus faktorius. Iš tiesų, finansiškai šis modelis tiesiogiai paliečia būtent tėvus, kuriems mažėja (arba visiškai dengiama) vaiko būrelio lankymo kaina. Nemokamų užsiėmimų svarbą pabrėžė 47,25 proc. apklausoje dalyvavusių tėvų.¹⁵⁰ Vis dėlto tėvai taip pat pripažino pastebėję, kad kai kurie teikėjai atsiradus krepšelio modeliui pakėlė užsiėmimų kainas.¹⁵¹ Vertindami patį finansavimo modelį akcentavo sumažėjusią NVŠ programos kainą (31,30 proc.), atsiradusius nemokamus užsiėmimus (28,21 proc.), kelių NVŠ būrelių lankymo galimybę (21,56 proc.). Atsiradusią įvairovę ir pagerėjusią užsiėmimų kokybę pastebėjo atitinkamai 20,64 proc. ir 11,20 proc.¹⁵²

Kaip rodo mokinių apklausos duomenys¹⁵³, moksleiviai vidutiniškai lanko po 2 būrelius, nors NVŠ krepšelis skiriamas tik vienai programai. Kaip jau buvo minėta, tikėtina, kad būtent krepšelis suteikė galimybę vaikams lankyti kelis užsiėmimus, ypač finansinė nauda jaučiama tėvų, auginančių daugiau vaikų.¹⁵⁴ Taigi, NVŠ krepšelio

¹⁴⁹ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: tėvų / globėjų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20t.pdf [žiūrėta 2020 02 09].

¹⁵⁰ Ten pat.

¹⁵¹ Ten pat.

¹⁵² Ten pat.

¹⁵³ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: mokinių apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12.pdf [žiūrėta 2020 02 06].

¹⁵⁴ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: tėvų / globėjų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20t.pdf [žiūrėta 2020 02 09].

modelis, mažindamas finansinę naštą sudaro didesnes galimybes vaikams dalyvauti įvairiose veiklose. Tėvai pabrėžia būtinybę sudaryti palankias sąlygas NVŠ krepšelių gauti mažas pajamas turinčių šeimų ir daugiavaikių šeimų vaikams.¹⁵⁵ Savivaldybių darbuotojai taip pat akcentavo, kad vienu iš prioritetų turėtų būti siekis sudaryti palankesnes sąlygas lankyti NVŠ užsiėmimus socialiai pažeidžiamų šeimų vaikams (pvz. kompensuoti visą NVŠ programos kainą, jei ši kaina yra didesnė nei kompensuojama valstybės / ES lėšomis).¹⁵⁶

Nors LMNŠC apklausoje dalyvavę mokytojai krepšelio modelį vertino teigiamai ir sakė norintys, kad jis būtų tęsiamas ateityje, tačiau net 44,02 proc. apklausoje dalyvavusių mokytojų toliau vykdytų veiklas ir netaikant krepšelio modelio, tiesa, galbūt šiek tiek mažesne apimtimi.¹⁵⁷ Taigi, finansavimo modelis išplėtė NVŠ mokytojų tinklą, kuris, tikėtina, natūraliai būtų vystomas toliau, tačiau tokie apklausos rezultatai gali rodyti teikėjų tendenciją finansinius išpareigojimus perkelti tėvams, kuriems tektų daugiau mokėti už užsiėmimus. Apklausos duomenys rodo, kad beveik trečdalis teikėjų iš NVŠ tinklo pasitrauktų – 32,15 proc. apklausos dalyvių teigė, jog be NVŠ tikslinio finansavimo veiklų nevykdytų.¹⁵⁸

Jeigu krepšelio modelis vis dėlto toliau nebūtų taikomas, 59,13 proc. tėvų apklausoje pažymėjo, kad vis tiek leistų vaiką į užsiėmimus.¹⁵⁹ Kitaip sakant, finansinis modelis yra geras paskatinimas ir pagalbini priemonė, tačiau nėra esminis faktorius renkantis NVŠ užsiėmimą. Galima daryti prielaidą, kad nemaža dalis tėvų vis labiau yra linkę investuoti į neformalųjį vaikų švietimą, o NVŠ krepšelis gali padėti ir toliau skatinti dalyvavimo NVŠ ir mokymosi visą gyvenimą kultūros formavimąsi.

Taigi, krepšelio modelis iš tiesų suteikia daugiau galimybių organizuoti užsiėmimus, didinti jų įvairovę, pritaikyti mokiniams nepriklausomai nuo jų gyvenamosios vietos. Ypač toks pokytis, matyt, būtų skausmingas jautrioms visuomenės grupėms priklausančioms šeimoms, taip pat šeimoms, gyvenančioms atokiose kaimiškose vietovėse.

Verta paminėti, kad apklausos metu tėvai išreiškė norą patys spręsti, kurį užsiėmimą padengti NVŠ krepšelio lėšomis ir leisti vaiką lankyti tai, ką jis nori, o ne kur gali gauti krepšelį, t. y. kad „krepšelis keliauti paskui vaiką“, taip pat kad finansavimas būtų skiriamas visiems mokslo metams.¹⁶⁰ Vis dėlto, tokiu atveju, būtų reikalingas žymiai didesnis finansavimas valstybės ir/ar ES lėšomis. Kaip viena iš sprendinių problemų, ypač tarp tėvų, minimas tikslinio finansavimo trūkumas vasaros laikotarpiu.¹⁶¹ Toks poreikis, matyt, labiausiai susijęs su tėvų noru didinti vaikų užimtumą vasaros metu, kai dėl pasibaigusių mokslų metų ženkliai sumažėti jų aktyvumas.

¹⁵⁵ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: tėvų / globėjų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20t.pdf [žiūrėta 2020 02 09].

¹⁵⁶ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: savivaldybių darbuotojų atsakingų už neformalųjį vaikų švietimą apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-05%20sav.pdf [žiūrėta 2020 02 05].

¹⁵⁷ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: neformaliojo vaikų švietimo mokytojų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20NVS%20M.PDF [žiūrėta 2020 02 06]; interviu su NVŠ teikėju – laisvuojų mokytoju.

¹⁵⁸ Ten pat.

¹⁵⁹ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: tėvų / globėjų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20t.pdf [žiūrėta 2020 02 09].

¹⁶⁰ Ten pat.

¹⁶¹ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo duomenų apžvalga 2015-2019 m. Prieiga internetu: [https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20program%C5%B3%20tikslinis%20finansavimas_\(2019%2005%2027\).pdf](https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20program%C5%B3%20tikslinis%20finansavimas_(2019%2005%2027).pdf) [žiūrėta 2020 02 03]; Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: tėvų / globėjų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20t.pdf [žiūrėta 2020 02 09].

Kalbant apie minėtą finansavimo poreikį visiems metams, reikia pastebėti, kad daugelyje savivaldybių NVŠ finansavimas vyksta su pertraukomis, t. y., pavyzdžiui, sausio mėnesio veiklos nėra finansuojamos.¹⁶² Tokiu atveju, kaip pavyko sužinoti iš savivaldybės darbuotojų, atsiranda neaiškumo, ar užsiėmimai nefinansuojamą mėnesį vyks ir ar už juos teks mokėti tėvams – tai priklauso nuo NVŠ paslaugų teikėjų sprendimo arba nuo savivaldybės sprendimo finansuoti trūkstamas lėšas.¹⁶³

Tėvai pastebi, kad ne visi būreliai ir jų teikėjai yra finansuojami, ne visi teikėjai kreipiasi dėl tikslinio finansavimo (neretai dėl nemažos administracinės naštos) arba ilgainiui atsisako NVŠ krepšelio modelio finansavimo, todėl gali būti sunku prisitaikyti taip, kad būtų galimybė pasinaudoti NVŠ krepšeliu.¹⁶⁴ Taip pat ne visi vaikai gali lankyti norimą būrelį, jeigu jame, pavyzdžiui, jau nelieta vietos.¹⁶⁵ Vis dėlto savivaldybės sprendžia šią problemą ir stengiasi suteikti galimybę lankyti finansuojamą NVŠ užsiėmimą praktiškai visiems vaikams, pavyzdžiui, skatina populiariusius teikėjus turėti po 2 grupes, savivaldybės taip pat prisideda prie finansavimo.¹⁶⁶ Be to, vaikas ir pasibaigus priėmimo laikotarpiui gali susirasti NVŠ teikėją, kuris dar turi likusią laisvą vietą.

Kalbėdami apie finansavimo paskirstymą, NVŠ mokytojai atkreipia dėmesį, kad tam tikroms sritims, pavyzdžiui, technologinėms, reikalingas didesnis finansavimas.¹⁶⁷ Atsižvelgiant į situaciją, kuri rodo, kad programų įvairovė neužtikrina tolygaus mokinių pasiskirstymo jose (atsiranda naujų programų, bet jas lankančiųjų skaičius vis dar nepakankamas), mokiniai dažniausiai lanko įprastas programas, trūksta STEAM, IT, kalbų mokymosi paklausos, todėl būtų vertinga šias sritis prioritetizuoti ir skirti joms didesnę finansavimą, investuoti į mokytojus, kurie galėtų mokyti minėtų programų (jau vykdyti NVŠ mokytojų mokymai STEAM pagrindu), tai daryti nuosekliai.

Kaip vieną iš problemų savivaldybių darbuotojai ir NVŠ teikėjai mini finansavimo vėlavimą: nuo 2016 m. pastebėtas lėšų vėlavimas („lėšos pasiekia tik vasario pabaigoje“)¹⁶⁸, išlieka iki šiol.¹⁶⁹ Vėluojantis finansavimas minimas ir LMNŠC vykdytos mokytojų apklausos rezultatuose.¹⁷⁰ 2016 m. pradėjus įgyvendinti projektą ir atsiradus nemažai naujos informacijos NVŠ teikėjams, būta daug dokumentų pildymo nesklandumų ir mokėjimo vėlavimų, o vėliau keičiantis reikalavimams (pereinant nuo finansavimo iš valstybės biudžeto lėšų prie ES

¹⁶² Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: neformaliojo vaikų švietimo mokytojų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20NVS%20M.PDF [žiūrėta 2020 02 06]; interviu su savivaldybių atstovais.

¹⁶³ Interviu su savivaldybių atstovais.

¹⁶⁴ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: tėvų / globėjų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20t.pdf [žiūrėta 2020 02 09].

¹⁶⁵ Ten pat.

¹⁶⁶ Interviu su savivaldybių atstovais.

¹⁶⁷ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: neformaliojo vaikų švietimo mokytojų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20NVS%20M.PDF [žiūrėta 2020 02 06].

¹⁶⁸ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: savivaldybių darbuotojų atsakingų už neformalųjį vaikų švietimą apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-05%20sav.pdf [žiūrėta 2020 02 05]; Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: neformaliojo vaikų švietimo mokytojų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20NVS%20M.PDF [žiūrėta 2020 02 06].

¹⁶⁹ Interviu su savivaldybių atstovais.

¹⁷⁰ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: neformaliojo vaikų švietimo mokytojų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20NVS%20M.PDF [žiūrėta 2020 02 06].

struktūrinių fondų lėšų) taip pat reikėjo laiko prisitaikyti.¹⁷¹ Taip pat vėlavimai stebimi kalendorinių metų pabaigoje.¹⁷²

2018 m. įvedus standartizuotą sutarties formą, Europos socialinio fondo agentūrai įsigijus programinę įrangą, kuri automatiškai tikrina sutartis, situacija pagerėjo, tačiau klaidų vis tiek neišvengiama.¹⁷³ Kaip pažymi tiek ŠMSM, tiek LMNŠC atstovai, pagrindinė vėluojančio finansavimo priežastis netvarkingai, ne pagal reikalavimus pateikiami dokumentai iš savivaldybių, todėl būtina siekti juos pateikti laiku ir teisingai užpildytus norint laiku sulaukti finansavimo, o esant neaiškumams, konsultuotis dėl neformaliojo vaikų švietimo įgyvendinimo, kad vėliau būtų išvengta klaidų taisymų.¹⁷⁴

3.5. Administravimo ir dokumentacijos iššūkiai

Nors tyrimai rodo krepšelio modelio svarbą NVŠ prieinamumui ir programų įvairovei, savivaldybių atstovai ir NVŠ teikėjai pastebi, kad šio modelio administravimo proceso krūvis yra gana didelis: keli registrai, dokumentų gausa ir tikrinimo krūvis (savivaldybių darbuotojams), reglamentuojančių dokumentų pasikeitimai, didelė darbų apimtis (ne tik programų registravimo pradžioje, tačiau ir visu programų vykdymo laikotarpiu atliekant stebėseną, konsultuojant grupėmis ir individualiai), nelengvas ir užtrunkantis sutarčių sudarymo procesas.¹⁷⁵ Todėl NVŠ teikėjai, kurių vykdomos programos yra labai paklausios, gali vengti NVŠ tikslinio finansavimo dėl didelės biurokratijos ir taip finansavimo našta perkelti tėvams.¹⁷⁶ Kitaip sakant, gali būti sudėtinga pritraukti naujų, inovatyvių, galbūt privačių teikėjų, kurie būtų labai svarbūs ir reikalingi NVŠ plėtrai ir kokybei.

Savivaldybių darbuotojų siūlymu, reikalinga turėti daugiau žmogiškųjų išteklių, numatyti finansavimą kitiems specialistams (pvz. informatikos, apskaitos skyriais), skirti daugiau laiko informavimui prieš keičiant dokumentus ateityje, organizuoti daugiau mokymų, seminarų, įvesti dokumentų pildymą elektroniniu būdu ir automatinį duomenų perkėlimą registruose.¹⁷⁷ Mokytojai pastebi, kad neretai būna sunku užtikrinti mokinių lankomumą, o vienoje iš savivaldybių buvo kilusi idėja lankomumą žymėti elektroniniu bilietu.¹⁷⁸ Iš tiesų, kai kurių savivaldybių atstovai pripažįsta, kad gaudami krepšelių ir nemokėdami už NVŠ užsiėmimus vieni vaikai

¹⁷¹ Interviu su projekto vykdytoju.

¹⁷² Interviu su savivaldybių atstovais.

¹⁷³ Interviu su projekto vykdytoju.

¹⁷⁴ Interviu su ŠMSM atstovais ir projekto vykdytoju; Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: savivaldybių darbuotojų atsakingų už neformalųjį vaikų švietimą apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-05%20sav.pdf [žiūrėta 2020 02 05].

¹⁷⁵ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: savivaldybių darbuotojų atsakingų už neformalųjį vaikų švietimą apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-05%20sav.pdf [žiūrėta 2020 02 05]; Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: neformaliojo vaikų švietimo mokytojų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20NVS%20M.PDF [žiūrėta 2020 02 06]; interviu su savivaldybių atstovais.

¹⁷⁶ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: savivaldybių darbuotojų atsakingų už neformalųjį vaikų švietimą apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-05%20sav.pdf [žiūrėta 2020 02 05].

¹⁷⁷ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: savivaldybių darbuotojų atsakingų už neformalųjį vaikų švietimą apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-05%20sav.pdf [žiūrėta 2020 02 05].

¹⁷⁸ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: neformaliojo vaikų švietimo mokytojų apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-12%20NVS%20M.PDF [žiūrėta 2020 02 06].

nebūna itin linkę lankyti veiklų, tačiau kiti, priešingai, raginami tėvų siekia išnaudoti gautą krepšelio galimybę pilnai (taip pat ir dėl kitų priežasčių, pavyzdžiui, įdomių užsiėmimų).¹⁷⁹

Atliekant interviu paaiškėjo, kad esama dviejų nuomonių dėl pokyčių registru srityje: viena vertus, administracinį procesą palengvinti būtų galima įvedus bendrą nacionalinio lygmens elektroninį duomenų registrą, kita vertus, didelė sistema, manoma, gali dar labiau strigti.¹⁸⁰ Interviu metu minėta, kad, pavyzdžiui, ES fondų investicijų duomenų mainų svetainė (DMS) nėra pritaikyta dideliame skaičiui pateikti kartu su mokėjimo prašymu.¹⁸¹ Svarbu akcentuoti, kad administracinis procesas šiuo metu jau pasikeitęs: 2018 m. buvo pakeistas tvarkos aprašas, atsirado standartizuota sutarčių forma, beveik visos sutartys jau teikiamos ir tikrinamos elektroniniu būdu, NVŠ teikėjai ir savivaldybių darbuotojai įgavo praktinės administracinio proceso patirties.¹⁸²

3.6. NVŠ modelio poveikis administraciniu lygmeniu

Vienas iš svarbiausių NVŠ krepšelio modelio privalumų – NVŠ prieinamumo ir plėtra visos Lietuvos mastu. Šis finansavimo būdas, kaip matyti iš interviu su savivaldybėmis, pasiekė ir padarė nemenką pokytį būtent atokesnėse kaimo vietovėse ir sumažino skirtumus tarp miesto ir kaimo vaikų galimybių lankyti NVŠ užsiėmimus. LMNŠC duomenimis, kaimo vietovėse gyvenančių vaikų užimtumas iš tiesų padidėjo NVŠ krepšeliui sudarius galimybę teikėjams vykdyti nemokamus būrelius.¹⁸³ Nors miestai, žinoma, vis dar turi didesnę paklausą, tačiau NVŠ krepšelio modelis leido pritraukti naujų NVŠ mokytojų, atsirado naujų programų, jos išsiplėtė, o kai kuriose kaimiškose vietovėse patys teikėjai atvyksta pas mokinius.¹⁸⁴

Mažesnės savivaldybės taip pat pritraukia specialistus iš didžiųjų miestų – teikėjai atvykta iš Kauno, Klaipėdos, Vilniaus, o sporto ir meno mokyklos turi skyrius seniūnijų teritorijose esančiose mokyklose, kaimo vietovėse atsiranda naujos NVŠ mokyklos.¹⁸⁵ Tačiau vis dar išlieka pavėžėjimo ir mokytojų, kurie patys atvažiuotų pas vaikus su savo programomis, trūkumas, kurį išsprendus (pavyzdžiui, atsiradus pavėžėjimo paslaugai), manoma, dar padidėtų NVŠ veiklas norinčių lankyti vaikų skaičius.¹⁸⁶

¹⁷⁹ Interviu su Vilniaus m. savivaldybės atstovais.

¹⁸⁰ Interviu su ŠMSM, projekto vykdytoju ir savivaldybių atstovais.

¹⁸¹ Interviu su projekto vykdytoju.

¹⁸² Interviu su ŠMSM, projekto vykdytoju ir savivaldybių atstovais.

¹⁸³ Interviu su projekto vykdytoju.

¹⁸⁴ Interviu su savivaldybių atstovais.

¹⁸⁵ Ten pat.

¹⁸⁶ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo įgyvendinimo vertinimas: savivaldybių darbuotojų atsakingų už neformalųjį vaikų švietimą apklausos duomenų apžvalga. Prieiga internetu: https://www.lmnsc.lt/uplfiles2/NVS_2019-03-05%20sav.pdf [žiūrėta 2020 02 05]; interviu su savivaldybės atstovais.

2 LENTELE. NVŠ KREPŠELIO MODELIO PRIVALUMAI IR TRŪKUMAI

PASTEBĖTI PRIVALUMAI	PASTEBĖTI TRŪKUMAI
Didesnis NVŠ programų lankančių vaikų skaičius	Netolygus NVŠ programų lankančių vaikų pasiskirstymas tarp tradicinių ir naujų programų krypčių (pvz., STEAM)
Didesnis NVŠ programų ir teikėjų tinklas	Netolygus NVŠ programų lankančių vaikų pasiskirstymas lyties pagrindu (berniukai renkasi sporto, mergaitės – šokio būrelius)
Didesnė NVŠ programų įvairovė	NVŠ programų kokybės užtikrinimas daugiausia – tik inspekcinio pobūdžio
Didesnis NVŠ programų prieinamumas, ypač kaimo vietovėse ir socialiai jautrioms visuomenės grupėms	Nepakankamas orientavimasis į bendrųjų kompetencijų ugdymą
Sumažėjusi NVŠ užsiėmimų kaina	Administracinė našta
Didesnis NVŠ lankančių vaikų užimtumas	Finansavimo vėlavimas, nepakankamas finansavimas kai kurioms sritims (pvz., technologinėms)

Šaltinis: Sudaryta PPMI.

4. Suaugusiųjų švietimo finansavimo galimybės taikant krepšelio modelį

Apie mokymosi visą gyvenimą (MVG) koncepciją kalbama jau gana seniai – dėl strategijų vystymo šia linkme EBPO šalys susitarė dar 1996-aisiais. Kaip pabrėžiama, neformalusis mokymasis namuose, darbo ar kitose vietose suaugusiems yra žymiai aktualesnis ir reikšmingesnis nei įprastas formalus mokymosi būdas ir aplinka.¹⁸⁷ Neformalusis suaugusiųjų švietimas yra svarbus sėkmingam asmens konkuravimui darbo rinkoje ir aktyviam

¹⁸⁷ Recognition of Non-formal and Informal Learning. OECD. Retrieved from: <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/recognitionofnon-formalandinformallearning-home.htm> [2020 03 17].

socialiniam bei pilietiniam gyvenimui kurti. Saviraiška, asmeniniai ugdymosi poreikiai turi reikšmingą įtaką visuomenės ekonominei, socialinei, pilietinei pažangai.¹⁸⁸

Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijoje „Europa 2020“ buvo teigiama, kad mokymasis visą gyvenimą ir gebėjimų ugdymas yra svarbiausi elementai reaguojant į ekonomikos krizės bei gyventojų senėjimo (vyresnių darbuotojų integracijos į darbo rinką) procesus ir atsižvelgiant į platesnę Europos Sąjungos ekonominę ir socialinę strategiją.¹⁸⁹ Suaugusiųjų mokymasis gali būti reikšmingas įnašas ekonominio vystymosi srityje skatinant produktyvumą, konkurencingumą, kūrybingumą, novatoriškumą ir verslumą.¹⁹⁰ Todėl pabrėžta būtinybė suteikti suaugusiesiems – visų pirma žemos kvalifikacijos ir vyresnio amžiaus darbuotojams – galimybę stiprinti savo gebėjimą prisitaikyti prie darbo rinkos ir visuomenės pokyčių.¹⁹¹ Strategijoje taip pat minimas ir kiekybinis siekis – 75 proc. dirbančių 20–64 m. suaugusiųjų.¹⁹²

Naujame „Tvarios Europos 2030 link“ dokumente¹⁹³ akcentuojama, kad švietimas ir mokymasis visą gyvenimą yra būtini elementai kuriant tvarumo kultūrą ir tvarią ateitį. Švietimas, pabrėžiama, turi tapti esminiu darbo kūrimo, ekonominio augimo ir socialinio teisingumo vedliu. Todėl dėmesys privalo būti kreipiamas lygioms galimybėms aukštos kokybės švietimui užtikrinti visą žmogaus gyvenimą – nuo gero išsilavinimo vaikystėje, aukštojo išsilavinimo įgijimo iki suaugusiųjų švietimo. Prioritetas privalo būti teikiamas skaitmeninėms kompetencijoms lavinti, orientuojantis į skaitmeninę ekonomiką ir skaitmeninės Europos ateitį.

Kalbant apie Valstybinę švietimo 2013–2022 m. strategiją¹⁹⁴, jau minėtą ir pirmoje studijos dalyje, joje akcentuojama svarbi vizija – sukurti tokią švietimo aplinką, kurioje kiekvienas žmogus Lietuvoje, taip pat ir suaugęs, siektų ir nesunkiai rastų, kur mokytis. Strategijos dokumente pažymima, kad pagrindinius valstybės poreikius įvardija Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, kalbanti apie veiklią, solidarią, nuolat besimokančią Lietuvą, o kiekvieną asmenį kaip savarankiškai savo sėkmę kuriantį sąmoningą pilietį, įsiliejantį į tokių pat asmenų nacionalinę ir pasaulinę bendruomenę, pažangią ekonomiką ir savitą nacionalinę kultūrą.¹⁹⁵ „Lietuva 2030“ iškelia tikslą iki 2030 m. visiems Lietuvos gyventojams sudaryti palankias sąlygas neformaliam ugdymui ir mokymuisi visą gyvenimą plėtoti bei padidinti Lietuvos rodiklį ES lygmeniu (iš 21 vietos į 18).¹⁹⁶

Nacionalinės pažangos strategijoje¹⁹⁷ pabrėžiama, kad mokymosi visą gyvenimą lygis (šis rodiklis atspindi 25–64 metų asmenų mokymąsi) vis dar žemas, o iki šiol naudotos suaugusiųjų mokymosi finansavimo priemonės buvo nepakankamai susietos su besimokančiojo poreikiais (todėl neskatinu mokytis) ir neretai išstumdavo privačias (verslo ir gyventojų) investicijas į mokymąsi, taip pat nepasiekdavo svarbiausių tikslinių grupių, tai yra tų, kurie niekada anksčiau nesimokė (žemesnį išsilavinimą turintys, gyvenantys regionuose ir vyresnio amžiaus asmenys).

¹⁸⁸ Suaugusiųjų mokymasis: kiek mokosi, ką moka, ar turi galimybių mokytis? Švietimo problemos analizė. Prieiga internetu: <https://www.kpmc.lt/kpmc/wp-content/uploads/2016/02/1.pdf> [žiūrėta 2020 03 18].

¹⁸⁹ Tarybos rezoliucija dėl atnaujintos Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkės. Prieiga internetu: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011G1220\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011G1220(01)&from=EN) [žiūrėta 2020 03 21].

¹⁹⁰ Ten pat.

¹⁹¹ Ten pat.

¹⁹² Europe 2020. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> [2020 03 21].

¹⁹³ Towards a sustainable Europe by 2030. Retrieved from: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3b096b37-300a-11e9-8d04-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF> [žiūrėta 2020 03 20].

¹⁹⁴ Nutarimas dėl valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo. 2013 m.

¹⁹⁵ Nutarimas dėl valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo. 2013 m.

¹⁹⁶ Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“.

¹⁹⁷ Nutarimas dėl 2012–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo. 2016 m. redakcija.

Valstybinėje švietimo strategijoje¹⁹⁸ pripažįstama, kad nuolatinis suaugusiųjų mokymasis vis dar nėra populiarus, tikėtina, dėl šių priežasčių:

- trūksta įstaigų, kurios trauktų dėmesį ir kuriose nuolat būtų galima gauti švietimo paslaugas;
- trūksta tarpinstitucinio koordinavimo;
- neformalusis suaugusiųjų švietimas finansuojamas fragmentiškai;
- trūksta lanksčių, vartotojų poreikius atitinkančių programų;
- nėra įgytų kompetencijų formalizavimo galimybių;
- trūksta suaugusiųjų motyvacijos mokytis.

„Europa 2020“ strategijoje (taip pat ir Valstybinėje švietimo 2013–2022 strategijoje) buvo numatyta, kad suaugusiųjų mokymesi turėtų būti pereita prie mokymosi rezultatais grindžiamos politikos, kurioje pagrindinis vaidmuo tektų savarankiškai besimokančiam asmeniui, nepaisant to, kur jis (ji) mokosi – darbe, namuose, vietos bendruomenėje, vykdydamas savanorišką veiklą arba švietimo ir mokymo įstaigose, ir sukurti tam reikalingą daugialypį valdysenos modelį.¹⁹⁹ Sudaryti sąlygas asmenims savarankiškai valdyti karjerą, teikiant individualizuotą įvairių formų pagalbą realioje ir virtualioje aplinkoje, plečiant tam reikalingus gebėjimus ir galimybes, ugdant svarbias kompetencijas, formuojant gyvenimo kelio (karjeros) rinkimosi sąmoningumą ir ugdymosi tęstinumą.²⁰⁰ Siekiama sukurti bendrą suaugusiųjų mokymosi sistemą (iki šiol buvo fragmentiška):

- didinant mokymosi paklausą, numatoma susieti lėšas su besimokančiojo poreikiais (o ne paslaugų teikėjais ar darbovietėmis);
- ypač daug dėmesio skirti dirbantiems ir toms grupėms, kurios iki šiol nesimokė (socialinę atskirtį patiriantys asmenys, vyresnio amžiaus žmonės, kaimo vietovių gyventojai);
- būtina diegti neformaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemą (pavyzdžiui, *ex ante* sertifikuojant visus paslaugų teikėjus, bet *ex post* tikrinant jų suteiktų paslaugų kokybę ir panaikinant teisę teikti tokias paslaugas nekokybiškų paslaugų teikėjams);
- sukurti lanksčias ir prieinamas neformalaus mokymosi priemones, skirtas kūrybiniams gebėjimams ir asmenybei visapusiškai tobulinti.²⁰¹

Remiantis ŠMSM 2015 m. atliktoje suaugusiųjų švietimo analizėje pateiktais ES ir Lietuvos įsipareigojimais²⁰² suaugusiųjų švietimui, galima būtų išskirti šiuos aktualius tikslus:

- kurti darnias mokymosi visą gyvenimą sistemas (šiuo atveju sukurti jau ne vienoje šalyje taikomas individualias mokymosi paskyras²⁰³ – angl. *individual learning accounts*);
- didinti suaugusiųjų mokymosi prieinamumą ir galimybių mokytis įvairovę;
- gerinti suaugusiųjų švietimo kokybę;
- skatinti visuomenės pilietiškumą;

¹⁹⁸ Nutarimas dėl valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo. 2013 m.

¹⁹⁹ Nutarimas dėl valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo. 2013 m.; Tarybos rezoliucija dėl atnaujintos Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkės. Prieiga internetu: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011G1220\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011G1220(01)&from=EN) [žiūrėta 2020 03 21].

²⁰⁰ Nutarimas dėl valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo. 2013 m.

²⁰¹ Nutarimas dėl 2012–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo. 2016 m. redakcija.

²⁰² Suaugusiųjų mokymasis: kiek mokosi, ką moka, ar turi galimybių mokytis? Švietimo problemos analizė. Prieiga internetu: <https://www.kpmc.lt/kpmc/wp-content/uploads/2016/02/1.pdf> [žiūrėta 2020 03 18]; Valstybinė švietimo 2013–2022 strategija.

²⁰³ Atvejo studijos autorių komentaras.

- formuoti suaugusiųjų mokymosi kultūrą;
- suteikti oficialų įgytų kompetencijų pripažinimą.

Kaip teigiama jau minėjote strategijoje „Europa 2020“, suaugusiųjų mokymasis yra vienas iš būdų darbo netekusiems, dėl restruktūrizavimo nukentėjusiems ar profesinę veiklą keičiantiems asmenims kelti kvalifikaciją arba persikvalifikuoti; taip pat juo reikšmingai prisidedama prie socialinės įtraukties, aktyvaus pilietiškumo ir asmeninio tobulėjimo.²⁰⁴ Sistemingai veikianti suaugusiųjų mokymosi terpė gali sudaryti sąlygas (ateities) darbo rinkos užpildymui kvalifikuota darbo jėga ir šalies ekonomikos klestėjimui. Užsienio šalių pavydžiai (žr. 3, 4 ir 8 lentelę), taip pat EBPO teikiama informacija²⁰⁵ rodo, kad vienas iš galimų variantų tokiam modeliui įgyvendinti galėtų būti individualios mokymosi paskyros (angl. *individual learning accounts*).

Tikėtina, kad individualaus mokymosi paskyros, siūlančios mokymus tiek fiziniu, tiek nuotoliniu būdu, stiprintų Valstybinėje švietimo 2013–2022 m. strategijoje akcentuojamą motyvacijos mokytis būtinybę susiejant mokymąsi visą gyvenimą su besimokančiųjų pasirinkimais bei sukuriant ilgalaikę ir lanksčią finansinės paramos sistemą.²⁰⁶ XVII Vyriausybės programos įgyvendinimo plane taip pat numatoma mokymosi visą gyvenimą procesų stebėseną ir valdymą perkelti į elektroninę terpę.²⁰⁷ Dabartiniame pasaulinės pandemijos kontekste vis dažniau kalbant apie galimus visuomenių pokyčius ir ekonominę krizę, suaugusiųjų mokymasis visą gyvenimą tampa dar aktualesnis, didesnę vertę įgyja nuotoliniu būdu pasiekiamos mokymosi platformos.

4.1. Sprendžiama problema – žemas suaugusiųjų dalyvavimo MVG lygis

Eurostat duomenimis, 2019 m. Lietuvoje įvairiose suaugusiųjų mokymosi veiklose, įskaitant ir mokymąsi visą gyvenimą, dalyvavo tik 7 proc. suaugusiųjų (25–64 m. amžiaus), kai Europos Sąjungos (ES) vidurkis siekė 11,3 proc. (žr. 10 pav.). ES valstybėms bendradarbiaujant, buvo tikimasi iki 2020 m. pasiekti 15 proc. suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi rezultata.²⁰⁸ Verta pastebėti, kad 2019 m. kai kurios valstybės buvo peržengusios ir viršijusios šį siekį – tai Švedija, Suomija, Danija (pastarosios per metus pademonstravo didelį suaugusiųjų įsitraukimo į MVG šuolį), Estija, Prancūzija, Nyderlandai ir Liuksemburgas (žr. 10 pav.). Atkreiptinas dėmesys, kad tarp lyderių minima Lietuvos kaimynė Estija, dėl istorinių aplinkybių turėjusi panašias galimybes skatinti suaugusiųjų mokymosi kultūrą ir aktyvų suaugusiųjų dalyvavimą neformaliojo švietimo veiklose.

²⁰⁴ Tarybos rezoliucija dėl atnaujintos Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkės. Prieiga internetu: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011G1220\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011G1220(01)&from=EN) [žiūrėta 2020 03 21].

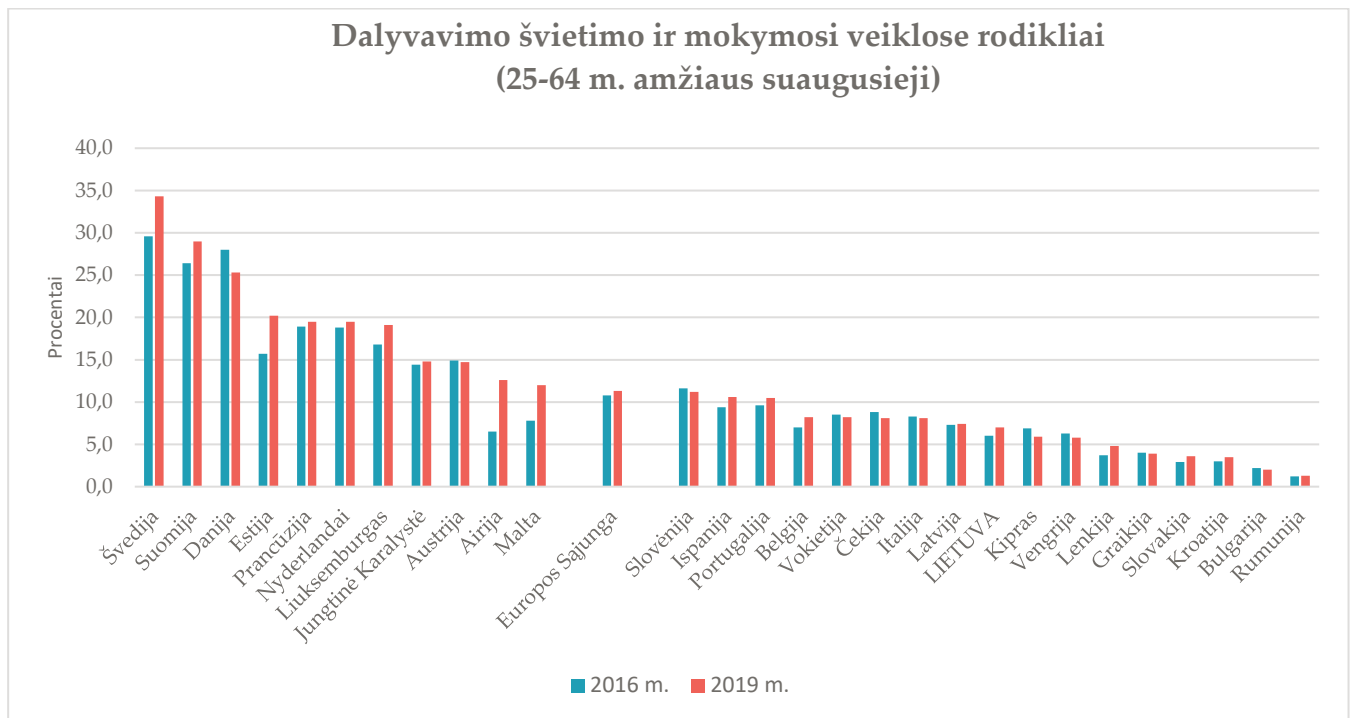
²⁰⁵ Individual learning accounts: Panacea ar Pandora's box? Retrieved from: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/203b21a8-en/index.html?itemId=/content/publication/203b21a8-en> [2020 03 05].

²⁰⁶ Nutarimas dėl valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo. 2013 m.

²⁰⁷ XVII Vyriausybės programos įgyvendinimo planas.

²⁰⁸ Adult learning statistics. Participation rate in education and training (last 4 weeks - 2019). Eurostat.

10 PAVEIKSLAS. SUAUGUSIŪJŲ DALYVAVIMAS ĮVAIRIOSE ŠVIETIMO VEIKLOSE 2016 IR 2019 M.

Šaltinis: Eurostat.

Taip pat svarbu akcentuoti, kad lyginant 2016-ųjų ir 2019-ųjų metų statistikos duomenis, didelių pokyčių suaugusiųjų švietimo srityje Lietuvoje nepastebėta – 25–64 m. amžiaus žmonių įsitraukimas į mokymosi veiklas padidėjo 1 proc. – nuo 6 iki 7 proc.²⁰⁹ Šie duomenys leidžia teigti, jog vykdytose neformaliojo suaugusiųjų švietimo veiklose dalyvavo pastovus motyvuotų ir mokymosi kultūros svarbą suprantančių suaugusiųjų skaičius. Vis dėlto ŠMSM atstovai pažymi, jog kiti, ekonominiai, dinamiškos valstybės rodikliai, liudija apie, tikėtina, geresnę situaciją negu ji atspindima statistiniais duomenimis.²¹⁰

Eurostat duomenimis, didžioji dalis suaugusiųjų dalyvauja neformaliojo švietimo veiklose norėdami sustiprinti savo darbinius įgūdžius, o ne siekdami asmeninės saviraiškos – dažniausiai tai aukštesnį išsilavinimą turinčių ir aukštesnes pareigas einančių žmonių pasirinkimas.²¹¹ Lietuvos statistikos departamento duomenys rodo, kad maža dalis gyventojų mokosi tam, kad gautų geresnį darbą – tik 8,7 proc. (2016 m.), o 54 proc. mokydamiesi siekia savo darbą geriau atlikti.²¹² Taigi, darbuotojai linkę investuoti į profesinių įgūdžių lavinimą siekdami plėsti profesines kompetencijas ir tobulinti kvalifikaciją. Būtent tokia tendencija galėtų paskatinti ir darbdavius aktyviau įsitraukti į suaugusiųjų mokymosi programų tinklą (plačiau žr. 4.3).

²⁰⁹ Adult learning statistics. Participation rate in education and training (last 4 weeks - 2019). Eurostat.

²¹⁰ Informacija gauta fokusuotos grupinės diskusijos metu.

²¹¹ Formal and non-formal adult education and training. Retrieved from: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Adult_learning_statistics_-_characteristics_of_education_and_training#Formal_and_non-formal_adult_education_and_training [2020 04 01].

²¹² Lietuvos statistikos departamento duomenys.

Atsižvelgiant į ES, EBPO rekomendacijas ir pačios Lietuvos išipareigojimus skatinti mokymąsi visą gyvenimą, būtina imtis realių veiksmų siekiant didesnio suaugusiųjų įtraukimo į mokymosi veiklas. Taip pat pripažįstama, kad pernelyg silpnai išplėtotą kokybės kultūra visais švietimo lygiais, o bendruomenės nėra aktyviai įsitraukusios į kokybės, išivertinimo ir įrodymais grįstos vadybos kūrimo procesus kaip sprendimų siūlytojai ir priėmėjai.²¹³

Kita svarbi problema – pačios mokymosi visą gyvenimą kultūros trūkumas. Kaip pažymi ŠMSM atstovai, mokymosi kultūros koncepcija šiuo metu labiau siejama su mokymusi mokykloje ir pasibaigia studijomis universitete, o ją keisti formuojant MVG tradiciją yra dešimtmečių darbas.²¹⁴ Ateityje mokymosi visą gyvenimą kultūrai formuoti priedas gali sudaryti jau aptarto NVŠ krepšelio įgyvendinimas, kadangi neformalusis švietimas (taip pat ir vaikų) yra integrali mokymosi visą gyvenimą dalis.²¹⁵ Neformalusis vaikų ir jaunimo švietimas yra vienas iš elementų, kuris stiprina MVG procesą.²¹⁶

ES taryba 2018 m. išleido rekomendacijas dėl pagrindinių kompetencijų, svarbių mokymuisi visą gyvenimą, tarp kurių buvo ir pilietiškumo kompetencija (angl. *citizenship competence*).²¹⁷ Įgydami tokių pilietiškumo įgūdžių kaip kritinis mąstymas (žinių paieška, analizė), socialinė atsakomybė, bendradarbiavimas su kitais visuomenės nariais (tobulinant ir asmenines savybes), demokratiškas principų išmanymas²¹⁸, vaikai ir jaunimas, tikėtina, bus aktyvūs visuomenės nariai bei patys sieks tobulinti savo įgūdžius bei mokytis įvairiomis formomis visą gyvenimą. Minėtų įgūdžių tobulinimui labai tinkama yra neformaliojo vaikų švietimo forma, kuri yra daug lankstesnė nei formalusis švietimas siekiant aktyviai įtraukti vaikus į diskusijas ir interaktyvų mokymąsi.

Visuomeninio aktyvumo stiprinimas gali prisidėti prie mokymosi visą gyvenimą koncepto įsitvirtinimo visuomenėje – nuolatinį mokymąsi laikant natūralia ir svarbia asmens gyvenimo dalimi. Galima teigti, kad efektyvus NVŠ, ugdančio kokybiškas bendrąsias kompetencijas, organizavimas gali padėti formuoti motyvacinį pasirinkimą mokytis visą gyvenimą bei natūraliai skatinti mokymosi paslaugų suaugusiems paklausą. Be to, kuriant kritišką ir savarankišką bei pasitikinčią visuomenę jau nuo vaikystės, pavyzdžiui, per neformaliojo vaikų švietimo užsiėmimus, ateityje tokie piliečiai labiau bus linkę investuoti į išsilavinimą, nes tikėtis aukštesnės gražos.²¹⁹

Žinoma, reikia nepamiršti, kad ne tik efektyviai veikiantis NVŠ tinklas, tačiau ir pati suaugusiųjų švietimo ekosistema – įvairių ir kokybiškų programų pasiūla, didesnis verslų ir darbdavių įsitraukimas į darbuotojų

²¹³ Nutarimas dėl valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo. 2013 m.

²¹⁴ Informacija gauta fokusuotos grupinės diskusijos metu.

²¹⁵ ES Tarybos dokumentas. Prieiga internetu: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=8807&lang=en>.

²¹⁶ The impact of Non Formal Education on young people and society, p. 16. Retrieved from: https://site.aegee.org/wp-content/uploads/publications/NFE_book.pdf.

²¹⁷ European Commission. Education and Training. Monitor 2018, p. 10. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/volume-1-2018-education-and-training-monitor-country-analysis.pdf>

²¹⁸ European Commission. Education and Training. Monitor 2018, p. 11. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/volume-1-2018-education-and-training-monitor-country-analysis.pdf>.

²¹⁹ European Commission. Education and Training. Monitor 2018, p. 13. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/volume-1-2018-education-and-training-monitor-country-analysis.pdf>.

mokymosi procesą, patogi ir į individualų suaugusiųjų orientuota finansavimo ir administravimo sistema, užtikrintas prieinamumas, daro didelę įtaką suaugusiųjų švietimo paklausos formavimuisi.

Žemas suaugusiųjų įsitraukimo į neformaliojo švietimo veiklas procentas liudija apie nepakankamą neformaliojo švietimo rezultatų įvertinimą ir jų matomumą. Kaip rodo EBPO informacija, neformalaus suaugusiųjų mokymosi svarba ne visada suprantama, matoma, įvertinama, todėl būtent neformalaus mokymosi rezultatų matomumui – tiek mokymesi visą gyvenimą, tiek darbo rinkoje ar pilietiniame gyvenime – skiriama daug mažiau dėmesio.²²⁰

Neformaliose švietimo institucijose vykstantis mokymasis yra turtingas žmogiškojo kapitalo šaltinis, kurį atpažįstant padidėja jo matomumas ir nauda visai visuomenei.²²¹ Todėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo rezultatai turėtų būti labiau viešinami, apie juos daugiau kalbama tiek darbdaviams, tiek visuomenei taip plėtojant suaugusiųjų mokymosi kultūrą:

- daugiau informacijos visuomenei - tikslinei auditorijai, žmonėms, siekiantiems keisti karjeros kryptį, tobulintis;
- konsultavimo paslaugos;
- kvalifikacijų kryptių įvardijimas, jų įgijimas ir jų pripažinimas;
- kompetencijų įvairovės išplėtojimas (kurios gali būti įvertinamos);
- kvalifikacijos standartai ir struktūros, per kuriuos būtų galima pripažinti tam tikras kompetencijas;
- pripažinimo proceso kokybės užtikrinimas - įvairios vertinimo technikos, testavimas; kompetentingi ir tam pasiruošę vertintojai.²²²

2008 m. Europos Parlamento rezoliucijoje dėl suaugusiųjų mokymosi valstybės narės raginamos skatinti žinių įgijimą ir kurti mokymosi visą gyvenimą kultūrą įgyvendinant politiką, kuria užtikrinama lyčių lygybė ir siekiama, kad suaugusiųjų švietimas taptų patrauklesnis, lengviau prieinamas ir veiksmingesnis.²²³ Taigi, labai svarbu identifikuoti suaugusiųjų nedalyvavimo neformaliojo mokymosi veikloje priežastis, kurios gali būti susijusios tiek su motyvacijos, informacijos stoka, tiek su realiomis struktūrinėmis, finansavimo nebuvimo kliūtimis, kurias sušvelninus ar pašalinus, būtų galima tikėtis ir didesnio suaugusiųjų įsitraukimo. Pagrindinės pastebimos priežastys:

- tradiciškai nesusiformavusi mokymosi kultūra (silpna darbuotojų motyvacija, darbdavių palaikymo stygius);
- stabilus finansavimo mechanizmo trūkumas (neretai per aukšta mokymosi kaina);
- stabilių ir kryptingų mokymosi galimybių stoka ir jų viešinimo problema (turiniu ir forma tinkamų programų trūkumas, mokymosi galimybių prieinamumo stoka, mokymosi programų keliamų reikalavimų neatitikimas);
- priežiūros paslaugų, leidžiančių moterims ir vyrams suderinti šeiminio gyvenimo ir darbo pareigas su mokymusi, stoka.²²⁴

²²⁰ Recognition of Non-formal and Informal Learning. OECD. Retrieved from: <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/recognitionofnon-formalandinformallearning-home.htm> [2020 03 17].

²²¹Recognising Non-formal and Informal Learning Pointers for policy development. OECD. Retrieved from: <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/45138863.pdf> [2020 03 20].

²²² Recognising Non-formal and Informal Learning Pointers for policy development. OECD. Retrieved from: <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/45138863.pdf> [2020 03 20].

²²³ Nutarimas dėl valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo. 2013 m.

²²⁴ Tarybos rezoliucija dėl atnaujintos Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkės. Prieiga internetu: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011G1220\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011G1220(01)&from=EN) [žiūrėta 2020 03 21]; Kas suaugusiesiems

Remiantis Lietuvos statistikos departamento 2016 m. duomenimis (žr. 11 pav.), kaip pagrindinė suaugusiųjų nesimokymo priežastis įvardijamas poreikio mokytis nebuvimas, kurį būtų galima sieti su mokymosi kultūros stoka. Šie duomenys taip pat rodo, kad finansavimas nėra esminė žemo suaugusiųjų išitraukimo į MVG veiklas priežastis, todėl kuriant kryptingą suaugusiųjų mokymosi sistemą būtina ne tik užtikrinti finansavimą, tačiau pažvelgti į problemos sprendimą kompleksiskai - skirti daugiau dėmesio MVG galimybių viešinimui, mokymų teikėjų tinklo plėtimui ir kursų kokybės užtikrinimui, sėkmingų mokymosi rezultatų ir jų teikiamos naudos viešinimui. Darant prielaidą finansavimą esant svarbia, bet ne pagrindine priežastimi suaugusiems aktyviai įsitraukti į MVG veiklas, pagrindžiama kofinansavimo principo taikymo perspektyva. Pagal šį principą besimokantysis arba jo darbdavys tam tikru procentu prisidėtų prie mokymų kainos finansavimo (plačiau žr. 4.2).

11 PAVEIKSLAS. SUAUGUSIŲJŲ NESIMOKYMO PRIEŽASTYS (2016 M.)

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys.

4.2. Tikslinės grupės dydis

Kalbant apie galimą tikslinę grupę, kuriai būtų skiriamas ar iš dalies finansuojamas neformalusis mokymasis, svarbu aptarti duomenis, rodančius iki šiol neformaliajame suaugusiųjų švietime dalyvavusius asmenis. Be jau minėtų 2019 m. duomenų, Eurostat 2016 m. vykdė ilgesnę, 12 mėnesių trukusią apklausą, kurioje buvo išskirtas suaugusiųjų dalyvavimas MVG veiklose pagal lytį, amžiaus grupę, išsilavinimą.²²⁵

2016 m. apklausos duomenimis, Lietuvoje įvairiose švietimo ir mokymosi veiklose 2016 m. dalyvavo 27,9 proc. suaugusiųjų.²²⁶ Eurostat šaltinis pabrėžia, kad ilgesnis apklausos periodas apėmė daugiau mokymosi veiklų ir

trukdo dalyvauti mokymosi visą gyvenimą veiklose? Prieiga internetu: <https://www.kpmc.lt/kpmc/wp-content/uploads/2016/02/4.pdf> [žiūrėta 2020 03 17]; informacija, gauta fokusuotos grupinės diskusijos metu.

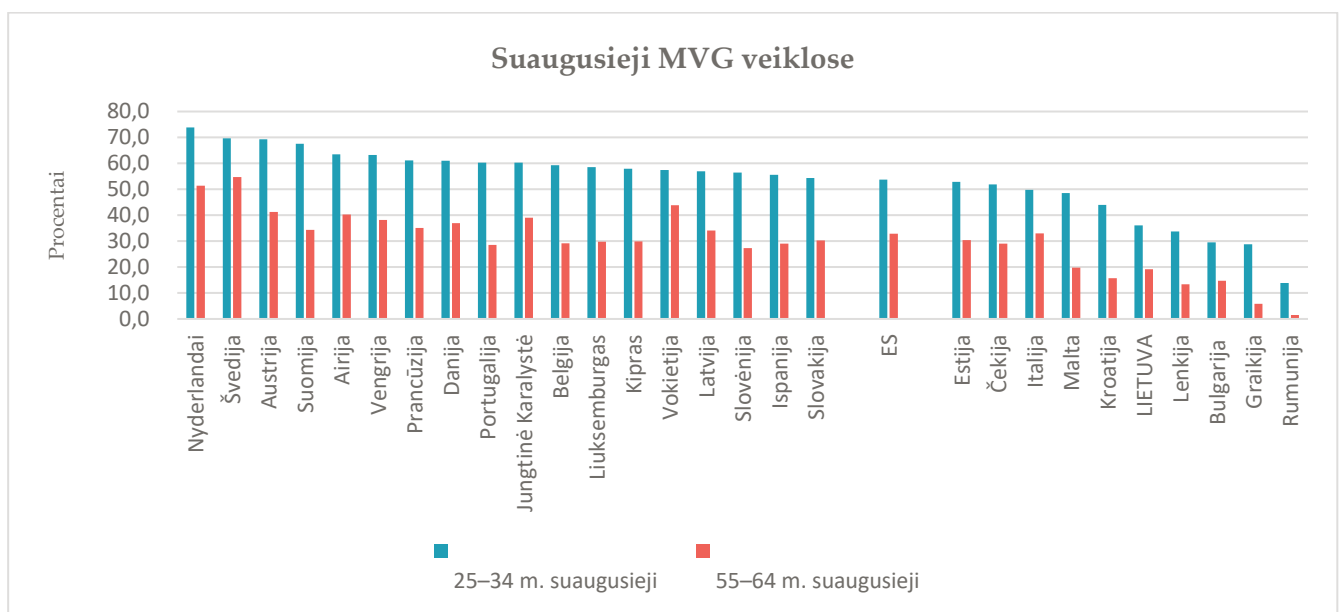
²²⁵ Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Adult_learning_statistics#Participation_rate_of_adults_in_learning_in_the_last_four_weeks.

²²⁶ Ten pat.

todėl visų šalių rezultatai pasižymėjo aukštesniais suaugusiųjų įsitraukimo rodikliais.²²⁷ Tačiau lyginant su kitomis ES šalimis abu tyrimai pateikė gana panašius Lietuvos rezultatus – 2016 m., ilgiau trukusios apklausos metu, Lietuva buvo 24 vietoje iš 28 tuomet buvusių ES valstybių narių (įskaitant ir Jungtinę Karalystę), o 2019 m. tyrimo duomenimis šiek tiek aukščiau – 20 vietoje.²²⁸

2016 m. Eurostat duomenys rodo, kad 25–34 amžiaus suaugusieji aktyviau dalyvauja mokymosi visą gyvenimą veiklose nei 55–64 m. grupei priklausantieji: Lietuvoje skirtumas tarp šių grupių taip pat didelis – 36,1 proc. 25–34 amžiaus grupėje ir 19,2 proc. 55–64 m. amžiaus grupėje (žr. 12 pav.). Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvoje net ir tarp jaunesnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimas yra žemas lyginant su kitų ES šalių statistika (žr. 12 pav.).

12 PAVEIKSLAS. SUAUGUSIEJI, DALYVAUJANTYS MVG VEIKLOSE. SKIRTINGŲ AMŽIAUS GRUPIŲ LYGINIMAS (2016 M.)

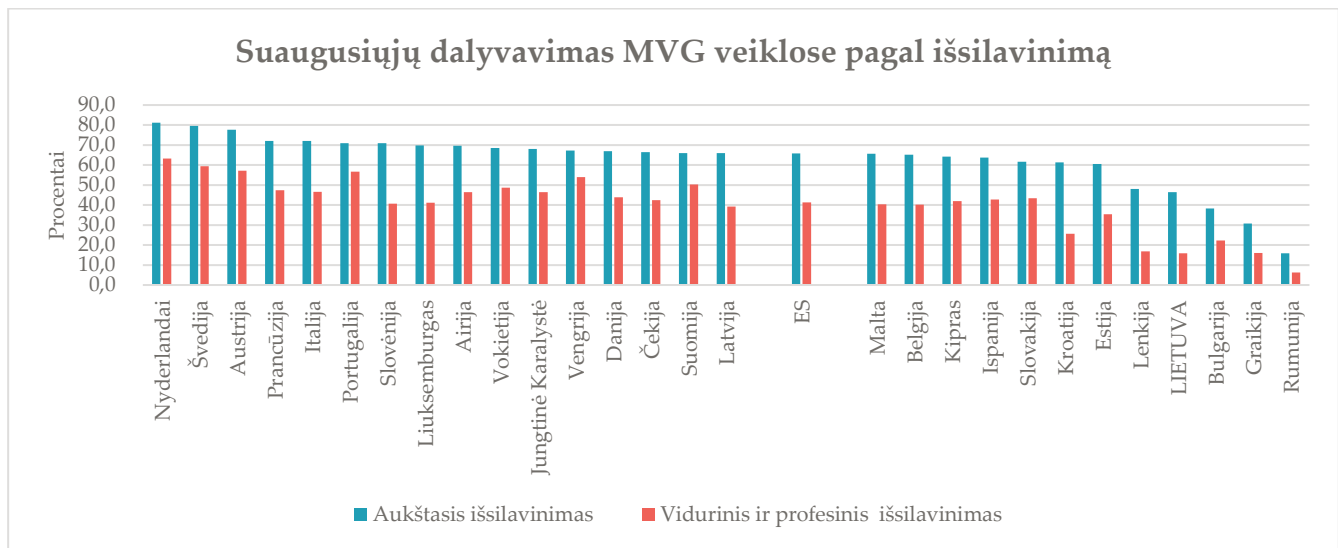
Šaltinis: Eurostat.

Svarbu paminėti, kad aukštesnį išsilavinimą turintys asmenys yra aktyvesni neformaliojo švietimo dalyviai – Lietuvoje 2016 m. MVG veiklose dalyvavo 46,4 proc. aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų, tačiau ir šios grupės dalyvavimas taip pat nesiekė ES vidurkio (žr. 13 pav.).

²²⁷ Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Adult_learning_statistics#Participation_rate_of_adults_in_learning_in_the_last_four_weeks.

²²⁸ Ten pat.

13 PAVEIKSLAS. SUAUGUSIŪJŲ DALYVAVIMAS MVG VEIKLOSE PAGAL IŠSILAVINIMĄ (2016 M.)

Šaltinis: Eurostat.

Lietuvoje aktyviau į mokymąsi visa gyvenimą įsitraukia moterys – 8,3 proc., kai aktyviai minėtose veiklose dalyvaujančių vyrų – 4,9 proc., o bendrai ES abiejų lyčių įsitraukimas yra maždaug apylygis.²²⁹ Estija, Suomija, Švedija, Latvija ir Lietuva yra tos šalys, kuriose būtent moterys yra aktyvesnės mokymosi dalyvės.²³⁰ Reikia prisiminti, kad lyčių tema neformaliojo švietimo srityje buvo aktuali ir kalbant apie NVŠ krepšelio modelį pastebėjus, kad mergaitės ir berniukai neproporcingai pasiskirsto tam tikrų sričių NVŠ programose, nors bendrai NVŠ veiklose dalyvauja daugiau berniukų – atitinkamai 54 ir 46 proc.²³¹ Kitaip sakant, aktyviai dalyvavę neformaliajame švietime vaikystėje ir paauglystėje, suaugę vyrai retai įsitraukia į mokymąsi – jų dalyvavimo neformaliojo švietimo veiklose skaičius mažesnis beveik pusantro karto nei moterų.

Kalbant apie suaugusiųjų mokymosi paslaugų modelį, tikslinės grupės dydis turi atitikti finansavimo galimybes ir drauge užtikrinti gerą mokymosi kokybę. ES lygmeniu 2018 m. nustatytos siūlomos finansavimo dydžio normos – vieno dirbančiojo vienos valandos mokymų kaina Lietuvai yra 7,43 eur.²³² Esant poreikiui, ši norma galėtų būti pritaikoma dabartiniam šalies kainų lygiui ir naudojama kuriant individualių mokymosi paskyrų finansavimo modelį.

Esant ribotoms finansinėms galimybėms, pravartu būtų pagalvoti apie tikslinės grupės siaurimą įvedant tam tikrus apribojimus suaugusiųjų dalyvavimui mokymuose. Pavyzdžiui, galėtų būti atsižvelgiama į suaugusiojo gaunamą uždarbį (žr. Škotijos pavyzdį 8 lentelėje) arba skiriant tikslinį finansavimą aukštesnių skaitmeninių

²²⁹ Adult learning statistics. Eurostat. Retrieved from: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Adult_learning_statistics [2020 03 18].

²³⁰ Ten pat.

²³¹ Neformaliojo vaikų švietimo programų tikslinio finansavimo duomenų apžvalga 2015-2019 m. Prieiga internetu: [https://www.lmnc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20program%C5%B3%20tikslinis%20finansavimas_\(2019%2005%2027\).pdf](https://www.lmnc.lt/uplfiles2/NV%C5%A0%20program%C5%B3%20tikslinis%20finansavimas_(2019%2005%2027).pdf) [žiūrėta 2020 02 18].

²³² PPMI, Developing ‘Off-the-Shelf’ Simplified Cost Options (SCOs) under Article 14.1 of the European Social Fund (ESF) regulation. Final report, 2018. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d7f89afb-c782-11e8-9424-01aa75ed71a1/language-en>

įgūdžių formavimo mokymams – šiems įgūdžiams didelis dėmesys skirtas ir Airijos individualių mokymosi paskyrų kūrimo atveju (žr. 3 lentelę). Taip pat investuoti kryptingai į tam tikras kitas tikslines grupes – vyresnio amžiaus darbingus gyventojus; asmenis, turinčius tik privalomą pagrindinį išsilavinimą; tėvus, grįžtančius iš tėvystės atostogų; suaugusiuosius, kurie daug laiko praleidžia prižiūradami sergančius artimuosius; darbuotojus regionuose; laisvai samdomus darbuotojus ir pan.²³³

Siektina į bendrą suaugusiųjų švietimo sistemos finansavimą įtraukti ne tik skirtingas ministerijas (ŠMSM, EIM, SADM), tačiau ir verslą (suaugusiųjų švietimo kofinansavimo galimybė) bei pačius suaugusiuosius, kurie gautų finansavimą pasirinktoms mokymosi programoms, tačiau tam tikrą dalį išsipareigotų finansuoti patys – panašiai buvo elgiamasi kuriant individualaus mokymosi platformas Airijoje ir Prancūzijoje (žr. 3 ir 4 lentelę).²³⁴ Vis dėlto, kai kurioms socialiai pažeidžiamoms grupėms toks dalinio finansavimo modelis galėtų būti išimtinai netaikomas.²³⁵

Būtent toks būdas, kai į mokymosi sistemos finansavimą įtraukiami patys besimokantieji ir/arba darbdaviai, tikėtina, prisidėtų prie geresnės švietimo programų kokybės, kadangi paslaugos vartotojai – darbuotojai ir jų darbdaviai, būtų labiau suinteresuoti gauti kokybišką produktą, atidžiai vertintų įgytas kompetencijas ir mokymosi naudą.²³⁶

3 LENTELĖ. AIRIJOS INDIVIDUALIOS MOKYMOŠI PLATFORMOS PAVYZDYS

AIRIJA	MOKYMOŠI PLATFORMOS APRAŠYMAS
<i>Springboard+</i>	<p><i>Springboard+</i> yra valstybės ir Europos socialinio fondo (ESF) finansuojama švietimo ir mokymų sistema. Nuo 2011 m. veikianti individualaus mokymosi platforma, skirta norintiems persikvalifikuoti arba sustiprinti kvalifikaciją (tiek dirbantiems, tiek darbo neturintiems), paruošti kvalifikuotus specialistus labiausiai augsiantiems ekonomikos sektoriams ateityje.</p> <p>Baigus kursus suteikiami sertifikatai, o didžioji dalis kursų vyksta vienus metus arba trumpiau ir užima tik dalį darbo dienos.</p> <p>Kasmet vis daugėja mokymų nuotoliniu būdu – 2016 m. tokių mokymosi galimybių buvo apie 15 proc. iš visų siūlytų kursų.</p>

²³³ Individual learning accounts: Panacea ar Pandora's box? Retrieved from: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/203b21a8-en/index.html?itemId=/content/publication/203b21a8-en> [2020 04 25].

²³⁴ Informacija gauta fokusuotos grupinės diskusijos metu.

²³⁵ Individual learning accounts: Panacea ar Pandora's box? Retrieved from: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/203b21a8-en/index.html?itemId=/content/publication/203b21a8-en> [2020 04 25].

²³⁶ Informacija gauta fokusuotos grupinės diskusijos metu.

	<p>2011–2016 m. kursus baigė 36 786 asmenys (63 proc. dalyvių buvo 30–49 m.), iš viso jiems buvo pateikti 1349 kursų pasiūlymai, kuriuos teikė 51 teikėjas.</p> <p>2011–2014 m. 72 proc. visų kursuose dalyvavusių suaugusiųjų juos baigė sėkmingai. Daugiausia baigusiuoju iš verslo, vadybos ir finansinių paslaugų sektoriaus.</p>
Prioritetinės kryptys ateities darbo rinkai	<p>Bendradarbiaujant su verslo ir aukštojo mokslo sektoriumi susitarta dėl mokymosi programų kūrimo ir įgyvendinimo (atsižvelgta į kvalifikuotų darbuotojų paklausą ateities darbo rinkoje). Sukurta Nacionalinė įgūdžių strategija, pateikianti darbo rinkos poreikius atitinkančių įgūdžių profilį.</p> <p>Išskirtos reikalingų įgūdžių kryptys: informacijos ir komunikacijos technologijos, aukšto lygio gamyba (biofarmacijos ir medicinos prietaisų technologijų), tarptautinės finansinės paslaugos, tarptautinė prekyba, verslumas, maistas ir agrikultūra, statybos sektorius.</p>
Finansavimas	<p>Dengiama 90 proc. suaugusiųjų mokymosi kursų sumos, 10 proc. prisideda patys kursų dalyviai.</p>
Mokymosi platformos rezultatai	<p>Sumažėjęs nedarbas – nuo 15 proc. 2011 m. iki 5,3 proc. 2018 m.</p> <p>2016 m. duomenimis, 53 proc. (5459) baigusiuoju kursų įsidarbino, 19 proc. (2009) mokėsi toliau (iš 76 proc. – 10 381 apie darbinę situaciją informavusiųjų).</p> <p>80 proc. 2011–2016 m. mokymosi platformos dalyvių tyrimo metu (2016 m.) jau nebuvo registruoti, 7 proc. baigusiuoju programos dirbo savarankiškai.</p>

Šaltinis: [Springboard+ informacija](#).

4 LENTELE. PRANCŪZIJOS INDIVIDUALAUS MOKYMOŠI PLATFORMA *COMPTE PERSONNEL DE FORMATION*

VALSTYBĖ	MOKYMOŠI PLATFORMOS APRAŠYMAS
Prancūzija	Individualaus mokymosi platforma <i>Compte Personnel de Formation</i> (liet. Asmeninė mokymosi sąskaita). Joje

gali registruotis ir dalyvauti visi darbingo amžiaus asmenys.

Finansavimas: dirbantys savarankiškai mokymų fondui skiria 0,2 proc. savo apyvartos; dalyvaujantys darbdaviai moka 0,2 proc. bruto darbo užmokesčio; iki 2018 m. finansuota iš CPF fondo dirbantiesiems; taip pat prancūzų vyriausybės agentūros *Pôle Emploi* ir regionai skyrė finansavimą darbo ieškantiems.

Asmenys, turintys ISCED 3 lygio ir aukštesnį išsilavinimą nuo 2019 m. gauna 500–5000 eurų sumą metams. Asmenys, turintys 1 arba 2 ISCED lygio išsilavinimą gauna nuo 800 iki maksimaliai 8000 eurų.

Suteikiami atitinkami sertifikatai.

2018 m. šia finansavimo galimybe pasinaudojo 627 205 arba 2,1 proc. galinčių dirbti asmenų.

Šaltinis: EBPO informacija.

Kaip rodo Airijos individualios mokymosi platformos pavyzdys²³⁷, siekiant palaikyti platformos teikiamų paslaugų kokybę, svarbu įvesti reguliarią dalyvių apklausų sistemą (ir atsiliepimų skiltį) taip fiksuojant tiek platformoje skelbiamų paslaugų kokybę, tiek baigtų kursų įtaką suaugusiojo ateities karjerai. 2019 m. *Springboard+* teikėjams, norintiems pretenduoti į finansuojamus mokymus, kelti reikalavimai būti susipažinusiems su vyriausybės išskirtomis kritiškai svarbiomis kryptimis ir jų trūkumu įvairiose profesinėse srityse: skaitmeniniais, lyderystės ir vadybos įgūdžiais bei ateities darbo vietomis – visos aplikacijos turėjo būti nukreiptos į vieną arba daugiau minėtų sričių bei paremtos argumentais ir modernios darbo rinkos situacijos išmanymu.²³⁸ Taigi ir Lietuvoje atveju svarbu kuo tiksliau suformuluoti atrankos gaires būsimų teikėjų atrankai orientuojantis į konkrečias ateities darbo rinkai svarbias sritis.

Tikėtina, kad bendra kryptinga suaugusiųjų mokymosi sistema, atpažįstanti kiekvieną individualų žmogų bei orientuota į jo mokymosi poreikius ir veiksminga šios elektroninės mokymosi sistemos komunikacija galėtų suvienodinti abiejų lyčių ir įvairaus amžiaus suaugusiųjų įsitraukimą į neformaliojo švietimo veiklas, t. y. paskatintų mokymusi visą gyvenimą domėtis naujus, iki šiol apie tai negalvojusius žmones.²³⁹ Reikia pažymėti, kad iki šiol finansavimas iš ES fondų daugiausia buvo skiriamas bedarbiams arba įmonių darbuotojams, tačiau nebuvo finansavimo schemų, orientuotų į asmenį (t. y., nepriklausomai nuo užimtumo statuso).

4.3. Suaugusiųjų mokymosi paslaugų pasiūla ir prieinamumas

Neformaliosios suaugusiųjų mokymosi programos Lietuvoje nėra naujiena. Jau 2014 m. jų, skirtų bendriesiems ir profesinės veiklos gebėjimams tobulinti, Lietuvoje veikė apie 12 tūkst., buvo skelbiami finansavimo konkursai programoms.²⁴⁰ Buvo orientuojamasi į bendrųjų kompetencijų ugdymą, teigiamų mokymosi nuostatų

²³⁷ Springboard+. Retrieved from: <https://springboardcourses.ie/pdfs/An-Evaluation-of-Springboard+-2011-16.pdf>.

²³⁸ Springboard+. Retrieved from: <https://hea.ie/assets/uploads/2019/01/Springboard-2019-Call-for-Proposals.pdf>.

²³⁹ Informacija gauta fokusuotos grupinės diskusijos metu.

²⁴⁰ Ar Lietuvos suaugusieji turi pakankamai galimybių mokytis? KPMPC. Prieiga internetu: <https://www.kpmc.lt/kpmc/wp-content/uploads/2016/02/7.pdf> [žiūrėta 2020 03 18].

formavimąsi, galimybių mokymuisi profesinėse ir aukštosiose mokyklose plėtra, finansinės ir organizacinės paskatų sistemos kūrimą išskiriant atitinkamus prioritetus:

- suaugusiųjų mokymosi plėtra regionuose;
- darbo rinkai aktualių bendrųjų kompetencijų ugdymas;
- Trečiojo amžiaus universiteto (TAU) mokymosi poreikiai;
- andragogų kompetencijų tobulinimas;
- neformaliojo švietimo paslaugų plėtotė formaliose švietimo įstaigose.²⁴¹

Remiantis KPMPC teikiamais duomenimis, šiuo metu Lietuvoje darbingo amžiaus suaugusieji gali naudotis mokymosi galimybėmis šiose platformose ir institucijose (plačiau žr. 5 lentelę):

- suaugusiųjų mokymosi informacinėje sistemoje (SMIS);
- universaliuosiuose daugiafunkciniuose centruose (UDC);
- bibliotekose, archyvuose, kultūrinėse įstaigose;
- profesinio mokymo įstaigose;
- aukštosiose mokyklose.²⁴²

5 LENTELĖ. SUAUGUSIŪJŲ MOKYMOSI GALIMYBĖS LIETUVOJE

SUAUGUSIŪJŲ GALIMYBĖS MOKYTIS VISĄ GYVENIMĄ ²⁴³	GALIMYBIŲ APRAŠYMAI
Suaugusiųjų mokymosi informacinė sistema (SMIS)	Interaktyvi elektroninio mokymosi paslauga, sudaranti sąlygas elektroniniu būdu gauti neformaliojo švietimo ir tęstinio mokymosi paslaugas. Šioje platformoje siūlomos 9 kompetencijų tobulinimo programos: užsienio kalbos, gimtosios ir valstybinės kalbos, kompiuterinio ir skaitmeninio raštingumo, verslumo, teisinio raštingumo, pilietinio ir politinio raštingumo, tarpasmeninės ir tarpkultūrinės komunikacijos, sveikatingumo, meninės saviraiškos.
Universalieji daugiafunkciniai centrai (UDC)	Švietimo, kultūros, socialines, sveikatos, sporto, užimtumo paslaugas vaikams ir vietos bendruomenei teikiančios įstaigos. Siekiama spręsti nepakankamo paslaugų prieinamumo vietos gyventojams problemą, todėl viena iš veiklų ir neformalusis suaugusiųjų švietimas. UDC tikslinės grupės ir funkcijos nustatomos vietos savivaldos atsižvelgiant į bendruomenės poreikius.

²⁴¹ Suaugusiųjų mokymasis: kiek mokosi, ką moka, ar turi galimybių mokytis? Švietimo problemos analizė. Prieiga internetu: <https://www.kpmc.lt/kpmc/wp-content/uploads/2016/02/1.pdf> [žiūrėta 2020 03 18]; Ar Lietuvos suaugusieji turi pakankamai galimybių mokytis? KPMPC. Prieiga internetu: <https://www.kpmc.lt/kpmc/wp-content/uploads/2016/02/7.pdf> [žiūrėta 2020 03 18].

²⁴² Ar Lietuvos suaugusieji turi pakankamai galimybių mokytis? KPMPC. Prieiga internetu: <https://www.kpmc.lt/kpmc/wp-content/uploads/2016/02/7.pdf> [žiūrėta 2020 03 18].

²⁴³ Ten pat.

Bibliotekos, archyvai, kultūros įstaigos	Bibliotekų veiklos kryptys tiesiogiai arba netiesiogiai skatina gyventojų įsitraukimą į mokymąsi visą gyvenimą. Jos sudaro daugiau galimybių aktyviai dalyvauti kultūrinėje ir meninėje veikloje įvairaus amžiaus ir jautrių socialinių grupių žmonėms.
Profesinio mokymo įstaigos	Sudaromos sąlygos mokytis visą gyvenimą – siekti naujų kompetencijų ir kvalifikacijų, reikalingų profesinei karjerai. Sudaromos galimybės į mokymosi veiklas įsitraukti darbo neturintiems, nekvalifikuotiems ar turintiems darbo rinkoje neperspektyvią kvalifikaciją.
Aukštosios mokyklos	Siūlomos tikslinės mokymosi programos asmenims, siekiantiems tobulinti profesines kompetencijas ir kvalifikaciją, darbo įgūdžius. Organizuojami mokymai bendrosioms kompetencijoms ugdyti (pvz., užsienio kalbų kursai).

Šaltinis: KPMP, <https://www.kpmc.lt/kpmc/wp-content/uploads/2016/02/7.pdf>.

Kaip rodo lentelėje aprašytos ir atidžiau paanalizuotos suaugusiųjų mokymosi galimybės Lietuvoje, dažniausiai suaugusiųjų švietimas orientuojamas į bendrąsias, o ne profesines kompetencijas. Vietos bendruomenių centrai, organizuojantys neformalų suaugusiųjų švietimą, iš pirmo žvilgsnio sprendžia prieinamumo problemą, gana lanksčiai gali prisitaikyti prie vietos poreikių, tačiau žinant egzistuojantį atotrūkį tarp miesto ir kaimo, sudėtinga tikėtis vienodai kokybiškai teikiamų švietimo paslaugų visoje Lietuvoje. Neformalus suaugusiųjų švietimas iki šiol veikė fragmentiškai, nebuvo bendros kryptingos suaugusiųjų mokymosi sistemos, jos kokybės užtikrinimo (kompetencijų įgijimo pagrindu), todėl ir galimybės ją geriau iškomunikuoti.²⁴⁴ Neskirta pakankamai dėmesio ir lėšų bendrųjų kompetencijų ateities darbo rinkai viešinimui (žr. 14 pav.).

14 PAVEIKSLAS. SUOMIJOS DIRBTINIO INTELEKTO KURSAI „ELEMENTS OF AI“

Suomijos dirbtinio intelekto kursai – mokymosi platformos pavyzdys

Įmonės „Reaktor“ ir Helsinkio universiteto sukurti nuotolinio mokymosi kursai „Dirbtinio intelekto elementai“ (angl. *Elements of AI*) yra dalis Suomijos dirbtinio intelekto centro švietimo programos. Šių mokymų tikslas – suteikti pagrindus įvairių profesinių kryptų atstovams dirbtinio intelekto srityje siekiant suteikti bazines žinias apie dirbtinį intelektą kaip bendrąją kompetenciją - skatinant kiekvieną europietį pasinaudoti dirbtinio intelekto teikiamomis galimybėmis.

Iki šiol nuotoliniai kursai sulaukė 220 000 registruotų vartotojų, o reitingavimo sistemoje „Class Center“ juos įvertino kaip vienus iš aukščiausios kokybės kursų. Suomijai pirmininkaujant ES Tarybai buvo nutarta investuoti į ES piliečių ateities įgūdžių ugdymo stiprinimą bei iki 2021 m. pritaikyti kursus visoms oficialiosioms ES kalboms.

Šaltinis: *Elements of AI*, <https://www.elementsofai.com/>.

Remiantis Eurostat duomenimis, daugiausia neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų Lietuvoje teikia neformaliojo ir formaliojo švietimo institucijos – atitinkamai 24,3 proc. ir 20,1 proc., darbdavių organizacijos – 15,2

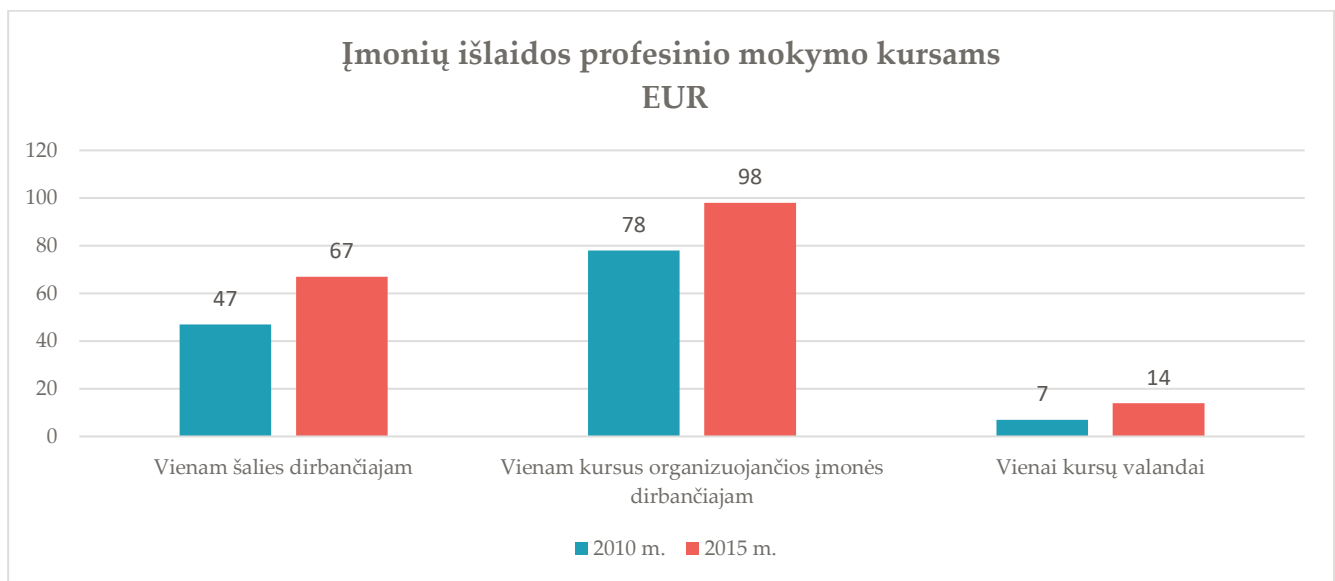
²⁴⁴ Informacija gauta iš fokusuotos grupinės diskusijos dalyvių.

proc.²⁴⁵ Minėtinai žemas duomenų patikimumas kalbant apie nekomercinių institucijų, pavyzdžiui, bibliotekų įsitraukimą.²⁴⁶ Kaip galimi suaugusiųjų mokymosi programų teikėjai apklausoje be jau paminėtųjų įvardijamos komercinės institucijos, kurioms įprastai švietimo ar mokymų veiklos yra šalutinės, ne pelno siekiančios organizacijos, individualūs mokymų teikėjai ir kt.²⁴⁷

Kalbant apie MVG paslaugų teikėjus, kuriančius pasiūlą, būtent darbdaviai ES minimi kaip pagrindiniai mokymosi veiklų teikėjai, tačiau Lietuvoje jie nėra labai įsitraukę – teikia tik 12,6 proc. visų šalyje vykdomų mokymosi veiklų suaugusiems.²⁴⁸ Taigi, jie yra ta teikėjų grupė, kuri galėtų būti labiau įtraukiama didinant suaugusiųjų dalyvavimą mokymėsi visą gyvenimą. Darbdaviai turėtų būti tiesiogiai suinteresuoti darbuotojų kvalifikacijų ir kompetencijų kėlimu, suaugusiųjų mokymosi galimybėmis, kokybe ir prieinamumu.

Daroma prielaida, kad darbdaviai tiek mokymosi turinio kūrimu ir jo sklaida, tiek finansiniais ištekliais galėtų prisidėti prie spartesnio suaugusiųjų mokymosi kultūros formavimo(si) Lietuvoje. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, įmonių išlaidos darbuotojų profesiniams mokymams palaipsniui didėja (taip pat ir dėl ES investicijų teikiamos finansinės paramos) – 2015 m. darbdaviai vienam dalyviui skyrė didesnę finansavimą nei 2010 m. (žr. 15 pav.). Tai rodo didėjantį darbdavių suinteresuotumą darbuotojų mokymais ir mokymų teikiamos naudos pripažinimą bei leidžia daryti prielaidą, kad darbdaviai yra pasiruošę jungtis prie kryptingos MVG kūrimo sistemos.

15 PAVEIKSLAS. ĮMONIŲ IŠLAIDŲ SUAUGUSIŲJŲ MOKYMAMS DIDĖJIMAS. 2010 IR 2015 M. PALYGINIMAS

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys.

²⁴⁵ Adult learning statistics. Participation rate in education and training (last 4 weeks - 2018). Eurostat. Retrieved from: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Adult_learning_statistics [2020 03 18].

²⁴⁶ Ten pat.

²⁴⁷ Ten pat.

²⁴⁸ Ten pat.

Toliau pateikiamoje lentelėje išskiriamos priemonės, kurios galėtų sudaryti geresnes sąlygas šalies darbdaviams aktyviau įsitraukti į individualių mokymosi paskyrų kūrimą (žr. 6 lentelę).

6 LENTELĖ. SIŪLOMOS PRIEMONĖS AKTYVESNIAM DARBDAVIŲ ĮSITRAUKIMUI Į MVG SKATINIMĄ

GALIMI DARBDAVIŲ PRITRAUKIMO BŪDAI	
	Darbdaviai – svarbūs partneriai kuriant individualią mokymosi platformą.
	Aiški komunikacija darbdaviams apie kuriamos platformos naudą (vėliau perkeliama ir į elektroninę platformos erdvę).
	Darbdaviai aktyviai dalyvauja formuojant darbo rinkai svarbių įgūdžių ir kompetencijų sąrašą kaip reikalavimus programoms, drauge su teikėjais formuoja programų turinį.
	Darbdaviai gauna galimybę registruotis svetainėje su galimybe tiesiogiai pasiekti kvalifikuotus, kursus baigusius darbuotojus.
	Bendras aukštas kokybės standartus ir darbo rinkai reikalingas kompetencijas užtikrinantis suaugusiųjų mokymosi kvalifikacijos pripažinimas.
	Papildoma galimybė verslams gauti bonusų sėkmingai įdarbinus metus ir daugiau nedirbusius asmenius. ²⁴⁹

Šaltinis: sudaryta PPMI.

Pirmiausia svarbu užtikrinti efektyvų bendradarbiavimą su darbdaviais, kurie jaustųsi aktyviais proceso – individualaus mokymosi paskyros kūrimo – dalyviais. Darbdaviai, atstovaujantys skirtingus sektorius, bendradarbiaudami su vyriausybe, ministerijų atstovais, turi tapti svarbiais partneriais ir būti aiškiai informuoti apie būsimos mokymosi platformos naudą jų verslams (elektroninėje platformoje taip pat). Pavyzdžiui, remiantis Airijos mokymosi platformos²⁵⁰ pavyzdžiu, darbdavius būtų naudinga įtraukti formuojant prioritetinių įgūdžių ateities darbo rinkai sąrašą kaip reikalavimus mokymų programoms (žr. 3 lentelę) bei suteikiant galimybę tapti registruotais platformos vartotojais (tai leistų tiesiogiai pasiekti kursus baigusius kvalifikuotus darbuotojus). Mokymosi programų teikėjai turėtų aktyviai konsultuotis su darbdaviais kurdami ir tobulindami programas taip užtikrindami mokymų turinio paklausą ir ir vėlesnį pritaikomumą darbo rinkoje. Darbdaviai taip pat galėtų būti skatinami kurti mokymosi programas. Bendras neformalaus suaugusiųjų mokymosi pripažinimo mechanizmas taip pat galėtų padėti sujungti darbdavius ir darbuotojus.²⁵¹

Apžvelgus Lietuvos suaugusiųjų švietimo situaciją: poreikį mokytis visą gyvenimą, siekį stiprinti MVG veiklų plėtrą lygiuojantis į europinį lygmenį ir kitų šalių pavyzdžius, taip pat jau iki šiol buvusias (ir esančias) mokymosi galimybes bei kylančias problemas, sudaryta apibendrinanti duomenų ir pastebėjimų lentelė (žr. 7 lentelę).

²⁴⁹ Springboard+. Retrieved from: <https://springboardcourses.ie/EmployerInfo>.

²⁵⁰ Ten pat.

²⁵¹ Nutarimas dėl valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo. 2013 m.

7 LENTELĖ. SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO PROBLEMOS IR MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ GALIMYBĖS

SPRENDŽIAMA PROBLEMA	<p>Mokymosi visą gyvenimą ES vidurkis 2018 m. – 11,1 proc., Lietuvos siektinas tikslas 2020 m. buvo 15 proc., tačiau nuo 2013 iki 2018 m. praktiškai nebuvo pasiekta pažangos skatinant mokymąsi visą gyvenimą. 2018 m. duomenimis, tik 6,6 proc. suaugusiųjų dalyvauja mokymosi veiklose. Tarp veiksnių, lemiančių žemą bendrą MVG rodiklį, išskiriami šie:</p> <ul style="list-style-type: none">- mokymosi kultūros ir paskatų jai formuoti stoka;- kryptingos ir patrauklios mokymosi galimybių sistemos stoka;- bendros komunikacijos apie MVG programas nebuvimas;- MVG programų kokybės užtikrinimo trūkumas;- finansinio prieinamumo trūkumas;- institucinės struktūros aukštesnių lygmenų kvalifikacijų pripažinimui trūkumas.
TIKSLINĖS GRUPĖS DYDIS	<p>25–64 m. amžiaus suaugusieji, kurie kreipdamiesi dėl neformaliojo mokymosi yra dirbantys. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2020 m. pradžioje Lietuvoje 25-64 m. amžiaus gyventojų skaičius siekė 1,53 mln. iš jų – 1,235 mln. sudaro užimtjieji.</p>
MVG PASLAUGŲ PASIŪLA IR PRIEINAMUMAS	<ul style="list-style-type: none">- Jau 2014 m. buvo siūloma apie 12 tūkst. suaugusiųjų neformaliojo švietimo programų. Daugiausia skatinta mokytis bendrųjų kompetencijų.- Neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų Lietuvoje teikia neformaliojo ir formaliojo švietimo institucijos – atitinkamai 24,3 proc. ir 20,1 proc., o darbdaviai tik 12,6 proc. visų teikiamų paslaugų.- Suaugusiųjų mokymosi galimybės: SMIS sistemos, universalieji daugiaviečiai centrai, profesinės mokyklos, aukštosios mokyklos, kultūros įstaigos ir bibliotekos, privatūs mokymų teikėjai.- Siūloma į neformaliojo suaugusiųjų švietimo teikėjų tinklą labiau įtraukti darbdavius ir profesinio mokymo įstaigas, taip pat kitus teikėjus, kurie anksčiau nėra dalyvavę neformaliajame suaugusiųjų švietime.

Šaltinis: sudaryta PPML.

Siūlomų individualių mokymosi platformų kūrimo atveju, kaip viena iš opcijų galėtų būti nuotolinio mokymosi galimybė, naudinga pirmiausia sprendžiant prieinamumo problemą – suaugusiųjų mokymosi programoms tampant prieinamoms nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos, suteikiant galimybę mokytis patogiu laiku sėkmingai derinant kitus išpareigojimus. Naujų teikėjų įtraukimas į MVG programų ar finansinės pagalbos teikėjų tinklą taip pat siektinas.

Kaip rodo NVŠ modelio įgyvendinimo patirtis, dėl pernelyg apkrauto administracinio proceso buvo sunku pritraukti ir ypač išlaikyti privačius teikėjus,²⁵² todėl suaugusiųjų švietimo finansavimo modelio kūrimo atveju, atkreiptinas dėmesys į administracinio proceso ir jo sklandaus veikimo svarbą siekiant modelio veikimo sėkmės ir MVG prieinamumo bei pasiūlos didinimo. Prancūzijos individualių mokymosi paskyrų *Compte Personnel de Formation* atveju taip pat buvo atkreiptas dėmesys į administracinę našta ir nuspręsta pereiti prie vienos aplikacijos ir vienos svetainės formato, Ženevos regione ir Aukštutinėje Austrijoje aplikacijos imtos pildyti nuotoliniu būdu, o prašymų priėmimo procesas tapęs daug spartesnis, Singapūras ir Škotija pasitelkė patrauklaus dizaino ir vartotojui draugiškas svetaines (Škotijos pavyzdį išsamiau žr. 8 lentelėje).²⁵³

²⁵² Interviu su NVŠ teikėjais.

²⁵³ Individual learning accounts: Panacea or Pandora's box? Retrieved from: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/203b21a8-en/index.html?itemId=/content/publication/203b21a8-en>.

8 LENTELE. ŠKOTIJOS INDIVIDUALIŲ MOKYMOSI PASKYRŲ APRAŠYMAS²⁵⁴

ŠKOTIJA, UK	MOKYMOSI PLATFORMOS APRAŠYMAS
My World of Work (liet. <i>Mano darbo pasaulis</i>)	<p>Škotijos informacijos ir konsultavimo svetainė karjeros klausimais koordinuojama Škotijos nacionalinių įgūdžių agentūros.</p> <p>Skirta kiekvienam, siekiančiam tobulinti karjeros valdymo įgūdžius bet kuriame profesinių pasiekimų raidos etape – šiuo pagrindu sukurta interneto svetainė. Naudojami įrankiai, kurie teikia profesinius patarimus atsižvelgiant į individualaus asmens įgūdžius, stiprybes ir asmenybės tipą.</p> <p>Platforma visiems galintiems dirbti asmenims: tiek aktyviai ieškantiems darbo, tiek dirbantiems, kurių pajamos per metus neviršija 22 000 svarų.</p> <p>Finansuojama Škotijos vyriausybės. Skiriama iki 200 svarų per metus.</p> <p>Teikiami sertifikatai.</p> <p>Karjeros konsultantai taip pat teikia konsultacijas fiziškai – mokyklose ir karjeros centruose.</p> <p>2017–2018 m. dalyvavo 20 222 asmenys arba 0,8 proc. galinčiųjų dirbti.</p>

Šaltinis: EBPO; oficiali Škotijos mokymosi paskyrų svetainė <https://www.myworldofwork.co.uk/learn-and-train/sds-individual-training-accounts-ita>.

Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA) pristatytoje 2019 m. stebėsenos ataskaitoje pabrėžiama, kad MVG sėkmei itin svarbus profesinis mokymas, suteikiantis galimybę prisitaikyti prie technologijų kaitos, integruotis į darbo rinką po pertraukos, profesinis mokymas svarbus tiek suteikiant kvalifikaciją, tiek vėliau siekiant užtikrinti gebėjimų atnaujinimą ir naujų įgijimą.²⁵⁵ Kaip primenama ataskaitoje, Lietuvoje profesiniu

²⁵⁴ SDS Individual Training Accounts (ITA). Retrieved from: <https://www.myworldofwork.co.uk/learn-and-train/sds-individual-training-accounts-ita>; Individual learning accounts: Panacea ar Pandora's box? Retrieved from: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/203b21a8-en/index.html?itemId=/content/publication/203b21a8-en> [2020 03 05].

²⁵⁵ Profesinis mokymas Lietuvoje 2019. STRATA. Prieiga internetu: <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/svietimo-politika/20200316-profesinis-mokymas-lietuvoje-2019.pdf> [žiūrėta 2020 03 30].

mokymu siekiama sudaryti sąlygas įvairių poreikių ir gebėjimų asmeniui įgyti kvalifikaciją ir kompetencijas, bendruosius gebėjimus, kurie padėtų įsitvirtinti kintančioje darbo rinkoje ir mokytis visą gyvenimą (LRS, 2017).

Kuriant bendrą suaugusiųjų MVG sistemą ir ją plėtojant, profesinio mokymo įstaigos matomos kaip galimi paslaugų teikėjai. Jie tampa ypač svarbūs siekiant suteikti ir plėsti ne tik bendrąsias, bet ir profesines suaugusiųjų kompetencijas. Taigi, ŠMSM investuodama į profesinio mokymo sistemą, profesines mokyklas planuoja sėkmingai integruoti ir į MVG paslaugų plėtrą. Šiuo metu KPMPC įgyvendina projektą pagal 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą „Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemų ir procesų stiprinimas“, kurio metu kuriamos itin svarbios profesinio mokymo institucijų veiklos ir programų kokybės užtikrinimo sistemos per stebėsenos, išorinio vertinimo instrumentus, stiprinami institucijų ekspertiniai gebėjimai.²⁵⁶

Pradėjus veikti šiuo metu kuriamoms individualioms suaugusiųjų mokymosi paskyroms, profesinio mokymo kokybę padės užtikrinti minėto projekto metu sukurtos veiksmingos vidinės kokybės užtikrinimo sistemos profesinėse mokyklose – periodiškai vykdomas mokymo (tiek įstaigų, tiek pačių programų) išorinis vertinimas, nuolatinis mokymo įstaigų veiklos rezultatų gerinimas, mokymų atitikimo darbo rinkos poreikiams skatinimas ir įsidarbinamumo didinimas.²⁵⁷ Sėkmingai įdiegti ir įgyvendinti pokyčiai, tikėtina, leis užtikrinti suaugusiųjų profesinio mokymosi kokybę ir sudarys tinkamas sąlygas konkurencingumui bei paskatins didesnę darbdavių susidomėjimą mokymosi nauda, prisidės prie spartesnio mokymosi kultūros formavimosi šalyje.

Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkėje programų kokybės užtikrinimas buvo įvardytas kaip esminis klausimas suaugusiųjų mokymosi srityje rengiant suaugusiųjų mokymosi srities specialistų profesinių reikalavimų aprašus bei organizuojant mokymą, kuriant suaugusiųjų mokymosi paslaugų teikėjų akreditavimo sistemą ir tobulinant suaugusiesiems skirtas orientavimo paslaugas.²⁵⁸

Atsižvelgiant į NVŠ krepšelio modelio patirtį, kokybės užtikrinimui (kompetencijų ugdymo prasme) nebuvo skiriama pakankamai dėmesio. Kaip pažymėjo ir fokusuotos grupinės diskusijos dalyviai, išskyrus NVŠ programų akreditacijos procesą, vėliau sekę kokybės užtikrinimo veiksmai iš savivaldybių vykdyti inspekcinio būdu (tikrinta dokumentacija), tačiau neparodė, kokias kompetencijas mokiniai įgydavę.²⁵⁹ Todėl būtina siekti kokybės užtikrinimo kryptingai organizuojant MVG veiklas.

Į MVG kuriamą sistemą planuojamos įtraukti aukštosios mokyklos, taip pat profesinio mokymo įstaigos, turėdamos savo kokybės užtikrinimo sistemas, leis užtikrinti ir kokybišką MVG kursų turinį. Privatiems teikėjams būtina įvesti esminius kokybės vertinimo elementus, pavyzdžiui, siūlomoms mokymosi programoms nustatant prioritetus, orientuotus į darbo rinkos pokyčius.²⁶⁰ Tokiu kokybės aprašu turėtų būti vadovujamasi akredituojant programas ir atliekant kitus stebėsenos ir vertinimo darbus (pavyzdžiui, apklausų metu). Finansinis paties besimokančio suaugusiojo (ar jo darbdavio) indėlis į mokymo programą taip pat galėtų sustiprinti programų ir įgytų kompetencijų naudos vertinimą. Taip pat siektina sukurti vieningą kokybės saugiklį: kaip teigta fokusuotos grupinės diskusijos metu, juo galėtų tapti bendra reitingavimo, atsiliepiamų sistema elektroninėje mokymosi

²⁵⁶ Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemų ir procesų stiprinimas. 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos projektas.

²⁵⁷ Vyriausybės starteginės analizės centras (STRATA).

²⁵⁸ Tarybos rezoliucija dėl atnaujintos Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkės. Prieiga internetu: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011G1220\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011G1220(01)&from=EN) [žiūrėta 2020 03 21].

²⁵⁹ Informacija gauta iš fokusuotos grupinės diskusijos dalyvių.

²⁶⁰ Ten pat.

platformoje.²⁶¹ Kokybei užtikrinti taip pat svarbu įpareigoti MVG programų teikėjus suteikti išsamią informaciją apie programas, jų įvertinimus, potencialius rezultatus.²⁶²

²⁶¹ Informacija gauta iš fokusuotos grupinės diskusijos dalyvių.

²⁶² Individual learning accounts: Panacea ar Pandora's box? Retrieved from: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/203b21a8-en/index.html?itemId=/content/publication/203b21a8-en>.

Išvados ir rekomendacijos

Atsižvelgiant į esminį atvejo studijos siekį įvertinti NVŠ tikslinio finansavimo modelio pritaikymo galimybes suaugusiųjų švietimo plėtros modeliui kurti, svarbu akcentuoti abiejų modelių bendrą tikslą – vaikų ir suaugusiųjų dalyvavimo švietimo procese didinimą. Šios dvi mokymosi sistemos yra tamptariai viena su kita susijusios. Sėkmingas NVŠ krepšelio modelio įgyvendinimas gali prisidėti prie mokymosi kultūros formavimo(si) ir aktyvesnio suaugusiųjų ištraukimo į MVG veiklas bei šių paslaugų paklausos augimo ateityje.

Patrauklus, kokybiškas ir kiekvienam Lietuvos gyventojui prieinamas suaugusiųjų mokymosi modelis yra ypač svarbus veiksnys siekiant į mokymosi veiklas pritraukti ir tuos suaugusius, kurie iki šiol nebuvo linkę mokytis. Tokio modelio kūrimas atliepia ir EK rekomendacijas Lietuvai dėl 2021–2027 m. ES fondų investicijų 4 prioriteto „Socialiai atsakingesnė Lietuva“ rėmuose.²⁶³

Kalbant apie NVŠ krepšelio modelio privalumus ir trūkumus, reikia pabrėžti, kad modelis vertinamas teigiamai. Jį įgyvendinant padidėjo NVŠ programų prieinamumas, vaikų užimtumas visoje Lietuvoje, sumažėjo programų kaina tėvams, taip pat išsiplėtė NVŠ teikėjų ir programų tinklas, atsirado naujų sričių programų. Tačiau vaikų pasiskirstymas tarp naujų ir tradicinių užsiėmimų (sporto, šokio) vis dar netolygus, tradicinės programos surenka didžiausią vaikų skaičių, todėl ateityje labai svarbu investuoti į prioritetines sritis ir siekti užtikrinti skirtingų vaikų poreikių tenkinimą (ir vyresniųjų klasių moksleivių), skatinti rinktis naujų sričių užsiėmimus bei mažinti netolygų pasiskirstymą programose tarp lyčių (dabar berniukai renkasi sportą, mergaitės šokį, menus). Taip pat siektina, kad NVŠ programose būtų ugdomos kompetencijos, užtikrinama programų kokybė, kuri iki šiol buvo labiau inspekcinio pobūdžio. Svarbus administracinės naštos aspektas, dėl kurio NVŠ tinklas, tikėtina, prarado kai kuriuos privačius teikėjus, sukūrė didelę administracinę naštą savivaldybėms ir teikėjams, sudarė sąlygas finansavimo vėlavimui.

Nors tiek NVŠ krepšelio, tiek suaugusiųjų mokymosi modeliai yra nukreipti į dalyvavimo neformaliajame švietime didinimą, suaugusiųjų mokymosi finansavimo modelis numatomas kitoks, pirmiausia įgyvendinamas centralizuotai, taip pat orientuotas į žymiai didesnę tikslinę grupę. Šiuo metu ŠMSM ir KPMPC kuriamas modelis – intervencija, skirta, visų pirma, dirbantiems asmenims, norintiems tobulinti savo bendrąsias ir profesines kompetencijas, keisti kvalifikaciją, prisitaikyti prie darbo rinkos poreikių. MVG programas planuojama finansuoti individualių mokymosi paskyrų (angl. *individual learning accounts*) kiekvienam dirbančiam Lietuvos gyventojui principu. Kryptingos ir į individualų asmenį bei jo poreikius orientuotos mokymosi galimybės bus prieinamos elektroninėje mokymosi paskyrų platformoje. Planuojama, kad siūlomos MVG programos apims ir nuotoliniu būdu organizuojamus mokymus, bus lanksčios ir suteiks galimybę mokymąsi derinti su darbu ir šeimos įsipareigojimais.

Atsižvelgiant į šioje atvejo studijoje išanalizuotą NVŠ finansavimo modelio įgyvendinimo patirtį, jo privalumus ir trūkumus bei esamą situaciją MVG srityje, žemiau esančioje lentelėje išskiriami galimi suaugusiųjų neformaliojo švietimo modelio įgyvendinimo iššūkiai ir teikiamos rekomendacijos dėl NVŠ krepšelio finansavimo modelio ir jo įgyvendinimo patirties pritaikymo plėtojant suaugusiųjų mokymosi modelį (žr. 8 lentelę).

²⁶³ Europos Komisija skelbia Lietuvos ekonomikos iššūkių analizę. Prieiga: https://ec.europa.eu/lithuania/Country%20Report%20Lithuania_lt [žiūrėta 2020 03 15].

9 LENTELĖ. IDENTIFIKUOTI IŠŠŪKIAI IR REKOMENDACIJOS DĖL SUAUGUSIŪJŲ MOKYMOSI FINANSAVIMO MODELIO

ANALIZĖS IDENTIFIKUOTI IŠŠŪKIAI	REKOMENDACIJOS DĖL SUAUGUSIŪJŲ MOKYMOSI FINANSAVIMO MODELIO
<p>Santykinai didelė NVŠ krepšelio modelio įgyvendinimo administracinė našta paslaugų teikėjams, savivaldybių ir už projekto įgyvendinimą atsakingo LMNŠC darbuotojams</p>	<p>NVŠ finansavimo modelio atveju pastebėtas didelis administravimo krūvis ir administravimo praktikų skirtumai, rodo poreikį:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sukurti vieningą elektroniniu būdu prieinamą mokymosi paskyrų sistemą; - testuoti parengtą suaugusiųjų mokymosi finansavimo ir administravimo modelį pradedant nuo mažesnių pilotinių intervencijų, skirtų vienai arba ribotam skaičiui tikslinių grupių arba mokymo programų kryptims; - kurti suaugusiųjų mokymosi finansavimo modelio valdymą, numatant modelio plėtros ateityje galimybes, tiek tikslinių grupių (pvz., bedarbių, žemos kvalifikacijos, vyresnio amžiaus darbuotojų), tiek finansavimo šaltinių (tikslinis nacionalinis finansavimas, darbdavių skiriamas finansavimas) atžvilgiu; - numatyti laiko sklandžiam procesui vykdyti būtinoms dokumentų formoms parengti ir informacinėms sistemoms (tarp jų ir duomenų mainų sistemai – DMS) pritaikyti dideliems duomenų (pvz., kartu su mokėjimo prašymu teikiamų mokymosi sutarčių) apimtimis. <p>Aiškus ir sklandžiai veikiantis administravimo modelis yra patrauklesnis paslaugų vartotojui bei sudaro prielaidas pritraukti daugiau, taip pat ir privačių mokymo paslaugų teikėjų, plėsti mokymo programų pasiūlos įvairovę, taip pat mažina finansavimo vėlavimo rizikas.</p>
<p>Suaugusiųjų mokymosi modelio tikslinės grupės dydis ir ribotos finansavimo galimybės.</p>	<p>Nors ES struktūrinių fondų ir/ar nacionalinis finansavimas sudaro prielaidas didinti suaugusiųjų mokymosi paslaugų prieinamumą ir įsitraukimą į MVG veiklas, atsižvelgiant į tikslinės grupės dydį (apie 1,2 mln. 25-64 m. amžiaus dirbančiųjų), vienai individualiai mokymosi paskyrai skiriama lėšų suma bus santykinai nedidelė. Todėl siūloma įgyvendinti dviejų tipų ES fondų finansuojamas intervencijas MVG srityje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) plačios apimties iniciatyvas, skirtas populiarinti mokymąsi, pagal kurias skiriama santykinai nedidelė finansavimo suma galėtų veikti kaip paskata išbandyti mokymosi veiklas; 2) tikslines intervencijas, nukreiptas į atskiras tikslines grupes arba po mokymų įgyjamas profesines kompetencijas (taikant tiek reguliavimą, t.y. sričių prioritetizavimą, tiek papildomas arba iš kitų sričių perskirstomas investicijas). <p>Siekiant padidinti suaugusiųjų modelio įgyvendinimui prieinamo finansavimo apimtį ir užtikrinti modelio tvarumą ateityje, svarbu numatyti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - verslo ir darbdavių investicijų į darbuotojų mokymąsi pritraukimo mechanizmą; - numatyti aiškius kriterijus, kada besimokantysis turėtų dalinai finansuoti pasirinktų mokymų kainą, taip skatinant renkantis atidžiau vertinti ir MVG programų kokybę.

<p>Mokymosi programų įvairovės ir jų įgyvendinimo kokybės užtikrinimo spragos, NVŠ krepšelio modelyje orientuojantis į paskesniąją / įgyvendinimo proceso kontrolę ir subjektyvų vertinimą</p>	<p>Įgyvendinant individualių suaugusiųjų mokymosi paskyrų finansavimo modelį kokybei užtikrinti ir palaikyti siūloma:</p> <ul style="list-style-type: none"> - įtraukti daugiau aukštųjų ir profesinių mokyklų programų; - numatyti į kokybę orientuotus MVG programų atrankos kriterijus privatiems teikėjams; - sukurti ir plėtoti programų reitingavimo sistemą, naudoti elektronines programų vertinimo anketas mokymų pabaigoje; - plėsti kompetencijų pripažinimo mechanizmą, kurti institucinę struktūrą aukštesnių lygmenų kvalifikacijų pripažinimui; - skatinti besimokančiuosius pačius dalinai finansuoti mokymus ir tokiu būdu labiau įsitraukti į programų vertinimo sistemą (kainos- ir mokymo paslaugų kokybės santykio principu); - dalį skiriamo finansavimo nukreipti konkrečioms prioritetams ir/ar konkrečiai tikslinei grupei, numatant tokių intervencijų rezultatyvumo stebėseną; - svarstyti galimybę tikslinėms intervencijoms taikyti rezultatais grįstus apmokėjimo už suteiktas mokymo paslaugas būdus. - didinti mokymosi programų atitikimą darbo rinkos poreikiams konsultuojantis su darbdaviais bei aukštosiomis ir profesinėmis mokyklomis.
<p>Patrauklios komunikacijos apie MVG galimybes poreikis</p>	<p>Norint didinti suaugusiųjų dalyvavimą MVG, svarbu užtikrinti efektyvią komunikaciją apie suaugusiųjų švietimo galimybes, populiarinti mokymosi kultūrą:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sukurti bendrą, vartotojui patrauklią MVG elektroninę mokymosi paskyrų platformą, orientuotą į individualius mokymosi poreikius; - viešinti neformaliojo mokymosi metu kompetencijas įgijusių ir jas darbo rinkoje pritaikiusių suaugusiųjų istorijas; - sudaryti galimybes individualių mokymosi paskyrų vartotojams konsultuotis įvairiais informavimo kanalais (konsultacijos internetu, telefonu, elektroniniu paštu).
<p>Mokymosi visą gyvenimą kultūros stoka</p>	<p>Mokymosi kultūros tarp suaugusiųjų trūkumas paprastai pasireiškia silpna motyvacija mokytis paprastai mokymosi pabaigą siejant su aukštosios mokyklos baigimu. Vis dėlto, mokymosi kultūrą galima formuoti siekiant:</p> <ul style="list-style-type: none"> - didinti mokymosi prieinamumą ir galimybių įvairovę skleidžiant informaciją apie mokymosi iniciatyvas tarp vis daugiau suaugusiųjų; - skatinti darbdavių ir darbuotojų bendradarbiavimą (darbdaviams įsitraukiant ir palaikant MVG veiklas); - sėkmingai organizuoti NVŠ finansavimo modelį, formuojant mokymosi visą gyvenimą kultūrą tarp vaikų ir jaunimo.
<p>Mokymosi sričių pasirinkimas lyties pagrindu (NVŠ) ir žemas vyrų įsitraukimas į MVG veiklas</p>	<p>Skatinti vyrus labiau įsitraukti į MVG veiklas bei mažinti lyčių pagrindu suformuotus mokymosi programų pasirinkimų stereotipus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - viešinant suaugusiųjų persikvalifikavimo pavyzdžius, nesiremiančius lyčių stereotipais ir skatinančius lavinti įvairius įgūdžius ir kompetencijas nepriklausomai nuo lyties; - skatinant rinktis profesines kompetencijas nesiremiant lyčių stereotipais.

Tikimasi, kad suaugusiųjų neformaliojo švietimo finansavimo modelio sukūrimas ir įgyvendinimas prisidės prie MVG kultūros Lietuvoje plėtros ir paskatins didesnę besimokančiųjų, darbdavių ir programų teikėjų bendradarbiavimą bei suteiks aiškesnį mokymo(si) vertės suvokimą.

